

Západočeská univerzita v Plzni
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY A KULTURY

GENDER VE VÝTVARNÉM UMĚNÍ A VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Magdalena Zunová

Učitelství výtvarné výchovy pro střední školy

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jaroslav Bláha, Ph.D.

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 1. dubna 2022

.....
vlastnoruční podpis

Chtěla bych poděkovat panu doc. PhDr. Jaroslavu Bláhovi, PhD. za trpělivost, ochotu a nesmírnou podporu při nespočtu konzultací, které jsme spolu absolvovali. Dále bych chtěla moc poděkovat paní doktorce Zuzaně Svatošové, za velmi inspirativní a podnětné názory a také paní Mgr. Monice Plíhalové, za trpělivost a pomoc při tvorbě didaktické části této práce. Taktéž bych chtěla poděkovat studentkám Střední umělecké školy textilních řemesel, za jejich přístup a podnětné názory a také modelům, kteří mi v rámci výtvarné části této práce propůjčili nejen své tělo, ale i své myšlenky.

Na závěr bych ráda poděkovala všem svým blízkým, že se mnou tohle dlouhé a náročné období, kdy byla genderová problematika mé jediné téma k hovoru, vydrželi, a chtěla bych je tímto připravit na fakt, že ještě zdaleka nekončíme.

OBSAH

ANOTACE	2
ÚVOD	3
TEORETICKÁ ČÁST	6
1. GENDER?	6
1.1 Genderové role a stereotypy	8
2. GENDER A SOUČASNÁ ČESKÁ VÝTVARNÁ SCÉNA	13
3. ŽENA UMĚLKYNÍ, ŽENA UMĚNÍM	16
3.1 Akt	19
4. FEMINISMUS V UMĚNÍ	30
ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI	33
DIDAKTICKÁ ČÁST	34
5. GENDEROVĚ CITLIVÁ VÝCHOVA	34
5.1 Genderová výchova v rámci sociálního prostředí	39
5.2 Gender a Česko	40
6. VZTAH GENDEROVÉ PROBLEMATIKY A FEMINISTICKÉHO SOCIÁLNÍHO Hnutí	41
6.1 Liberální feminismus	42
6.2 Radikální feminismus	43
6.3 Rozvojový feminismus	43
7. FEMINISTICKÁ PEDAGOGIKA	44
8. CÍLE VÝTVARNÝCH ÚKOLŮ A INSPIRAČNÍ VÝCHODISKA	48
9. VÝTVARNÉ ÚKOLY	55
9.1 Modrá a růžová	56
9.2 Ideál	66
9.3 Magazín	74
9.4 Žena	82
9.5 Objekt	90
ZÁVĚR DIDAKTICKÉ ČÁSTI	98
VÝTVARNÁ ČÁST	99
10. ZÁMĚR	99
11. NÁVRH	100
11.1 Inspirační východiska	100
12. POSTUP REALIZACE	101
13. FOTODOKUMENTACE	102
ZÁVĚR VÝTVARNÉ ČÁSTI	110
ZÁVĚR	111
RESUMÉ	113
SEZNAM LITERATURY	114
SEZNAM OBRÁZKŮ	124
PŘÍLOHY	I
1. PŘÍLOHA – MODRÁ A RŮŽOVÁ – VÝSTUPY ATELIÉRU ODĚVU	I
2. PŘÍLOHA – MODRÁ A RŮŽOVÁ – VÝSTUPY ATELIÉRU TEXTILNÍHO DESIGNU	III
3. PŘÍLOHA – IDEÁL – VÝSTUPY ATELIÉRU ODĚVU	IV
4. PŘÍLOHA – MAGAZÍN – VÝSTUPY TEXTILNÍHO DESIGNU	XII
5. PŘÍLOHA – ŽENA – VÝSTUPY NOVÝCH MÉDIÍ	XV
6. PŘÍLOHA – OBJEKT – VYBRANÉ VÝSTUPY NOVÝCH MÉDIÍ	XVI
7. PŘÍLOHA – VÝSLEDNÉ FOTOGRAFIE	XVI

ANOTACE

Diplomová práce na téma Gender ve výtvarném umění a výtvarné výchově je rozdělena do třech částí. Teoretická část obsahuje vysvětlení pojmu gender, genderové role a předsudky a genderovou výchovu v rámci sociálního prostředí, dále představuje feminismus a gender v umění, skrze postavení ženy v umění. Tato část mé práce funguje jako podložení didaktické části, která v první části představuje genderově citlivou výchovu, feministickou pedagogiku a také vliv genderu ve výtvarné výchově. V druhé polovině didaktické části popisují konkrétní příklady děl umělkyň a umělců a jejich možné přesahy do výchovy a také konkrétní dílo jako inspirační východisko úkolů. Následují výtvarné úkoly, které jsem aplikovala na střední škole. Výtvarné úkoly jsou popsány skrze zadání, cíle, průběh realizace, jenž je doplněn o dokumentaci, díla, reflexe a následné zhodnocení a alterace. Poslední část je výtvarná, v níž reaguji na tuto problematiku skrze fotografické vyjádření.

Annotation

This thesis, Gender in Arts and Arts Education is divided into three parts. The theoretical part contains an explanation of the concept of gender, gender roles and prejudices and gender education within the social environment, it also presents feminism and gender in art, through the position of women in art. This part of my work functions as a basis for the didactic part, which in the first part presents gender-sensitive education, feminist pedagogy and also the influence of gender in art education. In the second half of the didactic part, I describe specific examples of works by artists and their possible overlaps in education, as well as a specific work as an inspiration for tasks. The following are the art tasks I applied in high school. Art tasks are described through assignments, goals, the course of implementation, which is supplemented by documentation, works, reflections and subsequent evaluation and alterations. The last part is artistic, in which I respond to this issue through photographic expression.

Úvod

Už v den přijetí na magisterské studium jsem začala přemýšlet nad tím, jakým způsobem ho budu vlastně chtít zakončit. Co budu dělat. Na jednu stranu jsem chtěla vytvořit výtvarnou práci, ale abych byla upřímná, ochudit se o bádání a přemýšlení v rámci určité problematiky v teoretické části (a také o hodiny a hodiny psaní) pro mě nepřípadalo v úvahu. Hned od začátku jsem tedy věděla, že vystoupím ze své komfortní zóny a napíši teoreticko-didaktickou práci na určité téma. Přemýšlela jsem nad tím, jakým tématem se chci zabývat, co je mi blízké. Snažila jsem se v hlavě vyhýbat všem tématům, které se mi zdáli kontroverzní, neboť jsem se bála, že pak nebudu vědět, jak téma uchopit – sepsat – předat. Někde v hloubi se ovšem přeci jen klubala myšlenka na problematiku, kterou se zabývám několik posledních let a která mě vlastně provází celý život. Zprvu jsem se snažila myšlenku zapudit, ignorovat, sama sobě rozmlouvat. Čím více jsem ale přemýšlela nad samotným konceptem a především cílem, které jsem si představovala, věděla jsem, že není cesty zpět. S prvotní, poměrně hrbolatou, ideou o tom, jak bych chtěla své magisterské studium zakončit jsem zkontaktovala pana docenta Bláhu, a ten k mému překvapení na prosbu o vedení mé práce kývl – a už nebylo cesty zpět.

Gender. Jak jsem zmiňovala, gender a feminismus jsou takovými mými životními tématy. Tyto dvě odlišné, a přitom nebezpečně blízké problematiky mě provádí už od mládí. U genderu je to především tematiky genderových rolí jakožto konstruktů naší společnosti a taktéž genderové předsudky. Chápu, že když se řekne gender, mnoho lidí obrátí oči v sloup a představí si, že tu budu mluvit o vícero pohlaví a podobných kontinuitách. I tato témata jsou dle mého velmi podstatná, nicméně já sama se zaobírám spíše problematikou předsudků a již zmiňovaných rolí. Teď pravděpodobně další velká část potencionálních čtenářů této práce zvedá oči v sloup – mnohokrát jsem již slyšela, že tato problematika je mrtvá, že v moderním světě, v němž žijeme, nic jako dělení na mužské a ženské neexistuje, žádné role se mezi pohlavími nevyskytují, ba dokonce, že už přeci máme všichni i stejná práva. Zde bych si ráda vypůjčila slova paní doktorky Anne Eßer, která nám spolu s panem profesorem J. Kirschenmannem v zimním semestru poskytla velmi inspirativní a přínosnou přednášku na téma gender. Paní doktorka tehdy v rámci představení tématu řekla, že pohlavní role, které chceme, a vnímáme jako překonané, jsou stále přítomné. S tím nemohu více než souhlasit. Sama jsem se při psaní této práce stále více přesvědčovala

o tom, jak určité vzorce chování máme vryté pod kůží, tak, že je děláme skoro až automaticky. Ale proč? Od koho ty role přijímáme? Samozřejmě, společnost, ale upřímně – společnost nás přeci nevychovává. Myslím si, že vše pramení z výchovy. Výchovy ze strany rodičů, ze strany učitelů, ze strany blízkých a blízkého okolí. Někdo teď určitě může namítnout, že výchova je ovlivněna sociálním konstruktem a kulturou, v níž žijeme, tedy společností, nicméně dle mého názoru je možné tuto problematiku trochu formovat, právě za pomoci výchovy, výuky. V teoretické části se tedy zabírám samotným vymezením pojmu gender, genderovými rolemi a stereotypy a taktéž genderem jakožto inspiračním východiskem pro českou výtvarnou scénu. Taktéž jsem přidala kapitolu feminismus v umění, neboť jak jsem psala, osobně cítím mezi těmito pojmy velmi silné pouto. V neposlední řadě jsem přidala do teoretické části taktéž kapitolu, která pracuje s pojmem žena v umění – ať už v ní přebírá roli samotné umělkyně, či naopak – kdy se ona sama stává uměním.

Po teoretické části přichází na řadu didaktická část, kterou jsem brala jako svou osobní přípravu na to, jakým způsobem toto téma zprostředkovat studentům. Stejně tak, jako je dle mého názoru toto téma podstatné žákům představit, tak stejně tak podstatné je, přemýšlet nad tím jak. Vzhledem k tomu, o jak kontroverzní, křehké téma se jedná, je dle mého názoru nezbytné o něm sama vědět tolik, abych dokázala naprosto objektivně a věcně žákům předat podněty, na jejichž základě si oni samy mohou zkonstruovat vlastní názor na danou problematiku. V teoretické části tedy představuji genderově citlivou výchovu a taktéž vztah genderové problematiky a feministického hnutí – právě abych dokázala, že je možné toto téma podávat dál i bez přílišného vlastního prosazování názorů, potažmo ovlivňování žáků svými vlastními postoji. Jako další zmiňuji i feministickou pedagogiku. Poté se již věnuji konkrétním výtvarným úkolům, které jsem aplikovala na žákyních střední školy. Úkoly jsou rozepsány a děleny na cíle, inspirační východiska, průběh realizace činnosti, reflexy, a alteraci. Taktéž jsou doplněny o samotné výstupy studentek a taktéž o spousty citací z jejich strany, v rámci diskuze, která každému úkolu neodmyslitelně předcházela.

No a nakonec... Moje první myšlenky a taktéž první řádky v této práci popisují, že jsem se rozhodla o tom, zda vytvořit ryze výtvarnou práci, či nikoliv. Nakonec jsem se rozhodla

odměnit za ty zmiňované hodiny a hodiny v knihách, a přeci jen jsem ji zrealizovala. Tím taktéž končí celá má práce.

Je pro mě podstatné zmínit, že jsem všechna data, která jsem poctivě střádala ještě poctivěji uchovala. Tímto tématem se totiž chci zabývat taktéž při svém doktorském studiu. Do této práce jsem samotný výzkum prozatím nezařadila, nicméně věřím, že v dalších letech všechny své doposud nabyté poznatky obohatím o další a co nejlépe využiji.

TEORETICKÁ ČÁST

1. GENDER?

Co si vybavím, když se řekne gender. Gender je ve skutečnosti slovo převzaté z angličtiny, které by šikovně asimilovalo a začlenilo i do naší, běžné mluvy. Česky by se dal přeložit slovem rod, předpokládám. Toto slovo označuje osobní identitu a taktéž společenskou roli jedince, ve vztahu k feminitě a maskulinitě. Také představuje roli, která je jedinci přisuzována a jaké povahové rysy či chování je od něj očekáváno (Magnusson a Marecek, 2010, s. 90). Nebo vyžadováno? Genderem můžeme totiž mínit primárně genderovou identitu dané osoby, či genderové stereotypy a role. Řada proudů, nejen v rámci společenských věd, ale taktéž i současné medicíny či biologie, přímo odmítá dělení lidí pouze podle biologického pohlaví a označuje jej za nedostatečné. V naší kultuře je nyní běžné vnímat změnu pohlavní identity jako součást sociální praxe (Fulková, 2003, s. 7). Pamatuji si, že moje oblíbená autorka Chimamanda Adichie zmiňovala ve své notoricky známé eseji, *Milá Ijeawele aneb Feministický manifest v patnácti doporučeních*, definici genderu jako sociální pohlaví. Tato zmíněná esej mě také několikrát přivedla k zamyšlení o tom, jak si vlastně gender vykládám já a jakým způsobem může ovlivňovat osobnost, nebo přesněji, pokud je tento pojem vázán se společností, v níž existuje, jakým způsobem společnost, skrze gender, ovlivňuje jedince. Začínám se v tom trochu motat – jakým způsobem se gender projevuje ve výchově. Jaký na ní má vliv. Jaké to má následky.

„Když děti nenasoukáme do svěřací kazajky genderových rolí, dáváme jim prostor plně rozvinout jejich potenciál“.

(Adichie, 2018, s. 28)

Tato věta mě přivádí k myšlence, v jaké sociální bublině vlastně žiji já. Kdo by mohl být tím, kdo mi pomyslnou svěřací kazajku nasadí. Jsou to rodiče? Vrstevníci? Společnost, ve které žiji? A může to být i učitel? Jak už jsem naznačovala, gender je vlastně takový společenský konstrukt (Linková, 2000, s. 1–2). Pravidla, představy a normy, které si lidé v určité společnosti vykonstruují, označí ho slovem „norma“ (normální, běžný, holčičí, klučičí...) a je brát jako fakt. Například Oakleyová ve své knize pojem gender vysvětluje jako „sociální

konstrukt, který vyjadřuje, že vlastnosti a chování spojované s obrazem muže a ženy jsou formovány kulturou a společností. Na rozdíl 9 od pohlaví, které je univerzální kategorií a nemění se podle času či místa, působení genderu ukazuje, že určení rolí, chování a norem vztahujících se k ženám a mužům je v různých společnostech, v různých obdobích či různých sociálních skupinách rozdílné. Jejich závaznost či determinace není tedy přirozeným stavem, ale dočasným stupněm vývoje sociálních vztahů mezi muži a ženami. Žádné uspořádání vztahů mužů a žen ve společnosti není takzvaně „přirozené“ (dané, nutné, povinné, racionální), ani v historii, ani v budoucnu, a tedy že i to uspořádání, ve kterém se dnes pohybujeme, je dočasným kontraktem mezi muži a ženami-nic víc.“ (Oakleyová, 2000, s. 11–12).

Jak zmiňuje Joan Spade, v naší západní společnosti se dle mého názoru vychází skrze koncept dvou navzájem naprosto odlišných genderů, již zmiňovaného feminního čili ženského a maskulativního, tedy mužského (Spade a Valentine, 2008, s. 3–4). Spade ovšem taktéž uvádí, že toto striktní, binární pojetí bývá mnohdy zpochybňováno – především možnost přesně od sebe oddělit pojem gender a samotné pohlaví.

Irena Smetáčková (2006) uvádí základní, navzájem protikladné pohledy na ryze ženské a ryze mužské vlastnosti skrze dva pojmy – **esencialismus a konstruktivismus**.

Esencialismus na jedné straně poměrně extrémní formou potvrzuje genderové nerovnosti skrze biologické předpoklady, které jsou neměnné (i přesto, že uznávají, že se na nich podílí výchova). Převáděno do mého jazyka, ženy s starají o svou krásu, o svého muže, později o svou domácnost, o své děti. Přebírají tuto pro ně přirozenou, křehkou sociální roli. V kontrastu k roli ženy je zde role muže, jenž disponuje vlastnostmi síly, chtíčem po moci a také ochranným myšlením, které ho podvědomě nutí zaopatřit rodinu, postarat se. Na tomto základě se dle mého názoru staví ty nejzastaralejší sociální role a genderové stereotypy. „*Konstruktivistické pojetí naopak zdůrazňuje, že i gender, stejně jako všechny ostatní společenské jevy, je historicky proměnným produktem konstruktivní činnosti členů společnosti.*“ (Šmausová, 2006, s. 11). Jak citace Šmausové naznačuje, konstruktivismus stejně tak nepopírá důležitost zásadních biologických předpokladů a odlišností mezi pohlavím mužským a ženským, ovšem vylučuje fakt, že by si nemohli (ba dokonce – neměli)

být rovni. Konstruktivismus je celkově postaven na měřítkách společnosti, ne pouze na biologickém základu – poukazuje zde taktéž na fakt, že podstatné rozdíly lze mnohdy vypozařovat spíše mezi zástupci jednoho pohlaví, než mezi mužem a ženou, z čehož plyne, že přiřazovat jedincům vlastnosti pouze na základě biologického předpokladu (tedy pohlaví) je přinejmenším nevhodné. Konstruktivismus je naopak založen na myšlence, že společnost by naopak měla poskytnout každému jedinci prostor se projevit libovolným způsobem a disponovat libovolnými vlastnostmi, které mnohdy vůbec nemusí být na pohlaví založeny.

Jak z předchozího textu vyplívá, gender je jeden z klíčových bodů společenského života jedince, neboť na něm závisí jeho zařazení do společnosti, pozice ve světě a taktéž vývoj mezilidských vztahů. Proto je dle mého názoru na škodu, že existuje mnoho stereotypů, předsudků, a především očekávaných projevů spojených s ženským a mužským pohlavím, neboť pojem gender není vymezitelný. Genderovou rolí nazýváme chování, které se od jedince na základě genderu očekává a je společností akceptované.

Genderové předsudky je poté označení pro to, co očekáváme, že jedinec má rád, dělá, co si myslí, jak se chová – na základě jeho pohlaví a společenské normy, kterou jsme si my sami nastavili (Santore, 2008).

1.1 GENDEROVÉ ROLE A STEREOTYPY

Genderovými stereotypy míníme souhrn stabilních, určitých představ o tom, jakým způsobem by se muži a ženy měli chovat, jak by měli vypadat, mluvit, myslet, jaké by měli mít vlastnosti. Tyto stereotypy obvykle ústí do nejrůznějších fixovaných postojů, jenž plynou v očekávání. Přestože se v rámci této problematiky zaznamenal za posledních několik let velký toleranční posun, stále jsou zde nějaké základní, rozlišující stereotypy, typické pro naši kulturu a společnost, jenž stále přetrvávají a projevují se ve vzorcích výchovy a chování (Fulková, 2003, s 5–8). Nejčastěji se můžeme setkat s negativní formou stereotypizace. To zjednodušeně znamená, že společnost dlouhodobě někomu (či něčemu) přisuzuje nějakou negativní charakteristiku (všichni kluci se perou, všechny holky furt brečí), aniž by toto objektivní mínění mělo i konkrétního příkladu nějaké větší opodstatnění – tím tedy vzniká takzvané škatulkování. Proti negativnímu stereotypu ovšem v opozitu stojí kontrastereotyp. Kontrastereotyp neboli pozitivní stereotyp, se využívá jako protiklad, k již aplikovanému, negativnímu stereotypu (on se na rozdíl od ostatních nepere, ty jsi jiná než

ostatní holky, furt nebrečíš). Existují poté samozřejmě i pozitivní stereotypy, které ovšem dle mého názoru vytváří umělé škatulkování a mnohdy se odvíjí od genderové sociální role (studenti na Matfyzu jsou neuvěřitelně chytří, ženy jsou velmi citlivé a empatické) (Siy a Cheryan, 2016, s. 952–958).

Pojem genderová role jsem již zmínila zhruba v předchozí kapitole. Touto rolí míníme soubor vlastností, rysy osobnosti a chování jedince, které jsou akceptovatelné v rámci sociálních norem a jsou spojeny s maskulativitou či feminitou neboli – jsou závislé na pohlaví jedince. V rámci zmíněné sociální normy hraje velkou roli především kultura, s níž je spjatá výchova a vzdělání. Tyto dva aspekty mají obvykle největší vliv na podněcování k odlišným postavením mezi mužem a ženou, a vytvářejí ostře vymezené role. Tato námi nastavená norma na základě společnosti, v níž se pohybujeme, vytyčuje jasně dané sociální role závislé na pohlaví jedince, a to i přes biologické rozdíly mezi pohlavím mužským a ženským, které nejsou ani tak velké, jak by se mohlo na první pohled zdát a především – nejsou neměnné. Fulková zmiňuje, že, *stereotypní role a očekávání na jedné straně slouží úspěšné socializaci a akulturaci, na druhé straně ovšem znemožňují přijmout alternativy a změny.*“ (Fulková, 2003 str. 7). Rozdíl mezi pojmovou dvojicí gender a sex vychází

Vliv kulturního prostředí je nejvíce patrný připustíme-li, že v jiných kulturách, podmíněných jiným sociálním prostředím se role muže a ženy ve společnosti liší a těmto společenstvím připadají jejich nastavené role stejně tak normální a přirozené, jako nám role naše.

(Oakleyová, 2000, s. 120)

z potřeby tradičního významového pole společnosti. V případě pojmu sex mluvíme o rozlišování rozdílů tělesného rázu mezi muži a ženami – pojem gender symbolizuje sociální konstrukt (například role obou pohlaví). (Nagl-Docekal, 2007 str. 73)

Já se budu orientovat pouze na své sociální prostředí, v němž žiji, na které jsem zvyklá, a z kteréhož dokážu posoudit genderové role, k nimž jsem celý život vedena – předpokládejme tedy, že dívky jsou vychovávány

především k tomu, aby založily rodinu a následně o ni pečovaly. Aby převzaly role matky. Aby převzali role půvabné ženy, která stejně dobře, jako pečuje o svou rodinu, pečuje

i o svůj vzhled a o vzhled svého příbytku. To ovšem ženám může přinést problémy s projevením se v jiných oblastech a pokud se jim to i tak podaří, pořád je jim nějakým způsobem naznačováno, že se nevydaly tou správnou cestou (Nagl-Docekal, 2007, s. 31). Vždycky si vzpomenu na fakt, že mé blízké přítelkyně, kterým je okolo třiceti let, čelí minimálně jednou denně otázkám ohledně rodičovstvím – kdy už konečně, proč ne teď, a nezapomeň, že nemládneš. Nebo si vzpomenu na okamžik, kdy byla ruská astronautka Elena Serova na tiskové konferenci novináři dotázána, zda si sebou na svou misi bere make-up. Druhá otázka byla, jak si hodlá ve vesmíru udržovat účes. Serova odpověděla otázkou, proč se reportérka nezeptá jejího kolegy, jak si hodlá udržovat účes-proč se ptá jí (Mortillaro, 2014). Odpověď je přeci tak prostá. Od jejích mužských kolegů nikdo neočekává, že se budou zajímat o svůj zevnějšek, že je budou trápit vlasy, či make-up. Ona by ale měla. Protože je žena. Tyto zdánlivé maličkosti v mém okolí mě neustále přesvědčují o tom, že i přes to, jak moc společnost pokročila v rámci tolerance genderu a porušování jeho zažitých rolí, ještě stále je před námi velký kus práce.

Chlapci jsou na druhou stranu vychovávaní tak, že se mohou projevit ve více oborech – ovšem pouze v těch, které jim jsou přisuzovány. Policista, hasič, úředník, právník, sportovec... Očekává se od nich statečnost, soutěživost, průbojnost. Mimo to také agresivita, chuť vítězit. Agresivita se u chlapců v rámci výchovy projevuje spíše fyzicky agresivním chováním (protože proč diskutovat, když můžeme problém vyřešit pěstmi), u dívek je to poté spíše slovní agrese (protože holky se přece poprat nemůžou) (Oakleyová, 2000, s. 46). U chlapců je předurčena role živitele, tedy v rámci společnosti jde především o finanční zabezpečení rodiny. Pokud se ovšem muž rozhodne standartu vymykát, ať už v rámci koníčků, zaměstnání či sociální role (jako například muž pracující jako maskér, muž zajímavý se o floristiku, muž na mateřské dovolené), sklízí obvykle posměch, či naprosté nepřijetí okolní společností (především ze strany ostatních mužů).

Abychom dokázali s pojmy jako genderová role či předsudek pracovat, musíme si nejprve vyjasnit všechna osobností typy. H. Karsten tyto typy rozdělila na čtyři, z nich každý je nezávislý na samotném biologickém pohlaví. Zmiňuje maskulinní typ (s převládajícími "mužskými" vlastnostmi), femininní typ (s převládajícími "ženskými" vlastnostmi), dále androgynní typ, v němž je vysoký podíl jak maskulinních, tak femininních

vlastností a v neposlední řadě nediferenciovaný typ, který je naopak podprůměrný v podílu obou typů vlastností (in Janošová, 2008, s. 27).

Hausen sestavila již v roce 1976 tabulku, která zahrnuje tradiční stereotypy ženské a mužské populace a je podle mě i přes své pomyslné stáří stále velmi aktuální, a možná proto jsou myšlenky z této tabulky přeloženy Valdovou (2006). Dle této tabulky jsou muži předurčení pro vnější prostor, dálku, veřejný život, aktivitu, energii, sílu, vůli, statečnost, odvahu, samostatnost, cílevědomost, racionalistu, důstojnost a zručnost. U žen je to vlastně úplný protipól, tedy vnitřní prostor, blízkost, domácí život, pasivita, slabost, kolísavost, závislost, příčinnost, emocionalita, sebezapření... (Valdová, 2006, s. 236).

Osobně se domnívám, že jedním z hlavních aspektů vznik stereotypu je polarizace pohlaví. Tu můžeme chápat jako předpoklad toho, jaké charakteristiky jsou s pohlavím spojené čili všeobecně rozšířený fakt toho, co je ženské a co mužské a naopak. Pokud je tedy starání se o děti, úprava nehtů a posezení v kavárně, "ženskou záležitostí", v momentě, kdy by se takto choval muž, jedná zženštile, ba dokonce nevhodně. Kdyby muž svého syna oblékl do růžového svetru, společnost by to jistě zarazilo. Což je zvláštní, neboť nám musí být jasné, že nikdy není "100% žena" nebo "100% muž" (Birkenbihl, 2009, s. 4). V rámci genderové polarizace tedy nejde o faktické dělení lidí (žen a mužů), nýbrž o rozdělení věcí na základě pohlaví (oblečení, hračky, záliby...), což ovšem dle mého názoru není správné. Přeci fakt, že jsme se narodili s ženským či mužským tělem, by neměl být impulsem ke konfrontaci nás a nějakého zavedeného kodexu chování, vlastností a předpokladů. Samotné vnímání polarizace je částečně vázáno na lepší pochopení kulturních stereotypů (Bem, 1993, s. 80–132). Genderové stereotypy máme bohužel každý z nás hluboce zakořeněné v podvědomí, především kvůli naší kultuře, nicméně velký vliv má samozřejmě i vývoj myšlení předchozích let, dalo by se říci až v minulosti. Vždyť přeci období 19. a přelom 20. století se nesl ve znamení pravé ženskosti, kdy se žena stávala ideálem ve chvíli, kdy byla pečující, morální, čistá, jednoduchá, domestikovaná a vyhýbala se tématům jako obchod, práva a podobně, prakticky nedohlédla dále než za roh kuchyně. Shodou okolností v té době dospíval Sigmund, jenž v rámci své blízké rodiny velmi brzy pochopil smysl patriarchálního postavení (Sheppard, 2020). Freud je dle mého názoru skvělým příkladem kolébky stereotypního smýšlení, připustíme-li v potaz jeho nahlížení na roli ženy/manželky/matky, či jeho výrok Anatomie je osud čímž mínil jisté znevýhodnění ženy absencí penisu.

Vytvořil taktéž psychoanalýzu, jenž nezohledňovala specifika ženské sexuality, nýbrž pouze mužské. U ženy se do popředí dostali pojmy jako maskulinní a kastrační komplex, či závist (Freud, 1993, s. 398–413). V roce 1931 se taktéž objevil krátký článek, čítající zhruba třicet stran, který je v dnešní společnosti velmi ostře kritizován právě skrze genderovou nevyrovnanost – článek představoval Freudovo představení, jenž má i název samotného článku – *Ženská sexualita* (Sigmund, 2007, s. 78). Mnozí kritici a kritičky vytýkali Freudovi teorii biologického determinismu v rámci psychoanalytické teorie, právě skrze tělesné pohlavní znaky (Nagl-Docekal, 2007, s. 113). Elizabeth Wrightová ovšem dodává, že Freud je křivě obviňován především kvůli špatnému výkladu. Stejně tak zmiňuje i Lacana, tedy přímého následovníka Freuda. Zdůrazňuje zde především fakt, že Lacan bral velmi na zřetel pomyslné dělení organismus a subjekt (i když současně uznával jakousi kontinuitu mezi psychickým a fyzickým), neboť toto dělení znemožňuje závislost na biologické determinaci pohlaví (Wright, 2003, s. 54–57). V návaznosti na to ovšem prezentuje názory, které jsou přímo pod palbou kritiky – jako je například tvrzení, že „Žena neexistuje“ či „není celá“ (Wright, 2003), což si lze vyložit tak, že žena není žádným způsobem označena v symbolickém řádu - „*Muži jsou podle Lacana určováni pouze svou falicko-symbolickou formou rozkoše (jouissance). Ženy však mají kromě této ještě Jiný (Jiná jouissance) druh rozkoše, kterou není možné vyjádřit, protože není součástí symbolického řádu*“ (Svatošová, 2011, s. 11).

Stereotypy automaticky vytváří silný tlak na obě pohlaví, a to i přesto, že jsou některé již velmi zastaralé, pro dnešní společnost nepochopitelné (mnohdy nepřijatelné). I přesto negativně ovlivňují společnost a vývoj, neboť historický i kulturní vývoj genderových rolí je kvůli stereotypům pomalejší. Napadá mě velmi typický příklad, v němž přetrvává stereotypní tvrzení, že muži jsou všeobecně nadanější v oborech, kde je třeba uplatit logické myšlení (matematika, fyzika...) než ženy, což může být velký problém (především pokud takto smýšlí vyučující a své domněnky na žáky přenáší, jako tomu bylo právě v situaci, na kterou odkazují – kdy byla má spolužačka „pochválena“ za výbornou práci, a přitom uražena tím, že je zvláštní, na jaké úrovni je její logické myšlení, *když je dívka.*)

2. GENDER A SOUČASNÁ ČESKÁ VÝTVARNÁ SCÉNA

Je poměrně častým jevem, že genderem ovlivněné umění bývá často nesprávně ztotožňováno s feministickým uměním (či feministickou estetikou), nicméně se jedná o dvě odlišná odvětví a feministickému umění (a patrnými rozdíly) se budu zabývat v pozdějších kapitolách. Genderová problematika je (na rozdíl od feministického umění) mnohem obsáhlejší v rámci tématu. Je nejenom problematické, téměř nemožné tyto dva proudy absolutně oddělit – je taktéž velmi složité gender v umění definovat. Nelze u něj určit jednotná výtvarná forma, nelze přesně popsat pravidla a postupy, které jsou k němu využívány. Velmi často se zde můžeme setkat s prací se symbolikou a významy, reakcemi na aktuální dění, s formou ironie. Na druhé straně se pracuje i s významem genderového umění a jeho uveřejňováním – jakým způsobem společnost reaguje na tuto problematiku v rámci současného umění. Zuzana Štefková se při rozhovoru v pořadu Reflexe vyjádřila o vlivu genderu na současné umění jednoduše: „*U výstavy, kde jsou samí muži, nikoho nenapadne, že by to byla nějaká maskulinistická výstava, nebo že by se tam tematizovalo nějaké mužům specifické téma. Zatímco, když poskládáte výstavu, na které jsou samé ženy, tak najednou musíte vysvětlovat, co to je, že vystavujete samé umělkyně.*“ (Rudolf, 2019).

Do jaké míry pojem gender vlastně ovlivňuje současné umění, tvorbu umělců a umělkýň a zveřejňování genderem ovlivněných děl? Podle Pachmanové je tato problematika podmíněná tím, že „*teprve za posledních deset let se v české společnosti o feminismu a genderu mluví bez předpojatosti. Ale samozřejmě i dnes je mezi představiteli státu mnoho takových, kteří, než aby řekli slovo gender, tak si raději odplivnou.*“ (Pachmanová, 2019).

Genderová nerovnost, která je viditelná v téměř každém společenském odvětví, se odráží samozřejmě i v umělecké sféře. U nás se genderové, či feministické umělecké tvorbě věnuje mnoho umělkýň a umělců, kteří na pojem gender a s ním spjatou kontroverzi přímo reagují. Lenka Veselá taktéž zpracovala různé přístupy k pojmu gender a k němu spjatým tématům a jejich význam v rámci současného umění. Domnívá se, že gender jako takový je naprosto závislý na biologii našeho těla, na p(r)ožitku, ale taktéž na materiále celého světa a společnosti, jenž konkrétní tělo obklopuje a tím je absolutně spojený nejen s pohlavím člověka, ale také s jeho zdravím, nemocemi, etnicitou, sexualitou, politickými názory a přesvědčeními či aktuální ekonomickou situací. Veselá taktéž vyzdvihuje jako hlavní pilíř

vysokého zájmu o genderovou problematiku (nejen v umělecké sféře) kampaň #MeToo¹ jenž podle ní neodvratně upoutala pozornost a zájem o genderovou nerovnost (Veselá, 2020).

Pro mě osobně byla stěžejní, co se týče mého zájmu o genderovou problematiku v kontrastu současného umění venkovní výstava **Michelle Adlerové** s názvem *Výchova k přirozenosti*. Autorka se ve své tvorbě všeobecně věnuje významům skrze společenské náměty, politická témata a proměny a vývoj genderové identity. Tento projekt vznikl v rámci festivalu Prague Pride, kde měl upozornit na fakt, že jistá rozmanitost v naší společnosti je vítaná a přirozená. Adlerová svým dílem reaguje na otázku, jakým způsobem se genderové vzorce chování odrážejí na řeči těla jejích modelů (Adlerová, 2017). „*Jsmo vychováni k přirozenosti. Od dětství si zvykáme považovat určité pohyby a postoje za „ženské“, zatímco jiné vnímáme podvědomě jako přirozeně „mužské“. Vzorce chování, které se nám zdají přirozené, jsou nicméně naučené a následně upevněné neustálým opakováním.*“ (Adlerová, 2017). Na fotografiích je patrný autorčin záměr – viditelné rozdíly v sedících pozicích jejích modelů. Ženy sedí v typicky „uzavřené pozici“ s koleny blízko u sebe, zatímco muži zaujímají „otevřený“ sed. Zuzana Štefková, jakožto kurátorka výstavy dodává v návaznosti na fotografie: „*Genderově podmíněné vnímání „přirozenosti“ se pochopitelně netýká jen toho, zda sedíme s nohama křížem nebo široce roztaženými.*

Zdánlivě banální příklad ukazuje obecné fungování společenských mechanismů, které se hluboce vpisují do našich těl a manifestují se v celé škále volných i nevědomých projevů toho, kým jsme“

(Štefková, 2017). Další inspirativní autorkou je pro mě bezesporu **Kateřina Olivová**, především jejím dílem *Everlastinglove*, s nímž se stala součástí performančního festivalu EPAF11 (Centrum sztuki wspolczesnej, Zamek Ujazdowski, Warszawa, Polsko). Jedná se tedy o performance, která byla

Obrázek č. 3

¹ Kampaň #MeToo (Já také) poukazuje na sexuální obtěžování. Spustila ji aféra producenta Harvey Weinsteina.

odprezentována formou videa, na němž autorka tančí, zcela nahá, za znění skladby This is not a love song. Během videa můžeme umělkyni vidět, jak zcela nespoutaně tančí v blíže neurčitým, potemnělém prostředí. Tato akce má být sebevyjádřením v rámci tělesnosti, hrdosti, a sebelásky. Tuto akci autorka zopakovala i u nás, naposledy v Pražském MeetFactory (Olivová, 2011). Osobně si troufám tvrdit, že kdyby tato performance proběhla o bezmála deset let dříve, mohla by Olivová přispět k výstavě Gender, porno a umění od kurátora Ladislava Zikmunda.

Jitka Géringová pojala gender především skrze s ním spjaté předsudky. Již od roku 1988 pracuje s cukrářskou polevou jako s výtvarným médiem a v roce 2009 vytvořila sérii Pečená srdce, v níž každé srdce odkazuje k analogii těsta jako znaku ženského těla či pohlaví. Tato perníková srdce následně popsala slovy, která považovala za ženské vlastnosti a samotné atributy, jenž prisuzují ženám muži, jako například slovo *Přecitlivělá*. Tím se opět dostáváme k jisté symbolizaci v gender umění, kterou jsem zmiňovala na začátku kapitoly.

Obrázek č. 4

S obdobným využitím něčeho tak „čistě ženského“ jako je pečení, přichází i umělecká skupina **Kundy Crew**, skrze vyšívání, v němž demonstrují odpovědi na současné společenské otázky. V roce 2015 se taktéž realizovali na Artwall, v jejíž souvislosti jsou výše zmiňována Adlerovou (Kundy Crew, 2015). „Vyšívání, coby v minulosti ryze ženská činnost, na jednu stranu symbolizovalo izolaci žen v domácnosti, ale zároveň to byl pro ženy jeden z mála akceptovatelných výrazových prostředků. Vytržení této techniky ze 'svatyně' domácnosti a její umístění do veřejného prostoru nás vede k zamyšlení a přehodnocení postojů k daným tématům. Křížkový steh jako médium, které v sobě nese určitý konzervativismus, se takto stává nositelem radikálních poselství a pomáhá vytvářet nové 'tradice', které nejsou založené na předsudcích a stereotypech.“ (KUNDYCREW, 2015)

Erika Bromová taktéž využívá symbolizaci – její série obrazů Krajky je propojením erotické a svůdné černé krajky, v kontrastu s obyčejnými kuchyňskými předměty, jako je metlička, naběračka, nebo cedník. Ve svých asamblážích ironicky představuje komodifikaci ženského

těla (Bornová, 2016). Zobrazuje kontrast očekávaných postojů, „...na jedné straně ženy reprezentující domov a zastávající domácnost a na druhé straně ženy reprezentativní, čelící všude přítomnému imperativu krásy, svěžesti, svůdnosti, věčného mládí a úspěchu.“ (Smolíková, 1995). Bromová i v pozdější tvorbě využívala kuchyňské nástroje jako stereotypní symbol ženského pohlaví. V nedávném cyklu z roku 2015 s názvem Věc důvěry využila polystyrénovou sochu ženy, v níž je zabodnut kuchyňský nůž, jako symboliku k dramatům partnerských vztahů. Tyto sochy, představující ženy, nožem bezvládně připevněné na desce pocákané barvou (stejným způsobem, který nám může být znám od Pollockovského drippingu) se mohou jevit jako náhrobky stejně talk, jako mohou připomínat sbírku motýlů – těla reprezentují důvěru, nože poté právo silnějšího, nadvládu, či trofej (Bornová, 2016, s. 8).

V neposlední řadě bych ráda zmínila ještě jednu uměleckou skupinu, a to **Mothers Artlovers**. Jde o skupinu, jenž založila již výše zmiňovaná Kateřina Olivová. Skupina by se dala nejlépe popsat svou podporující činností pro matky umělkyně. Skupina je složena z vizuálních umělkyň, teoretiček, kurátorek, aktivistek a dokumentaristek. I přesto, že jde o ryze ženskou skupinu, nevylučuje muže, otce, budoucí rodiče, ani další. Zabývají se, stejně jako dříve zmiňované umělkyně, především společenskými otázkami, zkušenostmi, problémy, potřebami matek, genderovou problematikou a také aktivistickou činností (Artalk, 2019).

3. ŽENA UMĚLKYNÍ, ŽENA UMĚNÍM

„Dnes (...) vstupuje žena na arénu kulturní jako nový činitel. Je to jeden z převratů moderní doby, důležitější než všechny technické vynálezy, ježto tvoří půdu pro nový život vnitřní, pro nové formy štěstí a pro vzrůst nových ideálů.“ (Krejčí, 1905, s. 99).

Na otázku postavení ženy v umění můžeme nahlížet ze dvou odlišných, ale zároveň velmi blízkých pohledů. První problematika se vztahuje k ženě jako umělkyni, v rámci promítání dějin výtvarného umění. Proč o prvních ženských umělkyních slýcháme až na sklonku 20.století? Druhý pohled se týká zobrazování tělesnosti. Ženské tělesnosti. Tento způsob zobrazení by se dal jednoduše popsat jako maskulinní imaginace. Nagl-Docekal, spolu s teoretickou podloží feministických výzkumů tvrdí, že umělecká kreativita žen nemá ve světě výtvarného, velkého umění místo, zatímco tematizace ženského těla je naopak velmi podstatná pro samotnou tvorbu. Několikrát v životě jsem se setkala s termínem “kulturní

vyspělost“, v souvislosti s vysvětlením toho, proč neexistují žádné velké umělkyně. Nagl-Docekal ve své knize zmiňuje, že zastánci této teorie se již mnohdy ani nemají potřebu odvolávat na již zmiňovaného Freuda (který se tento pojem snažil vědecky zdůvodnit), jednoduše proto, že ho vnímají jako fakt. Jako něco, co přeci žádné zdůvodnění nepotřebuje. V dnešní době se mnoho (nejen feministických skupin) snaží podhalit zapomenuté umělkyně a jejich význam pro vývoj umění. Linda Nochlin a její esej „*Why have there been no great women artists?*“ z roku 1971, taktéž přispěla zařazení některých významných umělkyní do kánonu. Skupina Guerilla Girls v současné době upozorňuje na sexismus v rámci prezentaci uměleckých děl – dle jejich tvrzení jsou díla v Metropolitním muzeu pouze ze 4 % vytvořena ženskými umělkyněmi, ovšem celých 76 % nahých těl na obrazech jsou právě ženy. Skupina tedy přišla s velmi příhodnou otázkou, zda ženy musí být doopravdy nahé, aby byly hodny Metropolitního muzea (Pospíšilová, 2009). Dle mého názoru si přehršel těchto obrazů pouze přispívá k objektivizaci žen, v níž nevidím nic dobrého – v centru klasického, velkého umění všedně zobrazovány, což diváky podněcuje k estetickému zhodnocování a následné objektivizaci ženského těla, které se na obrazech často jeví krásné, normativní, přijatelné. Ryze ženské umění by se dle mého názoru mělo posuzovat jinak, s náhledem na diskriminaci a sexismus vůči jejich pohlaví. Linda Nochlin by pravděpodobně namítla, že je podstatné pohlížet především na kontext při hodnocení děl – že sociální kontext, v němž bylo dílo vytvořeno, je podstatný například proto, že umělci (muži) mnohdy pocházeli z rodin, které je v jejich umělecké tvorbě podporovali, zatímco u žen bylo považováno za nevhodné, aby se stala umělkyní. „*Některé z umělkyní nicméně pocházely z rodinného prostředí, ve kterém je jejich otcové podporovali při vytváření umění. To ale ukazuje, že za úspěchem ženy musela často stát mužská postava. A díky tomu, že muži měli jinou představu o tom, jak by ženská úloha měla vypadat, nešlo takovou podporu získat snadno. Problém se pojil se sociálním očekáváním, jaké by měly ženy být. Předpokládalo se, že se budou starat o dům a rodinu. Jejich povinnosti byly soustředěné kolem domácnosti, což mělo dopad na mnoho talentovaných žen, jež musely vlastní tvorbu vnímat spíše jako koníček.*“ (Nochlin, 1988). Domnívám se, že někdy myšlenky na to, co je správné a nesprávné pro ženské pohlaví nepramenili pouze ze společnosti, v níž se

„*Art is gendered*“

(Nagl-Docekal, 2007, s. 101)

umělkyně vyskytovaly, ale i jejich vlastním, vštípeným vnímáním. Nochlin taktéž uvádí myšlenku, se kterou se přímo ztotožňuji – že neexistovaly žádné velké umělkyně, neboť neměly stejnou možnost jako muži, a to učit se specifickým dovednostem tvorby. V roce 1893, v Londýnské Královské akademii mohly ženy (když už se na tento post dostaly) kreslit modely pouze zahalené, nikoliv nahé (Pospíšilová, 2009). I Pachmanová potvrzuje, že minimálně do roku 1918² byl potencionální umělecký talent ženy vázán především na užité umění (neboli umění zdobnosti, služebnosti, funkčnosti a především všednosti) (Pachmanová, 2013). Nebo například Helen Frankenthaler, která i přes nezpochybnitelný význam pro umění a pro budoucí následovnice (a následovnice) jejího díla byla podrobena velké kritice za její “dívčí témata” a mnohokrát ani nebyla brána vážně, především z toho důvodu, že byla žena (Frankenthaler, n.d.). Troufám si tvrdit, že v dnešní době lze říci, že diskriminace žen v rámci umění částečně mizí (domnívám se že především díky vlivu feminismu). Stále si ovšem myslím, že umělkyně musí stále čelit velkému nátlaku, co se týče

Nerovnost obou pohlaví můžeme pocítit i na akademické půdě – vezměme si aktuální situaci na českých vysokých uměleckých školách.

upřednostňování kariéry před rodinou a jinými, očekávanými vývoji ženských životů. Že jsou ženy ještě stále pod palbou kritiky, diskriminace a sexismu. Že i přesto, že

mají dnes mnoho dveří otevřených, mohou tvořit cokoliv, malovat kohokoliv, pracovat čímkoliv, stále nejsou na rovnocenné úrovni jako jejich mužští kolegové. Myslím, že jakási frustrace, vztek či jiné emoce, jenž v umělkyních tato problematika vyvolává, se mnohdy promítá do jejich děl. Což ovšem pak paradoxně může být opět podnětem ke kritice a škatulkování umělkyně.

Na jednu stranu je v dnešní době umělecké vzdělávání ženám mnohem přístupnější a můžeme zde nalézt velkou škálu “ženských” obsahů (prosazovaných skrze feministické umění) a můžeme vyzorovat taktéž mírnou reflexi feministického západního diskurzu, avšak ten není přijímán jen tak – mnohdy budí rozpaky či se setkává s odmítnutím. *„Zároveň však stále platí, že i při vyvážených počtech studentů a studentek na vysokých*

² V roce 1918 bylo ženám zpřístupněno akademické studium volného umění.

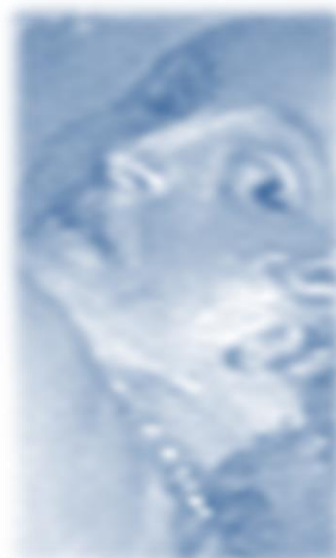
uměleckých školách mají současné české umělkyně oproti svým kolegům daleko menší šanci získat uplatnění v akademickém prostředí, a pokud se jim tento vyšší práh podaří překonat, musí se vyrovnat s četnými předsudky.“ (Štefková, 2013, s. 33). V tomto případě se taktéž setkáváme s předsudky a škatulkováním ze strany pedagogických kolegů - *„To, že se [Martina Pachmanová] zabývá genderem, vede k tomu, že když chodí komise po klauzurách a je tam nějaké takové téma, tak se tím nikdo nezabývá a všichni říkají – zavolejte Martinu, tohleto je její parketa.*“ (Štefková, 2012, s. 120) či absolutním odmítnutím *„Keď som prevzala ateliér od Rudolfa Sikoru, tak niektorí študenti, chlapi, odišli z ateliéru. Jeden študent sa postavil, že sa nebude učiť od ženy.*“ (Štefková, 2012, s. 67). Postoj a autorita pedagožek je mnohdy zpochybňována jak ze strany studentů, tak také jejich pedagogických kolegů.

Tato problematika diskriminace na akademické půdě skrze pohlaví vedla například v USA k rozvinutí pedagogických modelů, jenž jsou založeny na kursech určených výhradně ženským umělkyním. Tato segregace ovšem málokdy přinesla něco pozitivního – tento symbol povahy ženství a mužství a k dekonstruktivistickému přístupu k této problematice. Samotná feministická agenda, separatismus či okruhy založené čistě na identitě ženy jsou vnímané jako problematické. U nás tomu není jinak – hromadění mnoha žen na jednom místě (obvykle v uměleckých skupinách či ateliérech) je považováno spíše za handicap a tento negativní pohled je poměrně nevyvratitelným důkazem toho, že v prostřední uměleckých škol u nás máme k dosažení rovného přístupu ještě velmi dlouhou cestu.

3.1 AKT

Další možností z odpovědí na otázku postavení ženy v umění je samotné zobrazení ženy. Již mnoho let existuje nespočet nejrůznějších zobrazení ženy – od pravěkých sošek, přes malby, kresby, klasické akty, které jsou vystaveny v galeriích, až po časopisy, fotografie a filmová zpracování. Všechny tyto zobrazení předpokládají jistou “feminitu”, jenž působí v řádu patriarchálně nastavené společnosti. *„Muži a ženy zaujímají ve společnosti odlišný sociální status, a jejich zobrazení pochopitelně tento status zakládají a udržují“.*(Fulková, 2004, s. 15). Zde se mohou opět odkazovat na Freudovo psychoanalýzu z předchozích kapitol, jenž definuje ženu v rámci patriarchální společnosti jakožto neúplnou (Fulková, 2004, s. 14–16). Domnívám se, že role ženy od útlého dětství je velmi silně podmíněna omezeným prostorem společnosti. Od ženy se stále něco očekává. Žena se svým způsobem

musí neustále pozorovat. John Berger tyto mé myšlenky takřka perfektně vyjádřil rozdělením ženské identity – a to na *dohlížejícího* a *dohlíženou* (Berger, 2016, s. 38–39). Žena tedy, dle mého názoru, dohlíží na to, jak se prezentuje, jaká je, co ukazuje – tím sama sebe staví do pozice někoho, kdo potřebuje být pod dohledem. Někoho, kdo podvědomě staví svou identitu skrze plánované chování, vystupování – čímž se stává dohlíženou (Berger, 2016). Fenomén ženy v umění byl, a stále ještě je jednou z nejčastěji využívaných inspirací. Ženské tělo hrálo v utváření podoby velkého umění, jak ho dnes známe, velmi podstatnou roli – zatímco osobnostem žen se taková důležitost nepřisuzovala. V našem evropském kontextu se můžeme setkat s námětem, v němž disponuje především tělesnost – akt. Právě skrze akty napříč historií můžeme, dle mého názoru, vyčíst konvence a určitá kritéria zachycení, vnímání a posuzování ženy. Už od samého počátku umění se setkáváme s motivy ženského těla, v různých epochách, skrze různá provedení. Pra-pudové představy role matky, symboliky života, bezpečí, citového prožitku (Škeřík, 1941). Žena hrála velkou roli v prehistorickém umění, ve Starověku, představujíc bohyně, skrze zobrazení hříšné Evy, (což je pro mě osobně nejparadoxnější zobrazení – žena je po svém obvinění potrestána jakousi podřízeností muži, zatímco muž se stává Bohovým zástupcem), či naopak ušlechtilých madon, jako renesanční, spoře oděná dívka, jako barokní dáma či jako rokoková vládkyně. Berger hovoří ve své knize o ženské nahotě jako o něčem neexistujícím (Berger, 2016). Rozumím tomu tak, že ženy nejsou nahé samy o sobě. Nahota, která na nás působí skrze výtvarný projev, je spjatá s pohledem diváka. Zajímavým příkladem je například dílo Rubense – Zuzana a starci, které zachycuje zápletku, jenž se stává námětem obrazu – Zuzana, jenž se rozhodla pro koupel a velevážení starci, kteří ji pohrozili, že pokud nesplní jejich přání, obviní ji z cizoložství. Zuzana, aby ochránila svou cudnost, odmítla, byla obviněna a odsouzena k smrti (Fingerland, 2019). Jsme-li v roli diváka, přidáváme se zde nevědomě na stranu starců. Při prvním pohledu si ani nemusíme plně uvědomit děj, scénu, námět – stejně tak jako starci tajně pozorujeme Zuzaninu koupel. Zajímavé je, že Zuzana nám svůj pohled opětuje. Stejný námět můžeme vidět například u Tintoretta, kde se ovšem Zuzana sama sleduje v zrcadle – tím se připojuje ke svým vlastním pozorovatelům, skrze zrcadlo, jenž je častokrát zobrazováno jako symbol ženské marnivosti.

Obrázek č. 5

V moderním umění můžeme hovořit o odlišných atributech – štíhlost, cudnost, věrnost, objektivizace, sexismus. Ženská dokonalost, která je svým způsobem vyžadována od každé ženy. Ženské tělo, prezentováno jako něco dokonalého, bezchybného, co na druhé straně budí rozpaky u žen, které takto nevypadají.

Rozhodla jsem se na zobrazení ženy v umění podívat z více historického pohledu. Abych tento koncept více vysvětlila – zobrazení ženy v umění samozřejmě bylo, je, a bude. Neexistuje žádný jednotný princip, žádný přístup, žádná pravidla, dle nichž bychom mohli všechna zobrazení ženy napříč historií kategorizovat. Při hlubším bádání ovšem můžeme, i napříč dějinami, v průběhu desítek, stovek, i tisíců let vidět jisté podobnosti. Kontexty, které pramení právě ze zobrazení ženy. Rozhodla jsem se tedy v rámci konstruování vlastního konceptu využít několik typů zobrazení, jenž se dle mého názoru v rámci dějin umění cyklicky opakují až do současnosti. Samozřejmě se nabízí zůstat ve svém bádání v moderní době – v době, kdy samotná kritika zobrazování žen, objektivizace těla apod. vypukla. Nicméně se domnívám, že jisté podobnosti se nachází i v minulosti a v předmoderním využití ženského těla – objektivizace a zobrazení, ať již v pozitivním, či negativním měřítku, existovala vždy. To, že se na ní mnohdy jako na problematiku nahlíží až v dnešní době, neznamená, že kořeny k tomuto bádání nejsou mnohem dále – dokonce i tam, kdy se ještě na zobrazení ženy v rámci objektivizace těla vůbec nenahlíželo. Tento směr jsem se rozhodla podložit rozdělením, o němž jsem se dočetla v jednom z výchozích

článků, který odstartoval celé mé bádání ohledně kategorizace a principů využití zobrazení ženy v umění.

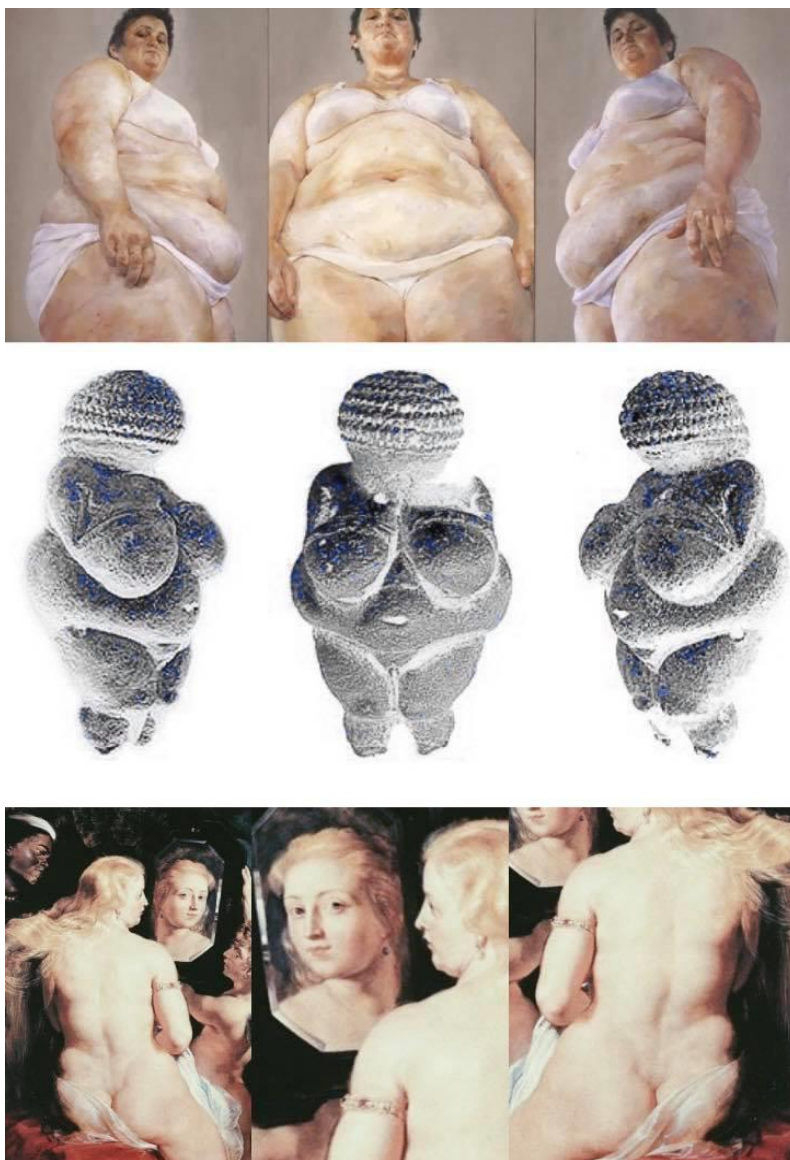
Marie Fulková ve svém článku rozlišuje zobrazení ženy ještě z několika dalších úhlů – například *“žena požíračka”* (Fulková, 2004, s. 8), jenž vysvětluje příklady mytických model či prehistorických Bohyň. Jedná se o ženy, které jsou v kontrastu k panenské čistotě předchozích let skrze zobrazení ženy divoké, nespoutané, chladné a jsou oslavovány, přitom zároveň znevažovány. Ve 20.století se taktéž setkáváme s termínem *“femme fatale”*, tedy s osudovou, tajemnou, nebezpečně přitažlivou ženou, či naopak *“ženou degradovanou”*, na pokraji společnosti, drogově závislou, nešťastnou, která je potřeba zachránit, povznést, převychovat, nebo také *“pin-up girl”* (Fulková, 2004, s. 9), provokativní, koketní, bezproblémovou, neuvěřitelně krásnou ženu, jenž by se dala skvěle uvést v příklad i v souvislosti s pojmem Karmasinové. Monika Karmasinová ve své diplomové práci použila věcné spojení - *“výlohová žena”* (Karmasinová, 2010). A měla pravdu. Ráda bych se u rozdělení zobrazení ženy od Marie Fulkové zastavila, a skrze její čtyři termíny zkusila zauvažovat nad rozmanitostí funkcí a důvodů těchto zobrazení napříč dějinami výtvarného umění. Tyto pojmy bych si ráda převzala, neboť si myslím, že perfektně vystihují všechna zachycení ženské tělesnosti po dobu dějin – mění se pouze kontext a důvod, jinak se dají využít dle mého názoru kdekoliv.

Žena požíračka. Marie Fulková ve svém článku tento typ popisuje jako: *„V kontrastu k nevinnému panenskému stvoření ze sentimentálních příběhů vytváří obraznost 19.století další, velmi výrazný kulturní typ ženy, od něž se odvíjí řada vztahů a očekávání a k němuž patří pochopitelně také typ muže: od mužů význačného postavení po nevinné chlapce, kteří podléhají neodolatelné touze po ženě devastující silou jejího pohlaví.“* (Fulková, 2004, s. 44). S zobrazením *ženy požíračky* se můžeme setkat již na samém počátku umění – v pravěku. Již v období mladého paleolitu se vytvářeli ženské figurky,

- ❖ Žena požíračka
- ❖ Femme fatale
- ❖ Žena degradovaná
- ❖ Pin-up

(FULKOVÁ, 2003)

z nejrůznějších materiálů, v nejrůznějších provedeních. Co ale, tyto Venuše, měly do jedné společného? V první řadě je to sled společných znaků, z nichž každá Venuše alespoň tři splňuje: těhotenství, (povislá) ňadra, hýždě, pohlavní trojúhelník, anonymní výraz. Dalším společným rysem všech Venuší je význam. O něm samozřejmě mohou antropologové pouze spekulovat, nicméně mezi nejčastější důvody vzniku Venuší byly – oslava matky, života, zrození a porodu, romantizace tloušťky (v době hladu se takto dala rozpoznat v Pravěku žena, která měla mnoho zásob), sexuální napětí. Nejčastěji se spekuluje o síle, moci a vládě ženského lůna, neboť to, na rozdíl od obličeje, bývá velmi konkrétně vykresleno (Clottes, Půtová a Soukup, 2011). Přesuňme se nyní na časové ose o tisíce let dopředu. Jsme v období Renesance. V Renesanci se na pohled na ženy jako takový razantně mění. Ze středověkého pojetí ženy jako světice, se ženy stávají plnohodnotnou bytostí, které je umožněno se vzdělávat jsou jí přiznána lidská práva a v jisté míře se probouzí její samostatnost. Toto pojetí ženskosti bylo jistě odrazem humanistického přístupu té doby.

Obrázek č. 6

Zobrazení ženy v umění taktéž získalo nový model – můžeme vnímat přechod na portréty, využití aktu a taktéž odklon od idealizovaného, antického pojetí ženské figury k realističtějšímu zobrazení – můžeme tedy vnímat i jisté nedokonalosti (Škeřík, 1941). Tím se opět dostáváme k požíračce – ženy byly mnohdy znázorněny jako mocné a nádherné bytosti. Opět zde můžeme vidět mnoho aktů žen plnějších tvarů, neboť být plnějších tvarů bylo v Renesanci velmi módní. Mimo to to symbolizovalo dobré finanční zázemí ženy. Někteří dokonce hubenou postavu považovali za neatraktivní (Plus Size Women, ©2021). Při pohledu na Tizianovo obraz můžeme spatřit plnoštíhlou ženu, která se připravuje na večer. Nápadné jsou především její křivky a plné, neohraničené tvary jejího těla. Tím se můžeme pomalu přesunout k Baroku, přesněji k Rubensovi, jenž ve svém díle Žena před zrcadlem z roku 1614 zachytil ženu s velkými boky, plnoštíhlým tělem, lehce povystrčenou pávní, jenž nám díky zachycenému zrcadlu oplácí náš zkoumavý pohled. Zobrazení ženy v Baroku navazuje do jisté míry na předcházející Renesanci, nicméně ztvárnění jako takové je odlišné – smyslnější, vzrušující, napjaté. To je ovšem jen jeden z dle mého názoru milejších přístupů k zobrazování plnoštíhlé, ženské postavy. Mnohdy jde v dílech o ironii, kontrast, či naopak dehonestaci plných tvarů žen. Vždy si vzpomenu na knihu, nebo spíše krátký soubor textů a kratších povídek, které bych zařadila někam mezi dadaistickou rozvernost a tvrdý, černý humor – Jak zalichotit tlusté ženě. Ráda bych z ní ocitovala jednu část: *„Skoupíme všechny dostupné knihy o baroku, vystřiháme z nich obrázky a vylepíme s nimi záchod. Potom pozveme tlustou ženu na návštěvu. Otevřeme láhev červeného vína a naléváme ji tak dlouho, až odejde na záchod. Po jejím příchodu okamžitě vycítíme, jak je polichocena.“* (Palla, 1996, s. 28). Zajímalo by mě, jaký názor by měl Rubens.

O několik dalších let vpřed – Jenny Saville. Saville je Britská malířka, která se zabývá především zachycením ženských aktů. Proslavila se tím, že změnila pohled na zobrazování ženy v malířství. Svá díla tvoří v monumentálních rozměrech, na nichž zvětšuje surové detaily ztělesněného zážitku – (povislá) prsa, těhotná břicha, popraskanou kůži, celulitidu, nelichotivé pózy a děje (jako sezení na záchodě). Saville své počínání vysvětluje tak, že malíři v celé historii zachycování žen, jako například Rubens, Tizian, Kooning, Picasso – vždy objektivizovali tělo v tom nejlepším světle. Snažili se o jakousi realitu zachycení, nicméně nehodící se detaily těla či symboly, které považovali za nepěkné či nevhodné, prostě vynechaly. Udělaly z ženského těla estetický objekt, který si libovolně transformovali,

měnily a překreslovaly, podle toho, jak se jim to hodilo. Ona sama se snaží zachytit surovost nahoty, ne pro její samotné zobrazení, ale proto, aby se tato nahota vrátila zpátky ženám. Aby zobrazení nahoty nebylo už jen objektivizační, ale aby mezi reálnou postavou ženy a jejím odrazem na malířském plátně nebyl žádný rozdíl – aby to bylo stále to samé tělo, se všemi stopami, které na něm život zanechal (Jenny Saville, ©2022).

Autorka se taktéž zabývá genderovými tématy, dále problematikou xenofobie či homofobie a feministickou tematikou – vše z toho taktéž projektuje do své tvorby. Myslím, že s tímto přístupem by se ztotožnila taktéž Kateřina Olivová, zmíněná v předchozích kapitolách, především skrze propagovanou sebelásku a naprosté odmítání korekce či cenzury.

Je jisté, že požíračka je velmi častým způsobem zobrazení ženy. Samotné zařazení do tohoto typu ovšem při vnímání zobrazení ženy napříč historií nestačí. Jak je vidět, i přes na první pohled stejné znaky, která tato zobrazení nesou, jsou za díly vždy jiné důvody. Jiné kontexty.

Obrázek č. 7

Femme fatale. Žena osudová, žena tajemná. Žena nebezpečná, nebezpečně přitažlivá. Se sobě příslušným narativem, plná vášně. Začněme naopak – v moderní době. V dnešní době se s takovým prototypem femme fatale setkáváme na každém rohu. Jsou to reklamy, časopisy, ženy v televizi, modelky. V současné době jsem si všimla především romantizování postavy Harley Quinn, fiktivní filmové postavy z filmu Joker. Problém s přitažlivostí

v nejnovějším zpracování v roce 2018 vnímám především na základě sexualizace této postavy. Harley Quinn je totiž smyšleným prototypem femme fatale. Její prvotní zobrazení v 60 letech odpovídalo přesně popisu, jenž jsem sepsala výše – tajemná, nebezpečná, neuvěřitelně krásná. Modla. Bohyně. Nasvědčoval tomu i její smyšlený kostým, celá její osobnost. Harley Quinn roku 2018 převzala trochu jiné atributy. Je spoře oděná, v charakteristice vyplašená a co především – potřebuje zachránit. Prvotní myšlenka neporazitelné ženy se ztratila v náruči patriarchální společnosti (Suicide Squad, 2017). Salome. Přepokládá se, že v biblických písmech ožila přibližně v prvním století po Kristu. Je

notoricky známá pro tanec před svým otcem či s Herodesovo hlavou na talíři. Tento výjev byl zobrazen mnoha umělci v řádu desetiletí. Stala se dodnes využívaným symbolem pro sílu, moc a do jisté míry bezcitnost žen. Podobný nádech má například i Judith I. a hlava Holofernese od Gustava Klimta (Judith and the Head of Holofernes, 2021).

„Odras ženy ze dna společnosti, ženy degradované nebo ženy prostitutky, je rovněž velmi vděčným typem pro řadu obrazových i literárních narativů – lze ji zachraňovat, povznést, převychovat a zároveň si při tom užívat. Muž, který tvoří s tímto typem pár, může být Popelčíným princem, soudobým Pygmalionem, profesorem Higginsem, milionářem v podobě Richarda Gera.“ (Fulková, 2004, s. 12). **Žena degradovaná.** Sama si velmi silně vybavuji chvíle na hodinách dějin výtvarného umění na střední škole, kdy mě zaujalo, že v období od 18 až do 20 století stály mnoho umělcům za model prostitutky, alkoholičky, či ženy v jiných náročných životních situacích. Samozřejmě, dává to logiku, pokud nedostaly přímo finanční odměnu, bylo pro ně několik hodin pózování alespoň příslibem tepla a světla nad hlavou. Vždycky mi ovšem bylo líto, že jsem o nich nevěděla dříve. Egon Schiele, například, měl celou kolekci obrazů zachycujících jednu a tu samou prostitutku. Vlastně ani nevíme jistě, zda to bylo prostitutka – maloval ji Egon Schiele, v době, kdy mu předlohou prokazatelně prostitutky stály, a ona žena byla bezejmenná a bez kontextu, tudíž se automaticky zaškatulkovala do kolonky prostitutku. Pamatuji si, že mi to tenkrát bylo líto. Byla krásná. Vždycky mě udivovalo, co muže uchvacuje na zachycování žen v podobných situacích. Samozřejmě, že bolest, nekorektní témata a vlastně i všední život je součástí umění – nicméně mi to mírně zavání definicí Fulkové – zachraňovat, převychovat, užívat. Hned mě napadlo Olympie (dobře, hned pom Pretty Woman). Obraz, jenž se stal jedním z nejzásadnějších obrazů 19. století. Když byl vystaven v pařížském salonu, způsobil poměrně rozruch. Byli ovšem účastníci šokováni nahotou jako takovou? Spíše ne. Byli paradoxně uraženi obličejem Olympie. Výrazem. Pokud se k surové nahotě přidá tvář, která Vám pohled opětuje, máte najednou obraz mocné ženy, jejíž výraz vládne celému prostoru obrazu. To bude patrně to, co malíře uchvacovalo na prostitutkách jako modelech – jejich osobitost, jejich vzdor. Manet schválně přidal několik prvků, jenž symbolizují postavení ženy, jako je náhrdelník, orchidej, černá kočka, služebnictvo a samozřejmě – výraz (Brombert, 2000, s. 63). Podobně jako Salome výše, Olympie je takovým prototypem

zdegenerované ženy. Silná, osobitá, vzdorovitá, ale nic, co by se nedalo zachránit, převychovat, předělat.

Ještě bych v této části ráda zmínila jedno dílo, a to *La Grande Odalisque* z roku 1814, od autora Jean Auguste Dominique Ingres. Odelisky³ byly v Turecku tradičně pouze komorné. Lidé ze západu ovšem tomuto pojmu nerozuměli, a považovali je jednoduše za konkubíny. Proto je mnoho odelisek zachycených v harému nahých, zobrazovaných v okamžiku, kdy čekají na svého pána (dozajisté, i kdyby, nebyly po celou dobu nahé.) Ingres byl a stále je, především v rámci feministické komunity, kritizován za nahotu obrazu, za nepřiměřenou tělesnost a za zjevný nedostatek znalosti anatomie. Dalším vytýkaným, je stejně jako výše u Maneta, výraz. Bylo takřka nepřipustné, aby žena tohoto postavení, zasazená v tomto ději, takto (ne)oděná, měla takový čitelný výraz ve tváři (Carrasco, 2022).

Obrázek č. 8

Jak by řekla Fulková, *pin-up girl*. Jak by řekla Karmasinová – *výlohová žena*. Pomyslná stoupající křivka objektivizace ženy dosáhla svého vrcholu – jedná se pojem, pracující s ženou, s potažmo její tělesností, jako s hotovým objektem. Produktem. Jde o bezproblémovou, neproblematickou, veselou, rozvernou a koketní, mírně provokativní ženu, s perfektní figurou, dlouhýma nohama na vysokých podpatcích, s pevným poprsím, dokonalou pletí, krásnou vůní. Ženu, která je prototypem sekretářky významného ředitele, ženou, která má dvě děti, a přesto během šestinedělí zhubla na svou počáteční váhu (ne-li více), ženou, která pevně zastává svou roli po boku (respektive spíše pod) svého partnera. Žena, která se dá různě tvarovat, deformovat a vycvičit, nemá s tím sebemenší problém, ještě koketně mrkne. Takové ženy jsou všude Už při samotném přečtení pojmu

³ Odeliska = otrokyně v sultánově paláci v Osmanské říši, která sloužila sultánovým ženám.

pin-up girl se mi přirozeně vybaví pin-up modelky z 60.let, jejichž sériově vyráběné obrázky tvořily významnou součást populární kultury. Základem etymologie této fráze je „připnutí na zed“, což se dostatečně ztotožňuje i s mou, výše rozepsanou definicí. Shodují se taktéž v tom, že takové zobrazení ženy nemá prezentovat nějakou myšlenku, ať již uměleckou, či kulturní, nemá ani brát v potaz osobnost ženy – má být pouze propagací určitého zboží, či poskytnout prezentaci nějaké symboliky, glamour či sex symbolu. Já sama vnímám tento způsob zobrazení především skrze reklamní sdělení, což je poměrně příznačné. Napříč historií jsem se prvními myšlenkami nedostala daleko, jako první mě napadl Bohumil Konečný, jehož reklamu na pivo mám tak nějak vštípenou už navždycky. Při hlubším zamyšlení se mi vlastně koncept jeví poměrně vtipný, žena s plnými prsy, sladce se smějící a držící velké pivo, to musí v leckterém muži evokovat splněný sen. Dalším z kolébky pin-up zobrazení mě okamžitě napadá Alfons Mucha, kterého tak nějak (i když samozřejmě mylně, jsem si toho vědoma) vnímám jako takový počátek reklamy. Při pohledu na tyto a další díla, která na nás vyjedou po zadání dvou slov do Google, se musí jevit zvláštní, že má někdo s pin-up zobrazením ženy problém. Ženy jsou na dílech šťastné, veselé, usměvavé, nebo naopak tajemné, sexy, provokativní. V obou případech nádherné. Kde je tedy problém? Domnívám se, že kromě naprostého shazování ženské osobnosti skrze využívání jejího těla jako objekt, jenž je využit k prezentaci výrobku (což je samo o sobě strašlivé), je zde problematika toho, co je tímto způsobem prezentováno. Většina reklam je zaměřena na alkohol, cigarety, materialismus, nestoudnost, někdy dokonce násilí (viz například pin-up modelky 40. a 50. let, zachycovány se zbraněmi apod.) Myslím si, že celková, uměle vytvořená nadřazenost výlohových žen je opravdu špatná, a když se skombinuje v rámci marketingu, nevěstí podle mě nic dobrého. Na druhou stranu, ve stejné době vzniká notoricky známý plakát od J.Howarda Millera, jenž nese inspirativní obraz ženské pracovnice. Samozřejmě, bylo to v rámci Americké meziválečné propagandy, nicméně jde o jeden z takových notoricky známých feministických symbolů, že mi to nedalo ho nezmínit. Stejně tak paradoxně mě ihned napadl Allen Jones a jeho objekty žen.

Přijde mi to jako naprostá denotace tohoto pojmu. Tvorba Jonese se vyznačuje silným sexuálním kontextem a zájmem o dynamiku tělesné síly, které sem tam protká zájmem o fetiš či BDSM. V souvislosti s jeho jménem se taktéž často používá popis-podpisová erotická estetika. Pro mě osobně je zde nejpodstatnější jeho instalace, která se stala

nejslavnější a taktéž nejkontroverznější – Hatstand, Table, Chair neboli tři kusy nábytku, jenž jsou vyrobeny z ženských figurín. Co je více objektivizující? A proč je to pouze ženské tělo? Po vlně kritiky se autor nechal slyšet, že o sobě smýšlí jako o feministovi. „*Je to jen nešťastně vnímané, objektivizace nemá s mým dílem nic společného. Jako umělec mám zodpovědnost za umění, jako člověk vůči společnosti. Byl jsem vychován jako socialista a považuji se velmi silně za feministu, nemusím se nijak hájit. Každý v tom vidí, co chce.*“ (Wroe, 2014).

Obrázek č.9

Nemůžeme zpochybnit, že se klasická role ženy neúprosně změnila – ženy se nyní uplatňují taktéž ve veřejné sféře, jsou progresivní, úspěšné, podnikavé a především – moderní. Problém je, že ani v takové době nelze říci, že by ženy měla všeobecně stejná práva jako muži (a to ani v naší sociální bublině). Genderovou problematikou jsme se ovšem zabývali výše, takže zpět k zobrazení ženy – motiv ženské tělesnosti je stále velmi aktuální i v moderních způsobech zobrazení – jako je například reklama. Pachmanová dělí moderní zobrazení ženské tělesnosti třemi způsoby:

- ❖ Dokonalá, mladá, krásná žena (čili pin-up girl).
- ❖ Žena jako symbol mateřství. Matka. Život.
- ❖ Žena jako sexuální objekt.

S tímto rozdělením se jistě většina žen neztotožňuje. Bohužel, tomuto fenoménu se nedá, kvůli zobrazování v televizi, na billboardech, v časopisech, vyhnout (Pachmanová, 2004, s. 20). Jak napsala Karmasinová, - *“výlohové ženy”*(Karmasinová, 2010). na nás číhají ze všech stran. Tento způsob zobrazení naprosto deformuje pohled na ženu – na opravdovou ženu, na realitu. Je nám neustále podsouvána idea toho, jak vypadat, jak se chovat, dokonce i co si myslet, na co se zaměřit a o co se starat. Jak podstatný je dokonalý vzhled, jak důležité je být krásnou, jak podstatné je být matkou. Ale přitom si zachovat svou krásu, svou sexualitu, jak podstatné je, jevit se stále atraktivní a krásnou. Ne pro sebe. Pro diváky. Pro ty, kdo nás vidí, hodnotí.

Objektivizace ženy není tedy ničím novým ani v moderním umění. Jen se mění provedení, způsob, a především motiv toho, co by mělo být zobrazeno. Jak bychom asi vnímali muže, jenž by byl zobrazen za pomoci konvencí, s nimiž jsme zvyklí spojovat zobrazení ženy?

4. FEMINISMUS V UMĚNÍ

Feministické hnutí je v dnešní době nejčastěji spojováno s představou radikálních, aktivisticky smýšlejících žen, jenž zapalují své podprsenky a nenávidí muže, či s představou frustrovaných žen s knírkem pod nosem, o které nemá žádný muž zájem, tak svou zlost a frustraci musí skrývat za škatulku feminismu. Je zajímavé, že tyto předsudky jsou poměrně čerstvou záležitostí – nikoho již nenapadne zesměšňovat např. snahu žen o emancipaci na přelomu minulého století (tedy v pomyslné první vlně feminismu). Tyto snahy jsou dnes brány jako sociální skutečnost, něco, co nikoho nepohoršuje, ani nevzrušuje, i přesto že ve své době byly zesměšňovány a shazovány stejně tak, jako pojem feminismus dnes (Fulková, 2003, s. 6). Gender v umění a feminismus v umění bývají často zaměňované, či totožně definovány, jejich význam je ovšem odlišný. Feminismus, v rámci vědy, se zabývá zvýhodňováním mužů vůči ženám. Začal se projevovat již na přelomu 18. a 19. století. Vývoj feminismu jako vědy řadíme do tří období – v jednotlivých etapách se členové snažili o získání základních ženských práv a o zničení zvýhodňování mužů v různých odvětvích – jednalo se například o získání volebního práva pro ženy. Také se zabývali především zrovnoprávněním mužů a žen. V souvislosti s feminismem v umění se můžeme často setkat s označením: *“Feminist art movement”*. Zde o pomyslném počátku mluvíme v souvislosti s 60. léty minulého století. Vznik tohoto hnutí podmínila v první řadě to, že

ženy byly běžně zobrazovány jako objekty, mnohdy sexualizované, často bez identity. Poté například fakt, že ženy jako umělkyně nebyly příliš uznávané v uměleckých kruzích.

Feminism art movement neměl pouze bojovat proti objektivizaci žen, měl taktéž změnit podřadnou roli žen. Na feminismus v umění se tedy můžeme dívat z dvou možných úhlů – z jedné strany jde jednoduše o umění, které vytváří ženy, z druhé strany o umění, jenž obsahuje anti mužské postoje (MedKult, 2017). Zuzana Štefková tvrdí, že hlavním rysem feministického umění je především kritika, jenž se vyznačuje spíše konceptuálním zaměřením nežli formálním, výtvarným postupem (Štefková, 2018).

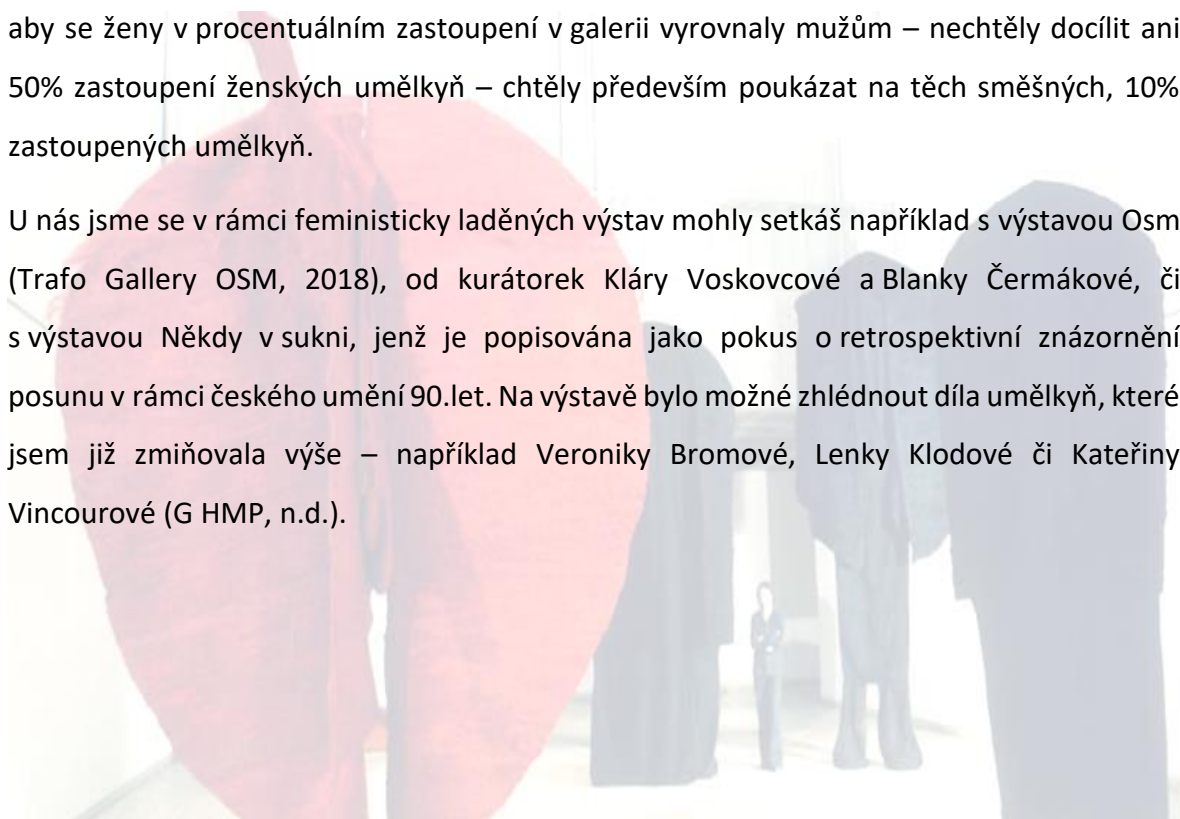
Dá se říct, že feministické umění mělo za úkol přinést nové příležitosti ženám. Hlavním cílem bylo přinést divákům dialog skrze ženskou perspektivu – ženské tělo nemělo být pouze objektem, ale mělo v divákovi vyvolávat otázky politické i sociální. Její představitelé chtěli ovlivnit svět k rovnosti, skrze umělecká díla. Pachmanová píše, že se jedná o umění, jenž se zabývá osobnostní, politickou, i sociální zkušeností žen. Cílem je dle ní narušení stereotypizace ženskosti a ženského těla jakožto objektu touhy (Pachmanová, 2001, s. 68). Tyto tendence můžeme vnímat i skrze výstavu v Lenbachhaus v Mnichově z roku 2019, která proslula především svou rafinovaností, originalitou a kvalitou děl. Výstava s názvem Body Check od autorů Martina Kippenbergera a Marii Lassnig již z názvu napovídá, že hlavním tématem je (jejich vlastní) tělesnost. Roztříštěnost, zchátralost a unavenost fyzické schránky člověka jim slouží jakožto metafora sociálních a psychologických konfliktů. Bolest a utrpení, absurdita a humor jsou v těchto světech těl neoddělitelně spjaty. Záměrem obou autorů bylo především dát bídne lidské existenci nějakou formu. Díla v této inscenaci jsou autoportréty – oba jsou ovšem na snímcích znetvořeni, nemocní, nešťastní.... Pracují ve svých dílech se sebepoznáním, s tělesností, s rozdíly ženského a mužského těla (Body Check, n.d.).

Z toho, co jsem prozatím zmínila, je jasné, že feminismus v galerijním prostředí budí ve společnosti lehkou kontroverzi. Z toho plyne, že i v dnešní době se ryze ženské umění setkává s vlnou kritiky. Je mu vyčítán především převládající esencialismus – což jde ukázat především na dvou souběžných výstavách, *Wack! Art and the Feminist Revolution* (Wack!, 2007) a *Sexual Politics: Judy Chicago's Dinner Party in Feminist Art History* (Cooke, 2012). Na první zmiňované výstavě jsme se mohli setkat, mimo jiné, s díly od Magdaleny Abakanowicz, Nancy Spero či Niki de Saint Phalle.

Magdalena Abakanowicz na výstavě představila své dílo *Abakan Red*, které na výstavě zaujímalo opravdu dominantní roli, neboť vyniklo již při samotném vstupu do galerie. Samotný název napovídá, že monumentální dílo je zbarvené červeně jakožto symbolika k menstruaci. Celá instalace je velmi jemná, s citlivými liniemi a při bližším pozorování zjistíme, že se jedná o plastiku ženského pohlavního orgánu (Malborough, 2015, s. 9).

Marek Hrubec zmiňuje, že díla spojovala především propagace politicky konceptuální strategie – jako příklad uvádí výše zmíněnou Spero, kteráž svým dílem upozorňovala na domácí násilí. Zmiňuje taktéž ostatní autorky, které se zabývaly například problémem znevažování Afroameričanek, nebo ty, které ve svých dílech zachycovaly slogany osobní i politické“. Ve své recenzi díla vymezuje do několika témat, jako například rodinné příběhy, genderová performance, tělesná traumata apod. Nejenom celá koncepce výstavy, ale i díla všech umělkyně byla vskutku provokativní – veškerá vystavená díla vyvolávala u diváků značné emoce, především vulgárním výrazem některých z nich (Hrubec, 2007, s. 110–112). Druhá, časově souběžná výstava *Sexual Politics: Judy Chicago's Dinner Party in Feminist Art History*, jenž se nesla v nastoleném kritickém diskurzu, jenž byl nastolen feministickými aktivistkami Guerilla Girls, a který se stal „...velmi účinnou formou kritiky přetrvávající patriarchální praxe v uměleckém světě.“ (Pachmanová, 2001, s. 195). Autorkám nešlo o to, aby se ženy v procentuálním zastoupení v galerii vyrovnaly mužům – nechtěly docílit ani 50% zastoupení ženských umělkyně – chtěly především poukázat na těch směšných, 10% zastoupených umělkyně.

U nás jsme se v rámci feministicky laděných výstav mohly setkat například s výstavou *Osm* (Trafo Gallery OSM, 2018), od kurátorek Kláry Voskovcové a Blanky Čermákové, či s výstavou *Někdy v sukni*, jenž je popisována jako pokus o retrospektivní znázornění posunu v rámci českého umění 90.let. Na výstavě bylo možné zhlédnout díla umělkyně, které jsem již zmiňovala výše – například Veroniky Bromové, Lenky Klodové či Kateřiny Vincourové (G HMP, n.d.).

Obrázek č.10

ZÁVĚR TEORETICKÉ ČÁSTI

Jak jsem již zmiňovala, tato část pro mě byla podstatným, základním kamenem celé této práce. Na téma genderu, feminismu a jejich vliv na umění se dá nahlížet z mnoha různých úhlů. Já sama jsem vybrala odvětví, která mi jsou blízká, nějakým způsobem mě inspirují či se s nimi sama setkávám. Podstatné pro mou práci bylo vymezit pojem gender a taktéž tím nastínit rozsáhlou škálu témat, které můžeme skrze tento pojem nalézt. Já ve své práci zvolila problematiku genderových rolí a předsudků, neboť je to něco, s čímž se setkávám prakticky na denní bázi. Poté jsem se věnovala tomu, jakým způsobem tato témata zasahují do umění a taktéž jsem zmiňovala některé mé blízké umělce či umělkyně, kteří na toto téma reagují, či upozorňují. Podstatné pro mě osobně bylo taktéž uvést, jakým stylem je nahlíženo na ženu v umění – i lehce z historického hlediska – a věnovat se pojmům jako objektivizace, sexualizace v umění, či nerovnosti, mezi umělci ženského a mužského pohlaví. Snažila jsem se zde umění pojímat jako cyklus – jako období, jenž na sebe vzájemně navazují, reagují, jako něco, co má jasně dané rysy, které můžeme v rámci kontinuity a vývoje umění nalézat. Proto jsem taktéž komparovala například zachycení ženy v umění dle rozdělení M. Fulkové. Přejde mi zajímavé a podstatné si uvědomit, jakým způsobem jsou různé aspekty tohoto zobrazení i napříč dějinami podobné. V závěru teoretické části jsem se zabývala taktéž feminismem, jakožto inspiračním východiskem pro výtvarnou tvorbu a sebevyjádření, či vyjádření určitého názoru. Tato kapitola mně samotnou velmi inspirovala a taktéž obohatila – bylo skvělé nalézat souvislosti a posouvat se ve svém bádání stále dál. Mimo to si myslím, že tato kapitola je základním kamenem nejen pro mou práci jako takovou, ale taktéž pro čtenáře, kteří si mohou udělat obrázek o tom, jakým způsobem se já k této problematice stavím a jakým způsobem bych ji chtěla předávat dále.

Obrázek č. 11

DIDAKTICKÁ ČÁST

5. GENDEROVĚ CITLIVÁ VÝCHOVA

Myslím, že pro výchovu v kterémkoliv odvětví je podstatné uvědomit si, že gender je zásadní téma, které je jisté řešit a reflektovat taktéž ve školním prostředí. Myslím si, že podstatou je uvědomit si, že gender sám o sobě není pouze o vnímání a užití dělení ženských a mužských rolí v sociálním prostředí, ale taktéž o individuálním cítění a vnímání sebe sama konkrétního jedince. Pro pedagoga se stává podstatné to, jakým způsobem dítě vnímá rozdělení ženských a mužských rolí, jak vnímá své vlastní postavení v rámci společnosti a brát na to patřičný zřetel. Toto vnímání člověka může (a pravděpodobně i ve velké míře i opravdu bude) ovlivňovat jeho budoucí život – jeho chování, jeho názory, jeho budoucí povolání apod. Vnímání ženských a mužských rolí a jejich dodržování v rámci individuálního myšlení u žáků ovlivní nejenom výběr jejich pozdějšího povolání, nýbrž celou filosofii jejich nastávajícího života. Proto je potřeba se genderem, jakožto jedním ze základních sociálních konstruktů, zabývat i ve škole, neboť zde probíhá výchova a vzdělávání nových generací, které mohou (nevědomě) podporovat i nadále nerovnost pohlaví v různých sférách a heteronormativní, patriarchální nastavení společnosti. Pokud se tedy pedagogovi podaří zjistit vědomé rozdělení genderových rolí u svých žáků, či hladinu zakořeněných či převzatých předsudků a stereotypů, může mu to pomoci s cíli jeho samotné výuky a celkově v pojetí jeho přístupu k žákovi. Takový individuální přístup ke každému žákovi dozajisté pomůže žákovi s určením role v životě a bude pro něj snazší určovat nadcházející kroky v jeho životě.

V této kapitole bych se ráda zaměřila na zohlednění genderu ve škole. Gender jako takový zaznamenáváme v prostředí školy v několika různých aspektech:

- Dělení úkolů
- Konstrukce symbolů a představ
- Pravidla komunikace
- Osobní identita
- Obecné logické principy

(Smetáčková, 2006 stránky 15-16)

První z uvedených, tedy dělení úkolů souvisí taktéž s definicí členěného fyzického prostoru. Na příkladu můžeme uvést například – kluci zvedají židle, dívky se starají o květiny ve třídě. Když je potřeba nějaká fyzicky náročnější práce, zazní obvykle z úst pedagogů výzva: „Potřebuji tři, nebo čtyři silné chlapce“. Konstrukce symbolů a představ tkví taktéž v genderovém dělení školních činností. Jsou založeny na stereotypních očekáváních, jako například že ženy jsou esteticky a organizovaně schopnější než muži, proto mohou organizovat například školní besídky či plesy, muži oproti tomu jsou mnohem fyzicky zdatnější a sportovně nadaní, mohou tedy organizovat závody, trénovat školní týmy a podobně. Pravidla komunikace můžeme shledávat ve formálních i neformálních pravidlech, nastavených mezi muži a ženami. Zde můžeme spatřovat očekávané konkrétní chování a rysy osobnosti u obou pohlaví. Osobní identita vychází z “přirozeného” převzetí své vlastní role a v obecné logice poté spatřujeme přístup k pravidlům společnosti (školní řád, atmosféra atd.) (Smetáčková a Jarkovská, 2006, s. 20–24).

Z výše uvedeného je zřetelné, že škola se velmi významně podílí nejenom na ovlivňování genderové role jako takové, ale taktéž na genderové socializaci. Nefunguje zde ovšem pouze přenos z učitelů na žáky, nýbrž i opačným směrem, neboť děti samy mohou tyto stereotypy, předsudky a předem určené role získávat z jiného sociálního prostředí (rodina, kamarádi, internet). Je tedy na pedagogích, aby se snažili tyto stereotypy aktivně reflektovat, popřípadě narušovat. Snaha o to, zajistit rovné příležitosti, nejenom v rámci genderové neutrality by mělo být naprostou samozřejmostí. Tato zmiňovaná rovnost by měla vycházet z poskytování stejných šancí pro všechny žáky, stejná zadání, stejné materiály, úkoly, výstupy i požadavky, s ohledem na předchozí zkušenosti a aktuální životní situaci. Zásadním v tomto přístupu je především uvědomovat si individualitu každého žáka, snažit se ji reflektovat, podporovat a rozvíjet. Z výše popsaného by se dalo říci, že genderově citlivé vzdělání je z tohoto hlediska vlastně synonymem k inkluzivnímu vzdělávání (kde se do předmětu řešení přidávají i další, potencionálně znevýhodňující kategorie, jako je například třída, náboženství, rasa, etnicita, zdravotní znevýhodnění apod.)

Jakým způsobem může tedy pedagog pracovat s problematikou genderové nerovnosti v rámci výuky? Z obecného hlediska jsou zde především dvě základní oblasti, v nichž by měl

učitel dát především na zohlednění genderové problematiky, v rámci poskytnutí stejných příležitostí všem žákům. Jedné se (mimo jiné) o:

- Výběr učiva
- Komunikace

Zajímavý mi přišel poznatek Cogneta, který řekl že u mladších dětí dochází při kresbě k zobrazování toho rodiče, s nímž mají stejné pohlaví. V pozdějších věku poté přichází rozlišování pohlaví na základě naučených stereotypů, jako jsou například dlouhé vlasy u maminky, pracovní kufřík u tatínka a podobně (Cognet, 2013, s. 120). Výběrem učiva můžeme, v rámci naší aprobace mluvit především o tématu výtvarných prací a zadání, které by mělo být atraktivní a vedoucí k úspěšnému tvůrčímu procesu a zážitku pro všechny zúčastněné, bez ohledu na pohlaví. Mimo to je umění (především současné) dle mého názoru skvělým podnětem pro diskuzi a reflexi aktuálního stavu společnosti, nejenom v rámci genderové problematiky. Výtvarná díla žáků jsou podstatná taktéž z toho důvodu, že vnímání genderových stereotypů a předsudků se u nich neprojeví pouze v rámci komunikace a chování, nýbrž i v jejich dílech. Jistě většinu čtenářů napadne nejčastější stereotypizace v rámci dětských maleb a kreseb, a to ta, že dívky nejčastěji kreslí princezny a kluci auta. Dokonce si troufám tvrdit, že i většina z nás tyto motivy zvěčňovala, pravděpodobně proto, že jsme si je pamatovali z pohádek a vyprávění našich rodičů. Tyto stereotypy jsou notoricky známé, pevně zakořeněné a je těžké se od nich distancovat. U menších dětí, které ještě kreslí avatary⁴, je výskyt stereotypů nejsnazší poznat, neboť jejich avataři na sebe berou různé podoby, různé převleky, specifické symboly, díky kterým dítě promítá do svých děl svou vlastní osobnost a postoje (Uždil, 1978, s. 122–123).

⁴ Avatar = zachycení samostatné postavy ve stadiu postava=avatar. Běžné především pro děti předškolního věku.

Můžeme si v rámci tohoto tématu připomenout protipóly maskulinity a feminity (Pospíšilová, 2015) v rámci genderové stereotypnosti skrze přijímání společnosti:

Maskulinní:

hlava, logičnost, intelekt, nezávislost, primární, nadřazenost, úspěch, aktivní

(Pospíšilová, 2015)

Femininní:

pasivní selhání podřadnost sekundární závislost představitost nelogičnost srdce

(Pospíšilová, 2015)

V té souvislosti jsem si taktéž dovoluji sdílet ještě rozdělení Fulkové, jenž je založené na vztahu k designu a má potvrzovat feminin či maskulinní vlastnosti (Fulková, 2003):

Typ pot-pourri (ženská preference)

- ❖ květinové motivy
- ❖ dekorativní motivy
- ❖ banální čitelné symboliky
- ❖ drobné prvky
- ❖ pastelové barvy
- ❖ pasivní interakce čili přijímání

(Fulková, 2004, s. 10)

Typ černé krychle (mužské preference)

- ❖ účelně vyřešený tvar
- ❖ bez drobných či zdobných prvků
- ❖ komplexita řešení
- ❖ průrazná barevnost
- ❖ aktivní interakce (oslovení)

(Fulková, 2004, s. 10)

Zmiňuji tato dělení proto, neboť tyto stereotypní vlastnosti tvoří základní symboliku, s níž se můžeme setkat ve výtvarném projevu žáků. Nejvíce je patrný symbol srdce, jenž se

nachází především u dívčích kreseb (stejně tak je velkou symbolikou ve feministickém a genderově zaměřeném umění celkově).

Druhou oblastí je komunikace. Mluvíme o komunikaci jak ve vztahu žák učitel, tak učitelé vzájemně mezi sebou, či žáci mezi sebou. Zajímavý mi přijde poznatek, že v českém jazyce se využívá především generické maskulinum, čímž do jisté míry naprosto zneviditelníme ženský rod. Je tedy dobré například v oslovení dbát na zastoupení obou dvou pohlaví, tedy ne pouze milí žáci, nýbrž milí žáci a žákyně a podobně. To se váže i na další podstatný faktor genderové nerovnosti ve školách, a to je rozdílný přístup na základě pohlaví žáka v rámci různých předmětů. Například notoricky známý, již výše zmiňovaný předpoklad, že dívky jsou zdatnější v uměleckých předmětech, či například v jazycích apod., naopak chlapci jsou lepší v technických předmětech, jako je matika, fyzika atd. Tato stereotypizace jde ruku v ruce s faktem, že většina tříd s různými, výše zmíněnými zaměřenými je obvykle vyzdobena osobnostmi pouze mužského pohlaví, a to i v "dívčím" výtvarném výchově, kde je obvykle zastoupení pouze umělců mužů. V rámci komunikace dále můžeme vnímat také například vyvolávání žáků. Experimenty v rámci vyvolávání žáků učitelem zaznamenali, že vyučující obvykle vyvolá spíše chlapce než dívku, neboť vnitřně pociťují dominanci mužů. U chlapců tedy dochází k vyššímu sebevědomí, společenské dominanci a vyšší aktivitě (Vaďurová, 2011).

Pojmem genderově citlivá výchova tedy chápeme výchovu, v níž se oběma pohlavím dostává stejných příležitostí, ať už v rámci osobního rozvoje, tak v sociální rovině. Jaká je tedy charakteristika genderově rovné školy? Smetáčková zmiňuje mnoho charakteristik, z nichž jsem se rozhodla několik, dle mého osobního názoru nejpodstatnějších a největnějších v rámci mého tématu, poznamenat.

- ❖ Oběma pohlavím je věnována stejná míra prostoru, financí, příležitostí a času. *„Například v tělocvičnách a na hřištích je stejný prostor a čas vyhrazen sportům, které obvykle vykonávají chlapci, nebo v rozpočtu školy se alokují stejné finance pro aktivity a vybavení využívané zejména dívkami či chlapci.“* (Smetáčková, 2006, s. 46)
- ❖ Učitel či učitelka vždy věnuje stejnou pozornost oběma pohlavím. *„Je v pořádku, pokud se rozhodneme například komunikovat v určité situaci přednostně s částí chlapců ve třídě – musíme si však být vědomi toho, proč tak činíme a jaké to může mít dopady na dívky a ostatní chlapce.“* (Smetáčková, 2006, s. 46)

- ❖ Pedagogové a pedagožky aktivně budují a rozvíjí svou genderovou citlivost. „Vedení školy podporuje atmosféru, v níž mají jednotliví vyučující možnost otevřeně hovořit o případných nerovnostech, které vnímají, a to jak v přístupu k sobě samotným, tak ke svým kolegům/ním, žákům/ním či rodičům.“ (Smetáčková, 2006, s. 48)
- ❖ Studijní materiály jsou vybírány či vytvářeny takovým způsobem, aby neobsahovaly a tím pádem nepopularizovaly genderové stereotypy či předsudky.
- ❖ Ve škole se aktivně pracuje s prevencí, zjišťováním a řešením případů sexuálního, či genderově motivovaného obtěžování / násilí. v rámci diskusí, zvláště v oblasti genderově netradičního povolání či rodinného uspořádání.

5.1 GENDEROVÁ VÝCHOVA V RÁMCI SOCIÁLNÍHO PROSTŘEDÍ

Ohledně genderové výchovy v rámci sociálního prostředí bylo již napsáno mnoho publikací. Já bych opět ráda zmínila Oakleyovou, která popsala čtyři období, která jsou pro každého člověka výchozí pro osvojení rodové role. Jako první označuje manipulaci. Tímto pojmem míní jako ověřování vztahu žen – tedy matky a dcery.

RŮŽOVÁ JE HOLČÍČÍ BARVA (?).

Například když matka svou dceru češe, obléká do růžové barvy a podobně. Dcera poté tuto roli přijímá a pokračuje v ní. Manipulace je dle autorky proces, který zůstává v jedinci, v tomto případě v dceři, již navždy. Jako druhý se řadí proces, při němž je systematickým způsobem směřována pozornost dítěte na specifické, žádané předměty (či jejich aspekty). Můžeme taktéž hovořit o manipulaci, tedy podněcování dcer a synů k hraní si se správnými, určenými hračkami. Na třetím místě je poté proces, který znázorňuje pohlavně podmíněné verbální pojmenování – je zaměřen na finální utváření vlastní identity. Sem řadíme stereotyp, jako je například pohled na dceru jako vychovanou a hodnou a na syna, jakožto vzdorovitého a zlobivého. V tomto období se taktéž děti identifikují buď do maskulinní, či do feminin skupiny. Aktivita je poslední, čtvrtou etapou. V této etapě si synové i dcery vytváří vztah k aktivitám (Oakleyová, 2000, s. 123). Jak z předchozího textu vyplývá, rodina má naprosto výchozí podíl na utváření identity dítěte a na jeho socializaci. Genderové

stereotypy můžeme vnímat již od narození – zatímco dcery jsou zahalovány do typických, růžových barev, pro syny je to barva modrá. Po přivedení dítěte do domácnosti, v níž jsou stereotypy již usazené, rodiče obvykle pokračují ve formování rodové role dítěte skrze komunikaci a celkového přístupu obou rodičů. Tím se můžeme vrátit k výše zmíněným obdobím – manipulace, tedy oblékání do správných barev oblečení apod., tedy přebírání pohledu rodičů na sebe sama. Dále zaměřenost pozornosti skrze určité objekty, tedy synové si hrají s autíčky, dcery s panenkami. Pokračuje verbální složka - “hodná“ a “zlobivý“. Zde se nabízí také několik stereotypních výroků, jako například “kluci nepláčou“, “holky se neperou“ a podobně. Co se týče aktivit – dcery jsou podněcovány k tanci, umění, ke klidným aktivitám, synové naopak k fyzicky náročnější práci apod. (Oakley, 2000, s. 133). Problematiku genderu můžeme pocítovat taktéž v různých činnostech, které jsou pro všechny děti běžné – například při sledování filmů a seriálů, konkrétně v pohádkách. V nich můžeme nalézt taktéž spousty stereotypů – ženy jsou zde zobrazené jako princezny, víly, poddané... Pokud jsou královny, nikdy nejsou v hlavních rolích. Ve většině pohádek ženy tedy zastupují spíše pasivní hereckou funkci. Mnohdy je zápletkou to, že čekají, až budou zachráněny od prince, či jiného zástupce mužského pohlaví. Nejpodstatnějším rysem je obvykle krása. Muži naopak bývají velmi aktivní – jejich dějová linka je propojena dobrodružstvím, většinou vyrazí někam do světa, ovšem nemají to jednoduché – musí se vypořádat se spoustou nebezpečí a nástrah, které ovšem překonají a mohou tedy zachránit krásnou, ale bezmocnou princeznu. Mezi hlavní charakteristiky patří statečnost či udatnost (Jarkovská, 2003).

5.2 GENDER A ČESKO

V Březnu roku 2021 jsem se zúčastnila video konference, s názvem Gender a Česko, genderová rovnost z pohledu mladé generace, která se tedy zaměřovala na pohled generace Z na genderovou problematiku. Přihlásila jsem se především kvůli výstupu Blerty Sejdiji, což je zakladatelka projektu Beat Sexism, který během pár let rozšířila do dalších 20 zemí. Blerta upozorňovala na fakt, jak aktuální a jak silně zakořeněný sexismus ve společnosti je. *"Od oblékání až po chování, většina společnosti očekává, že se žena bude chovat morálněji a slušněji než muž. Pro případ, že by tento tlak o omezení jejího chování nestačil, vynalezli lidé během své existence spoustu promyšlených způsobů, jak ženu omezit. Mezi ty nejkrutější problémy, které se snažím zviditelnit prostřednictvím Beat Sexism, patří*

násilí, znásilnění, street harassment, nucené sňatky a různé druhy diskriminace." (Sejdiji, 2018).

Sejdiji na video konferenci upozorňovala především na vztah sexismu a genderové nerovnosti celkově. V rámci prevence a boji vůči sexismu zmiňovala jako hlavní cíl snahu o vyvolání behaviorální a kulturní změny, a to především na strukturální, institucionální, a i individuální úrovni. To vše především skrze komunikaci, média a potírání genderových stereotypů, či esencialismu. Ona i další přednášející mluvili především o způsobech, jak stereotypy a předsudky smazat z našich životů. Můj celkový dojem z konference byl příjemný, neboť jsem se dozvěděla že většina z řad mladé populace problematiku genderu vnímá a chce se pokusit o její odstranění. Trochu mě zklamalo, že někteří přednášející brali tuto problematiku na lehkou váhu. Vysvětluji si to tak, že některé stereotypy jsou s námi již tak zakořeněné z dětství, že nám i při využití kritického myšlení vlastně nepřijdou zvláštní, nebo škodlivé. Není na tom přeci nic špatného, oblékat svého syna od malička do modré a dceru do růžové. Nebo je?

Mimo jiné jsem se taktéž dozvěděla, že vláda české republiky schválila začátkem března novou strategii rovnosti žen a mužů na léta 2021-2030. Tato strategie obsahuje několik témat, ve kterých by se měly změny projevit – je tu kategorie rozhodování, práce a péče, bezpečí, zdraví, instituce, poznání, společnost a vnější vztahy. Tyto kategorie si ve své podstatě kladou za cíl větší integritu žen, zlepšení podmínek v různých odvětvích, rovnoprávnost. V rámci společnosti je to poté především posílání genderové kultury například v médiích, zvýšení míry porozumění této problematice, snížení či naprostá dekonstrukce přijatelnosti genderových stereotypů a podobně.

6. VZTAH GENDEROVÉ PROBLEMATIKY A FEMINISTICKÉHO SOCIÁLNÍHO HNUTÍ

Jakým způsobem definovat vztah mezi pojmy gender a feminismus? V rámci feministického hnutí získáváme opravdu velkou škálu pojetí, jimiž lze nahlížet na problematiku genderu a genderové nerovnosti. Ráda bych ovšem začala z opačné strany – rozlišením pojmu gender. Jeho pojetí se odlišuje na základě toho, zda je využit jako nástroj kritické analýzy společnosti, či zde je užíván normativně. V prvním případě se dostáváme do pojetí genderu, které tvoří jedno z nejvýznamnějších východisek feministického bádání – skrze něj lze v rámci feministického zkoumání vnímat, jak byl v různých kulturách či historických etapách napříč dějinami vnímán vztah obou pohlaví, jak byl používán, jakým způsobem se vyvíjen či

na základě tlaku sociálních změn měnil a jakým způsobem byl reflektován (Nagl-Docekal, 2007, s. 70–71). Již zmiňované feministické bádání tedy především posiluje společenské podvědomí o genderové nerovnosti či stereotypnosti a nabádá k ustavičnému usilování o sociální změny. Toto úsilí má být podmíněno vytvořením určité skupiny lidí, jenž by se dala nazvat taktéž sociálním hnutím (což v definici znamená organizovanou skupinu, která má za cíl prosadit různé politické cíle). Znebejánek ve své knížce s obdobným názvem taktéž zmiňuje feministické hnutí, jenž v řadcích nabývá charakteru vyzývatele, neboť požadavky této skupiny v rámci genderové rovnoprávnosti jsou často směřovány především do oblasti legislativy (v rámci právní úpravy) (Znebejánek, 1997, s. 114). Feministické hnutí se, v rámci společnosti, zapříčinilo o vznik velkého množství rozmanitých teorií. Ty by se daly společně definovat snahou o vysvětlení toho, proč existuje genderová nerovnost a jaká jsou potencionální řešení této problematiky. Tyto genderově orientované teorie se dělí na spousty proudů, z nichž bych ráda některé uvedla a pár jich i rozvedla. Jedná se například o:

- ❖ Liberální feminismus
- ❖ Rozvojový feminismus
- ❖ Socialistický feminismus
- ❖ Radikální feminismus
- ❖ Psychoanalytický feminismus
- ❖ Lesbický feminismus
- ❖ Postmoderní feminismus
- ❖ Ekofeminismus

...A mnoho dalších (Valdrová, 2004)

Ráda bych se blíže podívala na čtyři proudy, které vnímám v rámci genderové problematiky jako nejpodstatnější – liberální feminismus, radikální feminismus (úzce spjatý s lesbickým), a rozvojový feminismus.

6.1 LIBERÁLNÍ FEMINISMUS

Tento proud je vlastně sociálním hnutím, jenž prosazuje především dosažení rovnoprávnosti obou pohlaví v rámci politických, legislativních i sociálních práv. Je to jeden z nejznámějších proudů a troufám si tvrdit, že se k němu přiklání většina lidí. Jde tedy o prosazování toho, aby ženy měly stejný vzdělávací systém, stejné pracovní příležitosti,

stejně platy a všeobecně stejná práva. Liberální feminismus má hlavní požadavek v nastolení absolutní rovnosti – ženy by se měly ve stejné míře jako muži podílet ve všech aspektech společnosti (věda, veřejné instituce, politika apod.) ne za účelem vytlačení muže, nýbrž s cílem nastolit absolutní rovnost. Tento proud je mimořádně důležitý především v zemích, kde jsou rozdílnosti mezi oběma pohlavími definována a nastolena zákonem. O ekonomickou rovnoprávnost obou pohlaví dále usiluje také socialistický feminismus, či marxistické pojetí feminismu (Oates-Indruchová, 1998, s. 11–17).

6.2 RADIKÁLNÍ FEMINISMUS

Do opozice k umírněnému liberálnímu pojetí, jenž si klade za cíl pouze nastolení rovnosti ve všech sociálních sférách, se obvykle staví radikální feminismus. Toto pojetí se pevně drží historicky prokázané mužské dominance v různých sférách, od sociálního postavení, přes umění, až po politické záležitosti. Podstatou tohoto proudu je přesvědčení, že určující rys naší dnešní, moderní společnosti lze definovat jedním slovem: patriarchát. Z toho nám vyplývá, že za všechny formy útlaku, nerovnosti či jiné křivdy udělené ženám jsou vina mužů. Radikální feministky se na rozdíl od liberálních snaží muže vytlačit. Chtějí dokázat, že ženy jsou lepší než muži, ve všech aspektech lidského života. Toho chtějí docílit tím, že se všechny ženy, bez ohledu na etnikum, sexualitu, náboženství a jiné rozdílnosti spojí a převezmou pomyslnou vládu (Kalivodová a Maříková, 1999, s. 15). Je jasné, že takto anarchistický proud přináší velkou vlnu kritiky, nejenom ze stranu mužů, ale i jiných žen – dokonce i žen, které se samy profilují jako feministky. Jsou ovšem i nevyvratitelné přínosy tohoto proudu, jako je například přenesení problematiky domácího násilí či jiného násilí páchaného na ženách do podvědomí společnosti (Veselá, 2010, s. 88–89). S tímto proudem je taktéž spojen lesbický feminismus, který ovšem vnímá genderovou diskriminace pouze homosexuálních žen (Kalivodová a Maříková, 1999, s. 16).

6.3 ROZVOJOVÝ FEMINISMUS

Představitelky a představitelé rozvojového pojetí si kladou za cíl především docílit všeobecných zájmů žen v rozvojových zemích, skrze rozšiřování vzdělávání a taktéž pracovních možností. Považují rozvojové země za místo, kde se nejvíce vyskytuje genderová nerovnost a stereotypnost, např. v představě, že žena je majetkem muže. Dalo by se říci, že se jedná o kombinaci výše rozebraného liberálního feminismu a socialistického pojetí feminismu. Rozvojový feminismus se liší skrze lokální tradice dané země, možnosti

a přístupy, je rozdílný v každé zemi, na každém kontinentě. Snaží se nastolit symbiózu mezi prosazovaným feministickým smýšlením a kulturní hodnotou určité země (Sokolová, 2004, s. 204).

Obrázek č.12

7. FEMINISTICKÁ PEDAGOGIKA

Při vyřknutí těchto dvou slov se obvykle setkávám s negativními reakcemi. Stejně jako celkový stereotypní pohled mnoha lidí na feminismus a jeho ideologii, i v souvislosti s pedagogikou se setkáváme se spousty předsudků. Mezi nejčastější patří domněnky, že feministická pedagogika představuje anarchistické, ideologické uctívání matriarchátu a voodoo pokusy na mužských panenkách. Tak to samozřejmě plně není. Jedná se o pedagogiku, jejíž rámec je založen na feministické teorii. Ta obsahuje také vyučovací strategie, obsahové přístupy, nejrůznějších praktik a metod a také vztahu učitel X žák.

Feministická pedagogika se řadí k dalším druhům kritické a progresivní, které považují znalosti za sociální konstrukt. Toto pojetí pedagogiky a výchovy by se nejlépe dalo definovat jako nástroj, jenž pracuje v první řadě s dekonstrukcí výsadního postavení pedagoga (v rámci absolutní autority). Dále pak přináší studentům co nejvyšší možné, aktivní zapojení do výuky. Mimo to se zde klade silný důraz na podněcování vývoje kritického myšlení u žáků. V neposlední řadě je to samozřejmě boj proti stereotypizaci, genderové nevyrovnanosti, sexismu a dalším problémům v rámci tohoto zaměření. Feministická (výtvarná) pedagogika je v podstatě spojením feministické ideologie a teoretické a praktické výuky výtvarné výchovy (Sandell, 1979, s. 18).

Je zřejmé, že návodem k tomu, jak mít genderově vyrovnanější společnost, je potřeba děti vychovávat a vzdělávat v rámci genderové senzitivity. V rámci bádání k této práci jsem si všimla, že v českém prostředí toto téma není aktuální tak moc, jak by podle mě mělo. Feministická pedagogika je v zahraničí brána jako nástroj, který přispívá ke genderové vyrovnanosti jako takové. Co tedy je, feministická pedagogika, a co si klade za cíl? Webb, Allen a Walker, sepsaly v roce 2002 šest definujících principů, které slouží jako objasnění teoretického pojetí feministické pedagogiky (Webb, 2002, s. 67–72). Jedná se konkrétně o:

- ❖ *Reforma vztahu profesor/-ka – student/-ka, tj. rozmělnění rolí,*
- ❖ *Empowerment, tj. umožnění dělby alespoň jisté dávky moci,*
- ❖ *Budování komunity, tj. kooperativní proces učení formou vztahů a dialogu*
- ❖ *Privilegování individuálního hlasu, tj. rozšíření práva na hlas*
- ❖ *Respekt pro diverzitu osobních zkušeností, tj. afirmace osobní zkušenosti jako centrální součástí procesu učení*
- ❖ *Zpochybnění tradičních názorů, tj. odhalení sociálního a politického původu teorie, výzkumu a výuky.*

(Webb, 2002, s. 67)

Feministická pedagogika tedy své zájmy zdržuje především ve snaze o dekonstrukci mocenské nerovnováhy, jenž je přítomna ve většině západních institucích. Jde o odmítání normativní dynamiky v prostředí školy – studenti jsou podněcováni k opuštění pasivní role během hodin a k převzetí kontroly nad samotným průběhem vyučování. To u nich podněcuje nejen schopnost vyjádření a komunikační schopnosti, ale taktéž rozvoj analytického a kritického myšlení. Tyto nabyté schopnosti může poté aktivně aplikovat v rámci vnímání okolního světa, řešení problémů společnosti apod. Zabýváme se zde tedy zkoumáním společenských útlaků a jejich postupné zničení. Tématy jsou například námi výše rozebíraná genderová problematika, rovnost žen a mužů, ale i různých etnik či osob s odlišnou sexualitou. Metody, jenž využívá feministická pedagogika, jsou velmi podobné konstruktivistickému modelu výchovy. Kromě tedy podněcování zapojení žáků do výuky a rozvoj kritického myšlení je to například rozvoj reflexivity (jenž je podstatná v rámci kritického zkoumání své vlastní pozice ve společnosti), především v rámci sebereflexe, s tím spjaté sebepoznání (vnitřní i ve vztahu k okolí).

Dějiny feministické pedagogiky datujeme společně s nárustem žen v akademických institucích. S tím je bohužel spjatý například také sexismus, což vedlo některé ženy k institucionalizaci studijních programů pouze pro ženy. Tam se poprvé začala formovat potřeba pojetí pedagogiky, které bude záměrně vychovávat žáky, jenž budou schopni všechny negativní aspekty naší společnosti pomalu odbourávat. Teoretický základ tohoto pojetí pedagogiky má své kořeny především v kritických teoriích výchovy a konstruktivistickém modelu pojetí výuky (Chicago, 2014, s. 90–100). Crabtree ve své knize demonstruje společné znaky na faktu, že obě dvě pojetí jsou založena na uznání existence moci útlaku a zvyšování vědomí, vnímání a kritického myšlení, které by mělo vést k dekonstrukci útlaku skrze sociální transformaci. Zdůrazňuje však, že feministické pojetí výchovy taktéž představuje všechny konkrétní body, vůči kterým je potřeba se vymezovat, jako je právě například útlak, zpochybnění sociální identity apod. skrze vysoký důraz na výuku historie, změřenou především na tyto negativní aspekty dějin (Crabtree, 2009, s. 168).

Jak jsem již zmiňovala na začátku, feministická pedagogika čelí nejenom mnoha stereotypním předpokladům ale silné kritice obecně. Byla například zpochybněna odlišnost feministické pedagogiky od ostatních, kriticky zaměřených, progresivních pedagogik. Tím se dostává automaticky pod palbu kritiky stejné jako kritická pedagogika – tedy různé úvahy o efektivitě dominantní role žáka, vysazování sebepoznání a vnímání žáka na úkor teoretického učiva atd. Pak samozřejmě ty zmiňované předpoklady, jako je různé vymývání mozků žáků pedagogy za účelem vnučení feministické ideologie. Dle mého názoru bychom na problematiku tohoto pedagogického pojetí měli nahlížet jako na inspiraci, z níž budeme přejímat vlastní dispozice. K tomu si v první řadě musíme ujasnit, které formy, definice a ideologie v rámci feminismu nám jsou blízké, co je ten “náš” feminismus a následně zvážit, jakým způsobem ho projektovat ve své výuce. Myslím si, že je nanejvýš vhodné, produktivně využívat své feministické já v rámci dekonstrukci již výše zmíněných genderových, zakořeněných předpokladů a stereotypů. Podle mě je ovšem nejpodstatnější zachovat si nutnou dávku selského rozumu, což platí dle mého názoru u všech možných přístupů v pedagogice. Tak jako tak je jisté, že pokud naše pojetí pedagogiky bude “jiné”, až transgresivní, nebude to jednoduché.

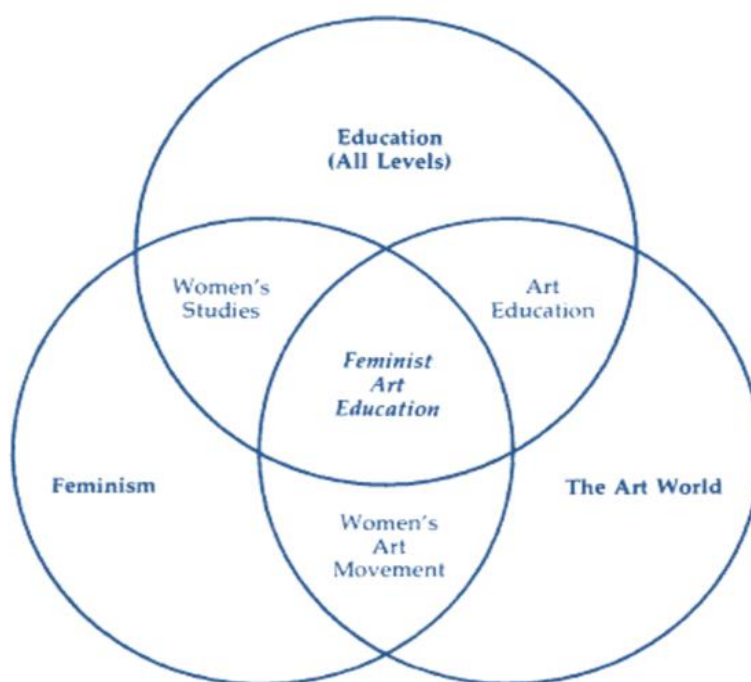

Figure 1.

Feminist art education: location within the universes of feminism, education and the art world.

Obrázek č. 13

8. CÍLE VÝTVARNÝCH ÚKOLŮ A INSPIRAČNÍ VÝCHODISKA

V této fázi své diplomové práce bych si ráda odpověděla na otázky, které mě provází již od výběru tohoto tématu: co chci studentům předat a jaký význam to bude mít pro mě v pedagogické rovině a v rovině osobní. Téma genderové problematiky je mi velmi blízké, a domnívám se, že mu není v rámci výuky předložen dostatečný prostor. Jistě, v rámci mezioborových přesahů v rámci výtvarné výchovy se s jistým náznakem genderové či feministické otázky setkáváme například v předmětech občanské výchovy, výchovy ke zdravý, člověk a společnost apod., ale stále se domnívám, že v praxi se tohoto tématu studenti dotknou minimálně. Jak jistě z mé teoretické části vyplývá, zaměřuji se spíše na genderovou stereotypizaci a feminismus nežli na samotný gender. Vymezuji se především k otázkám rovnosti, ženského postavení v umění a taktéž genderovým rolím a předsudkům. Všechno tohle jsou ovšem pouze mé domněnky.

Co chci svými didaktickými úkoly žáky naučit?

Komplexně o všech pěti úkolech mohu říci, že bych chtěla především dosáhnout u studentů flexibility myšlení o genderové problematice. Přispět ke kritickému myšlení studentů a taktéž u nich podnítit zájem o tuto problematiku. Mé didaktické úkoly by měly žáky nejenom seznámit s problematikou genderové rovnosti, stereotypizace, rolí a feministické otázky skrze postavení ženy v umění, ale taktéž je dovést k tomu, proč je tato problematika v naší společnosti tolik podstatná. Také se charakterem dalších úkolů chci dotknout objektivizace žen v umění. Jsem si vědoma, že toho velmi citlivé téma je nutné podložit bezpečným prostředím, příjemným klimatem a taktéž teoretickým zázemím, které studenty do této problematiky uvede. Stručně by se dalo říct, že mým cílem je žáky seznámit s pojmem gender, stereotyp, objektivizace a podnítit u nich, za pomoci kritického myšlení, diskusí, rozhovorů a doplňkových aktivit vytvoření vlastního, uceleného názoru na tuto problematiku v širším měřítku.

Jaký význam má tato práce pro mě, jakožto pedagožku?

Otázku genderu beru velmi vážně. Myslím si, že je podstatné se touto problematikou zabývat a neustále se v ní vzdělávat. Stejně tak vážně beru i feminismus a problematiku objektivizace, či sexualizace ženského těla v rámci umění. Myslím, že samotná realizace didaktických úkolů mi pomůže v identifikaci toho, jakým stylem mohu tato pro mě

podstatná témata do výuky zahrnout. Domnívám se, že praktická zkouška didaktických úkolů a následné reflexe a alterace mi pomohou najít pomyslnou hranici toho, do jaké míry lze tuto problematiku do výuky přímo zahrnout. Taktéž bych ráda zdokonalila své didaktické schopnosti, proto jsem zahrнула i nevšední techniky a náměty ke zpracování. Od těchto úkolů tedy očekávám především identifikaci sebe sama jako pedagožky, získání nových přístupů k výuce, ověření stávajících a také rozhraní toho, jak se dá do takto citlivého a mnohdy i kontroverzního tématu v rámci výuky proniknout.

Jaký význam vnímám v rovině osobní?

Rovina osobní jde pro mě ruku v ruce s rovinou profesní. Přeci jen, u pedagogů není dle mého názoru příliš vhodné dělit práci mimo svůj osobní život. Proto právě je pro mě otázka genderu v rámci didaktických úkolů tolik podstatná. Mým cílem je definovat sebe sama jako učitele, odpovědět si především na osobní otázky a tím celkově zlepšit svůj profesní přístup. Také bych na základě času stráveného se studenty chtěla zjistit výhody a úskalí genderové otázky ve výuce. Jako hlavní cíl bych také uvedla vlastní myšlenkové obohacení, v které doufám v rámci diskusí a rozhovorů se studenty, či jinými pedagogy.

Výzkumné šetření?

Tuto část jsem se rozhodla zakomponovat jednoduše proto, že ve svých cílech a otázkách vidím velký potenciál pro své budoucí studium a zaměření, a především sama pro sebe – od získaných informací si slibuji především to, že se sama zlepším ve své budoucí profesi a o něco lépe porozumím komplexně problematice genderu očima studentů střední školy. Také bych na své malé výzkumné sondě chtěla následně postavit zaměření svého doktorského studia, což je hlavní důvod, proč jsem tuto kapitolu zařadila a všechny záznamy hodin a taktéž záznamy a výpisky z konzultací a diskuzí, které jsem nad svou prací vedla s mnoha profesory a profesorkami, magistrami a dalšími konzultanty.

Výzkum neboli „systematický způsob řešení problémů, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují či vyvracejí dosavadní poznatky, anebo se získávají nové poznatky,“ (Mareš a Gavora, 1999, s. 11). jsem se rozhodla do své budoucí práce začlenit, neboť mě výzkumné otázky napadaly v průběhu celé mé dosavadní práce. Hlavní otázkou, která mi stanula na mysli při zpracovávání didaktické struktury výtvarných úkolů, byla otázka: jak dokáží žáci kriticky zhodnotit genderové stereotypy? A za ní hned následovaly další: jak mohu já, jako učitel, podmínit u žáků zájem o genderovou problematiku? Jakým

způsobem mohu za pomoci úkolů zjistit jejich předporozumění a dále ho rozvíjet? A hlavně – jakým způsobem výzkum v rámci mé diplomové práce vlastně pojmut?

Domnívám se, že nezbytnou součástí výzkumného šetření je definice jeho cíle. Na základě publikace Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách od autorů Kláry Šed'ové a Romana Švaříčka jsem se rozhodla svůj cíl definovat za pomoci trojího rozlišení výzkumného cíle, tedy cíl personální (čili jaký přínos může mít samotný výzkum pro mě jakožto pedagoga), cíl intelektuální (tedy jak může můj výzkum obohatit tuto problematiku) a cíl praktický (neboli jaké praktické využití může výzkumné šetření přinést) (Švaříček, 2007, s. 63). Dle tohoto trojího rozlišení bych své cíle strukturovala následovně:

1. **Personální cíl** = Definovat sebe jako učitele, odpovědět si na vlastní otázky a zlepšit celkově svůj profesní přístup
2. **Intelektuální cíl** = Skrze výtvarné úkoly zaměřené na genderovou problematiku zmapovat hloubku podvědomí a kritické myšlení daného vzorku v rámci této problematiky.

Praktický cíl = Sepsat výhody a úskalí začlenění genderové otázky do výuky, alterovat svou vlastní práci.

Co se týče samotných výtvarných úkolů, u každého definuji, kromě mých komplexních cílů vypsanych výše taktéž dílčí cíle. Každý úkol má taktéž vlastní inspirační východiska v rámci výtvarného umění. Inspirační východiska jsem volila vždy podle charakteru samotného didaktického úkolu, nenechala jsem se ovlivnit ani lineárním vývojem, ani technikou. Inspiračním východiskem mi u jednoho úkolu ani není dílo výtvarného rázu, nýbrž tištěné médium. Domnívám se, že tento přístup mi pomohl udržet značnou rozmanitost a naskytl příležitost k tomu získat co nejvíce informací v rámci výzkumného šetření, předat žákům co nejvíce možných východisek a podnětů k bádání a také doufám, že mi především pomohl zahrnout všechna témata, jimiž jsem se zabývala v teoretické části a přeměnit je na didaktické struktury, které svou realizací pomohou k dosažení mnou předem určených cílů.

V prvním úkolu, s názvem **Modrá a růžová**, se budeme zabývat genderovými stereotypy. Jako první úkol jsem zvolila tento, neboť jsem chtěla nejprve zjistit prekoncepty žáků a také je uvést do naší problematiky nějakým lehkým, hravým způsobem.

Tímto poněkud banálním zadáním bych ráda vytvořila již zmiňované bezpečné prostředí a svým způsobem nakousla téma a problematiku, kterou se budeme dále zabývat. Inspirací pro toto zadání mi byla umělkyně JeongMee Yoon, a její Pink&Blue projekt.

Obrázek č.14

Tato fotografická série se zabývá genderovou identitou, genderovými stereotypy a rolí, konzumerismem i novým kapitalismem, a především zkoumá kulturní preference a rozdíly v rámci vkusu rodičů fotografovaných chlapců a dívek v různých sociálních společnostech. Je nepopíratelné, že (nejenom) Evropský trh má silně dané mantinely toho, co je pro dívky a co pro chlapce, mnohdy identifikovatelné právě barevnou variací. Autorka na svých fotografiích zvětšuje chlapce a dívky v jejich vlastních pokojích, v nichž jsou obklopeni jejich hračkami, oblečením, nábytkem apod (Artworks, n.d.). Rozdíl je patrný hned na první pohled – chlapci mají modrou a dívky růžovou. Tento úkol by měl přimět žáky k přemýšlení nad tím, jak stereotypizace barevné škály funguje v naší společnosti a jaký na ní má vliv.

V rámci jednoho úkolu taktéž využijí několik děl, které zmiňuji ve své teoretické části, a které souvisí s dělením způsobu zobrazení žen v umění od Marie Fulkové (2004, s. 8), které jsem rozebírala v předchozích kapitolách. Připomenu, že se jedné o rozdělení:

- ❖ Žena požíračka
- ❖ Femme fatale
- ❖ Žena degradovaná
- ❖ Pin-up (Fulková, 2003)

Tato díla budou pro žáky nejen nástrojem k jednomu úkolu a jeho reflektování, ale taktéž vstupenkou do nadcházejících, výtvarných úkolů, z nichž se jeden bude na tyto reprodukce přímo odkazovat. Můžeme zde vidět díla od Gustava Klimpta, Egon Schieleho, nebo

v opozitu proti tomu Venuši. Zde je vidět, že jsem díla volila podle samotného kontextu rozdělení, jímž se zabírám již v kapitole akt, namísto lineárního vývoje či pouze moderního umění. Cítím, že v rámci charakteru interpretačních, percepčních a diskusních aktivit v rámci tohoto úkolu je toto zvolení inspiračních východisek v podobě těchto děl vhodné.

Třetí úkol nese název jednoduchý, ale věcný název **Žena**. Cílem tohoto úkolu je, za pomoci charakteru výtvarné tvorby, žáky dovést k přemýšlení nad pojmem žena a k ní příslušným atributům. Možné genderové stereotypy či předsudky budou následně konfrontovány druhou fází úkolu, kdy žáci v rámci reflexe porovnají ženu a její atributy se svou vlastní osobou. To by dle mého názoru mohlo žáky podnítit ke kritickému myšlení v rámci této problematiky, také k vlastním bádání a zájmu o vzniku, historii zasazení genderových rolí v naší společnosti. Taktéž je ovšem podstatné zmínit, že tento úkol má přispět taktéž k uvědomění si problematiky demonizování žen a mužů, kteří do společností genderově nastavených rolí spadají. Je dle mého názoru podstatné si uvědomit, že pokud se například žena rozhodne pro roli matky a ženy v domácnosti, zatímco její partner/ka bude finančně zajišťovat domácnost, není na tom nic špatného – nedělá to z té ženy ani menší feministku, ani ženu, které by podporovala své společnosti přiřazené místo v patriarchální společnosti. Toto téma je dle mého názoru taktéž velmi podstatné, neboť jsem si všimla, že mnohdy je společnost přesvědčená, že pokud se do některé genderové role schválně a z vlastní iniciativy stavíme, pak tento celý konstrukt schvalujeme. Mohla bych například použít příklad z mého života, kdy jsem se svěřovala s tématem své práce kamarádům a jeden se mě s vážnou tváří zeptal na otázku: „*Jakto, že můžu být feministka, když se maluju.*“

Inspiračním východiskem mi v rámci konstruování tohoto úkolu stálo nejen již u předchozího úkolu využití dělení zobrazení ženy v umění dle M. Fulkové, ale taktéž díla českých umělkyně, která pracují s ženám příslušícími atributy – ať už to je umělecká skupina Kundy Crew, či například, již v mé teoretické části zmiňovaná umělkyně Jitka Géringová. Co se týče skupiny Kundy Crew, výšivka pro ně funguje nejenom jako archetyp ženství, ale také jako politicko-umělecky laděný nástroj tvorby. To vyplývá i z rozhovoru s členkami skupiny z roku 2015, ku příležitosti jejich výstavní činnosti na břehu Vltavy v Praze.

„Ptám se kvůli tradici feministického umění, které se vyjadřuje prostřednictvím ženských domácích prací, jakou je právě výšivka. Věděly jste tehdy o tom?“

Eva: Zamýšlely jsme se nad tím až později. Možná je ale pro nás důležitější jiná tradice. Ve 20. století většina žen na Slovensku žila na venkově a byla od veřejného dění izolovaná. Často se tyto ženy věnovaly právě křížkové výšivce a byla to pro ně i možnost, jak si trochu přivydělat. První slovenské feministky organizovaly výstavy takových výšivek. Byl to totiž dobrý způsob, jak ženy vytáhnout z domu, aktivizovat je, zapojit je do nějakých činností. Je to pěkná paralela k tomu, o co se snaží Kundy Crew.

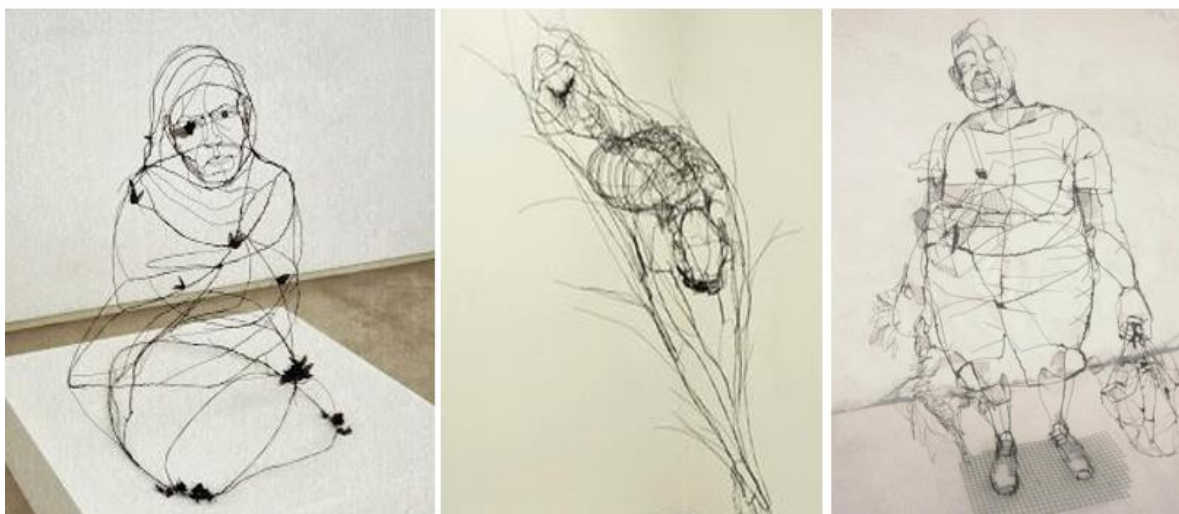
Nina: Původně skrytá ženská práce se opět dostává na „světlo boží“ skrze internet. Díky příbuznosti pixelů a křížků lze šířit i radikální sdělení.

Eva: Výšivka je víc, než kdybyste to vytesali do kamene.

Gabika: I kdybyste tu výšivku vypárali, zůstane to tam vidět. Má to delšího trvání a větší sílu, než kdybychom se o tom jenom bavili.“ (Kundy Crew, 2013)

Čtvrtý úkol bude obdobně jako u předchozího úkolu záviset na konfrontaci díla a osobnosti umělce, v tomto případě studenta. Nese název **Ideál**. Tímto úkolem bych ráda studenty podnítila k přemýšlení o tom, jak pomyslný společenský konstrukt – ideál krásy – vznikl, jak se vyvíjel, měnil a formoval až do dnešní doby – a jak je to zapříčiněno. Díky seminářům v zimním semestru jsem byla rozhodnutá, že se ovšem v tomto úkolu musím vyhnout střetu samotného těla studentek s jejich ideálem krásy, neboť je to dle mého opravdu křehké téma, které by nemuselo být vhodné, troufám si tvrdit, že by mohlo být i nebezpečné v rámci aplikace výtvarných úkolů na dospívající studentky. Chtěla bych úkolem ukázat, jak nereálný může pomyslný ideál krásy a jakým způsobem je tento ideál v naší společnosti konstruován a především, jak objektivizačně na něj společnost nahlíží. Proč si pod pojmem ideál krásy vždy představíme pouze fyzickou tělesnou stránku? Proč vlastně nás jako první, v návaznosti na ideál krásy, napadají slova jako *tak krásná*? Proč by tím pravým ideálem krásy nemohlo být něco, co by se dalo okomentovat například slovy: *tak hodná? Tak milá? Tak cílevědomá? Tak odvážná?* U studentek bych chtěla podnítit bádání o tom, co je pro ně, když pomineme tělesnou schránku, tím opravdovým ideálem krásy, popřípadě co samy na sobě spatřují jako “ideál“, který na sobě oceňují. Inspiračním východiskem se mi staly díla sochaře Davida Oliveira, který touto nepřilíš běžnou technikou svá sochařská díla

konstruuje. Pro tento úkol jsem taktéž zvolila nevšední, avšak dle mého názoru zajímavou a zábavnou techniku, která i pro mě samotnou je něčím novým.

Obrázek č. 15

Pro pátý úkol jsem jako hlavní inspirační východisko v rámci výtvarného umění využila fotografickou sérii *The Paraller Universe*, od autora Eli Rezkallah. Ten skrze tuto sérii reaguje na zobrazení “perfektní ženy” na ilustracích z let 1950-1955. Tyto ilustrace nafotil s genderovým prohozením rolí, tedy s ženskou modelkou v roli muže a naopak (Hidrélèy, 2018). Jako další inspirační východisko, v rámci tématu objektivizace ženy, jsem vybrala díla od Allana Jonese, jehož kontroverzní tvorbu jsem již zmiňovala v teoretické části této práce a které bude studentům představeno v rámci motivační fáze této didaktické struktury.

Obrázek č. 16

Nových médií jsem kvůli gradaci diskuze spjaté s přednáškou zaimprovizovala a úvodní úkol jim na rozdíl od ostatních ateliérů pozměnila. Poté každý ateliér, s přizpůsobením svému zaměření, zpracovával další, “hlavní“ výtvarný úkol.

9.1 MODRÁ A RŮŽOVÁ

Námět	Genderové role, genderové stereotypy, společnost, v níž žijeme, vlastní vnímání této problematiky
Cílová skupina	17-21 let, 4. ročník střední školy (žákyně Vyšší odborné školy textilních řemesel, obory Oděv, Textilní design)
Časová dotace úkolu	2x 90 minut
Hlavní inspirační východiska	JeongMee Yoon, "The Pink & Blue Project", 2005
Cíl	Žákyně vytvoří co nejvíce dívčí a chlapecký obrázek, které následně skrze diskuzi a reflexi zkonfrontují. Tímto způsobem si uvědomí své vlastní vnímání stereotypů genderových rolí.
Pomůcky	Papír (A4), vodové barvy, štětce, fixy, pastelky, pastely, uhly
Datum realizace	12.10.2021 a 14.10.2021

Inspiračním východiskem se mi stala především absurdita, kterou jsem při psaní kapitoly genderových stereotypů v teoretické části psala. Přijde mi úsměvné, jakým způsobem se dělí nejen vlastnosti či role mezi pohlavími, ale i předměty, oblečení, či dokonce barvy. Hned jsem si vzpomněla na JeongMee Yoon a její práci, v níž prezentuje, v souvislosti, jakých atributů, a především jakých barev děti vyrůstají. Napadlo mě, že tato problematika, v níž je genderový stereotyp nejvíce vidět i přesto, že jde o banalitu, by mohla být skvělým úvodním úkolem při práci s žáky. Charakter tohoto úkolu je hravý, odpočinkový, troufám si tvrdit že až nesmyslný absurdní – ovšem stejně to můžeme říci i o samotné stereotypizaci modré a růžové.

Touto rozcvičkou, vstupní aktivitou bych chtěla žákyně podnítit k přemýšlení o problematice genderu. Může se zdát, že tím genderovou stereotypizaci v rámci barev a atributů na nižší příčku, jako kdyby tento pojem nebyl problémem ale pouze banalitou,

kteřá není tak podstatná oproti dalším tématům, ale není to tak. Domnívám se, že konkrétně barevná stereotypizace je skvělou vstupenkou do celé této problematiky, především kvůli tomu, že se s ní již každý někdy setkal, či dokonce denně setkává. Myslím, že je to zkrátka nejjednodušší způsob, jak žákům toto téma otevřít a dále rozvíjet.

Formulace cíle: Studentka vytvoří obraz, který bude prezentovat ryze ženský či ryze mužský svět.

Výstupy RVP:

Studentky využívají obrazného vyjádření k zaznamenání vlastních názorů. Dokáží k tomu využít adekvátní prostředky, za účelem vytvoření osobitého výrazu konečného výtvarného díla. Studentky poté dokáží reflektovat své vlastní prožitky a podělit se o ně s ostatními. To vede mimo jiné také k tomu, že je student motivován k vyslechnutí a akceptování odlišných názorů svých spolužáků a je schopen na základě nich ve skupině diskutovat.

- ❖ Studentka uplatňuje co nejširší škálu u prvků vizuálně obrazných vyjádření pro vyjádření vlastních zkušeností a pro získání osobitého výsledku

Skrze charakter výtvarného úkolu studentky samy vybírají a zpracovávají náměty. Zkouší samostatně využívat dostupnou techniku k naplnění zadání úkolu.

- ❖ Studentka interpretuje vlastní vizuálně obrazné vyjádření a porovnává odlišné přístupy tvorby a dokáže o nich diskutovat

Studentky v reflexi, jenž následuje po dokončení výtvarného úkolu, reflektují a vysvětlují své dílo. V rámci reflexe taktéž diskutují o své práci a jejich přístupu k ní se svými spolužačkami.

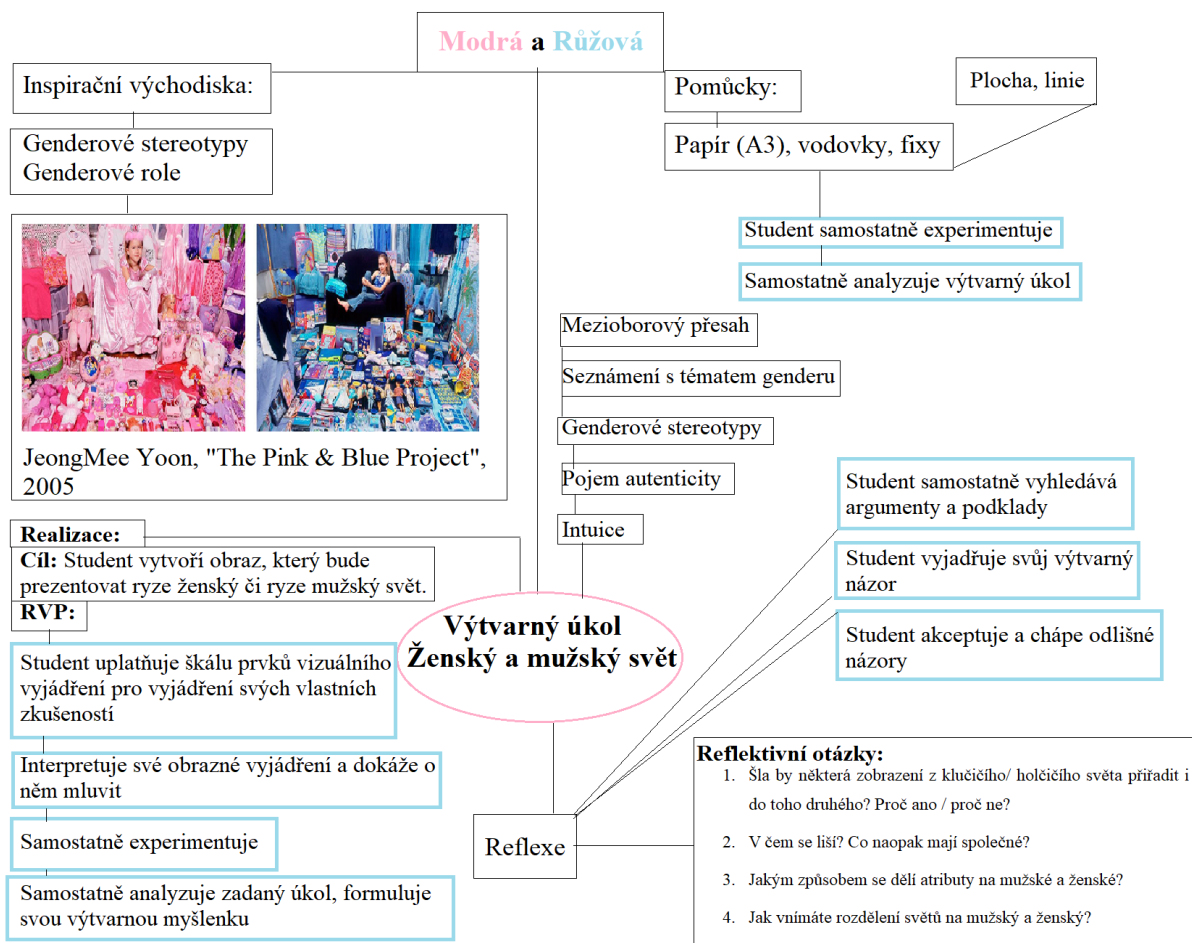
- ❖ Studentka samostatně experimentuje s různými vizuálně obraznými prostředky, při vlastní tvorbě uplatňuje také umělecké vyjadřovací prostředky současného výtvarného umění

Při přímém inspiračním východisku sérií od JeongMee Yoon mohou studentky využít jejího přístupu k dílu. Také ovšem mohou experimentovat s různými prostředky vyjádření, skrze charakter výtvarného úkolu.

- ❖ Studentka samostatně analyzuje zadaný úkol, formuluje výtvarnou myšlenku a obsahovou náplň výtvarného záměru.

Mezioborové vazby: Filozofie, Sociologie, Psychologie = Občanská nauka

Myšlenková mapa:

Obrázek č. 18

Motivační fáze: Motivační fáze je věnována především seznámení studentek s náplní našich společných čtyř vyučovacích hodin – tedy přednáška v rámci které bude zadán první úkol, diskuze, reflexe, druhý úkol a následné zhodnocení. Studentkám záměrně není jako první představena žádná teorie genderové problematiky, neboť jejich prvotní tvorba má být motivační, povzbuzující, úvodní vstup. Studentkám je představena práce JoengMee Yoon a krátké video o jejím Blue and Pink projektu. Následně je studentkám předloženo zadání. Tento postup volím, neboť chci dosáhnout spontánní reakce studentů, abych byla schopna vyvodit, do jaké míry jsou s genderovou problematikou seznámeni. Také si myslím, že tímto způsobem se lépe dostanu k odpovědím na mé osobní otázky, jenž, se vážou k tomuto úkolu.

Zadání:

1. Namalujte co nejvíce holčičí, nebo klučičí obrázků. Vytvoříme spolu takový, ženský, či mužský svět. Jak podle Vás takový svět vypadá? Jaké má barvy? A co musí obsahovat? Zkuste ho na svou čtvrtku vytvořit. Můžete využít barevnosti, symboliky, či různých atributů, předmětů... Fantazii se meze nekladou.
2. Vyberte si vhodný výtvarný prostředek, abyste co nejlépe dosáhli svého záměru. K dispozici máte čtvrtku A4, vodové barvy, pastelky, pastely a fixy. Můžete techniky různě kombinovat, či dát prostou pouze jedné – podle toho, co budete chtít vytvořit.

Fáze realizace:

1. Úvodní motivace, seznámení s dílem JeongMee Yoon
2. Zadání a samostatná práce studentek (studentky samostatně vytvářejí osobité zpracování námětu. Volí vhodné výtvarné prostředky. Reagují na individuální konzultace o průběhu tvorby při jejich práci.)
3. Vlastní zpracování výtvarného úkolu. Studentky samostatně vytvářejí osobité zpracování námětu. Volí výtvarné prostředky odpovídající jejich záměru. V individuálních rozhovorech s objasňují svůj výběr a blíže popisují humornou situaci.
4. Reflexe. V reflektivní fázi budou studentky vyzvány ke zdůvodnění výběru mužského či ženského světa a popisu svého díla, jeho barevnosti a jednotlivých atributů. svého díla spolužákům a v rámci diskuze odpovědět na dané otázky.

Reflektivní otázky:

1. Jde poznat rozdíl ve Vašem rozdělení ženského a mužského světa? V čem?
2. Jakým způsobem se dle Vás, dělí atributy na mužské a ženské?
3. Jak vnímáte rozdělení světů na mužský a ženský?

Realizace

Realizace proběhla v rámci 2x čtyř hodin předmětu Výtvarná příprava na Střední umělecké škole textilních řemesel.

První čtyři hodiny jsem strávila s ateliérem Oděvů. Hodin se účastnilo šest z osmi žákyň. Žákyně jsou v době realizace studentkami čtvrtého ročníku a jsou ve věku 18-19 let.

Jak jsem již zmiňovala, tento výtvarný úkol je do jisté míry propojen s počáteční přednáškou, kterou jsem dívky chtěla uvést do problematiky, které se budeme věnovat. Svou přednášku jsem založila na obdobných tématech, které jsou probírány v teoretické části této práce. V první řadě jsem se studentkám představila, vysvětlila jim naše společné cíle a plány a čtyři vyučovací hodiny pomyslně rozdělila na dvě – první dvě hodiny se nesly v duchu diskuze, tohoto výtvarného úkolu, polemizování a společného bádání v rámci témat – další dvě poté samotné tvorbě a reflexi.

Přednášku jsem strukturovala následovně:

- Představení, představení diplomové práce, úvodní motivace
- Shlédnutí videa *Be a Lady*, režírovaného Paulem Mcleanem (Girls Girls Girls Magazine)
- Zadání výtvarného úkolu Modrá a růžová
- Téma gender, genderové stereotypy a genderové role v dnešní společnosti
- Genderové role ve výtvarném umění
- Feminismus a výtvarné umění
- Zobrazení ženy v umění
- Diskuze
- Reflexe
- Zhodnocení výtvarného úkolu

12.10.2021

Musím říct, že jsem byla aktivitou studentek ateliéru Oděvu nadšená. Sama jsem se po skupinové diskuzi cítila velmi obohacená v tomto tématu. Některé moje předpoklady na názory dívek na tuto problematiku byly razantně vyvráceny.

Poznamenala bych sem několik poznámek ze svého diáře, které by nejlépe mohly demonstrovat názor studentek na tuto problematiku:

„Dnešní doba je jiná. Dle mého názoru už nejde u nahé ženy přímo o sexualizaci nebo objektivizaci – jsou prostě jen posunuté hranice toho, co je normální a běžné, a to nahota bezesporu je“.

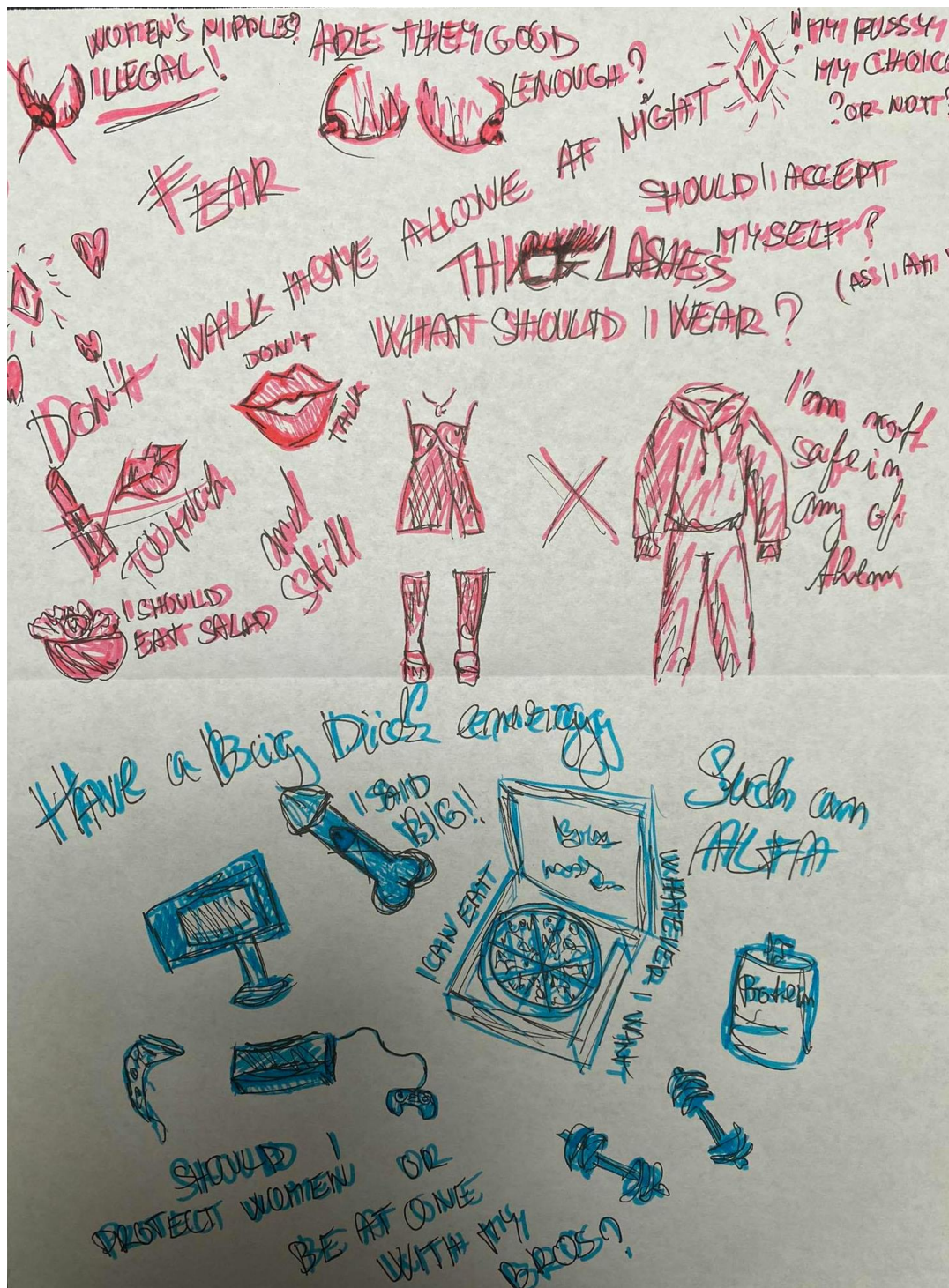
„Nevím jestli je to mojí generací nebo společností ve které žiju, ale s genderovými stereotypy nebo dokonce nějakým vykořisťováním se vůbec nesetkávám. Přijde mi, že v dnešní době je to spíš naopak, že když někdo nějakou tu roli přijme, protože ho to třeba baví nebo tak, tak je hned za špatného že tomu podléhá“.

„Myslím, že to že ženy bojují proti genderové roli je super, ale je mi líto mužů. Můj přítel se ani nemůže vybrečet, když je smutný, protože je mu od mala vtoukáno do hlavy, že kluci nebrečej a když jo, tak jsou holky. Jako by to snad bylo něco špatného“.

„Myslím že největší problém je v rozdílnosti těch světů, muže a ženy, a neschopnosti se nějakým způsobem propojit. Třeba ženská má prostě cykly, kdy dělá a nedělá, zatímco chlap jede furt, ale v takovém tom svém tempíčku. Takhle je to podle mě úplně ve všem. Jeden svět rychlejší, druhý pomalejší, a nemaj šaci se nikdy potkat. Dohnat...“

„Na táboře mi vždycky říkali že jsem jako kluk, s těma rozsekanýma kolenama. Já vždycky oponovala, že nejsem jako kluk, že jsem jako holka, s těma rozsekanýma kolenama.“

Všechny výstupy ateliéru Oděvu jsou dostupné v Příloze č.1 (s. I)

Obrázek č. 19

Co se týče reflektivních otázek, ráda bych vypsala několik odpovědí studentek, které mě v návaznosti na mé výchozí otázky zaujaly nejvíce:

1. Jde poznat rozdíl ve Vašem rozdělení ženského a mužského světa? V čem?

„Rozdíl je velký. U ženy mám spousty otázek – není si jistá sama sebou, jak má vypadat, svým tělem... vycházím z vlastní zkušenosti, kdy jsem byla mnohokrát odsouzena za mé vlastní tělo a také jsem kvůli němu byla mnohokrát zneužita. U mužského světa – spousty mužů si tím, že jsem fyzicky silnější myslí, že se mohou nad ženy povyšovat, mají potřebu nás podkopávat... samozřejmě ne všichni, opět ale bohužel vycházím ze své zkušenosti. Muži zkrátka své síly občas zneužívají.“

„Muži jsou jiní než ženy, hlavně mentálně. Jinak vnímají věci. Ale přitom i každý muž je jiný a vnímá věci jinak. Je však důležitá role muže a ženy ve světě, do určité míry. Ale jsem samozřejmě za rovnoprávnost, ale ani nesoudím ty, kteří chtějí žít jako za „starých časů“. Každému vyhovuje něco jiného. A každý si může dělat co chce.“

2. Jakým způsobem se dle Vás, dělí atributy na mužské a ženské?

„Každá lidská bytost má různou míru ženskosti a mužnosti – atributy se dělí podle společnosti, v níž vyrůstají“.

„Muž – dům, žena – domov“

3. Jak vnímáte rozdělení světů na mužský a ženský?

„ Muži milují auta a ženy oblečení, tak to prostě je.“

„Nevnímám. Žádné rozdělení není – je jen jeden svět. Náš společný“.

„Mužský chaos a ženský klid, snažící se korespondovat pospolu. Protože všichni nakonec chceme jen štěstí, no ne?“

14.10.2021

Další čtyř hodinový blok jsem strávila se studentkami Textilního designu. Hodiny se zúčastnil plný počet studentek, tedy šest, ve věkovém rozmezí 18-21.

Ateliér textilního designu byl ještě o trochu aktivnější než ateliér Oděvu, a to skrze reflexi, a především zpracování druhého zadání. Studentky měly opravdu silné podvědomí o genderové problematice a samy se často setkávají se stereotypy. Co se týče přednášky a prvního úkolu, nebyly studentky tolik sdílné – myslím, že se z nějakého důvodu necítily v bezpečném prostředí. Poté, co jsem do přednášky začala trochu více projektovat své

vlastní zkušenosti, začaly i studentky více komunikovat a projevovat své názory. Situace se dostala do normálu ve chvíli, kdy začaly studentky pracovat a živě diskutovat u reflexe.

Všechny výstupy ateliéru Textilního designu jsou dostupné v Příloze č.2 (s. III)

Obrázek č. 20

Opět jsem si poznamenala některé výroky, které mě v rámci reflexe zaujaly:

1. Jde poznat rozdíl ve Vašem rozdělení ženského a mužského světa? V čem?

„Muži jsou nadřazení a ženy by jim měly sloužit. Jsou slabší než oni, nemotornější než oni, ve všem za nimi pokulhávají.“

„Vidím rozdíl v jejich motivaci, práci, sexuální orientaci, stylu oblékání, chování, fyzická i psychiky.“

„Chování na záchodech! Nejenže jsou genderově dělené, což je většinou nepříjemnost nejen po transgendery, ale co se tam celkově odehrává! Muži, stojící vedle sebe u pisoáru, přitom normálně by se k penisu cizího muže nepřiblížili, ženy, malující se u zrcadla a mluvící o nedůležitých tématech... To je svět sám o sobě.“

2. Jakým způsobem se dle Vás, dělí atributy na mužské a ženské?

„Chlap zajišťuje, finančně i ochranně dům. Hlavně proto, že v něm je žena. V kuchyni.“

„Společenská norma co je tu už po staletí... Různě se napíná a choulí, jako žvejka, ale stejně jako ta žvejka tu tak nějak bude navždy. I kdyby se odstranila, zbyde po ní mastnej flek.“

3. Jak vnímáte rozdělení světů na mužský a ženský?

„Nesmysl.“

„V dnešní době je to mix, šmrnclej homosexuály, ti se vyvíjí více.“

„Mužský svět působí jednodušeji. Samozřejmě to není pravda, ale je to první dle mého obecný fakt. Neřeší tolik emoce, koupí si pivo a další den zvládnout jít zas normálně do práce, jakoby nic.“

„Kravina.“

Zhodnocení

Musím říct, že tento úkol s ateliéry Oděvu a Textilního Designu předčil má očekávání – nejenom, že jsem dosáhla toho, o co mi šlo, tedy zjištění názoru dívek na genderové role, ale také jsme se u plnění úkolu velmi bavily a živě diskutovaly. Dívky si taktéž pochvalovaly volný výběr techniky, za což jsem byla upřímně ráda, neboť jsem touto volností chtěla podpořit jejich absolutně upřímný projev v rámci tohoto lehce kontroverzního téma. Zaujaly a taktéž, přiznám se, trochu rozesmutnily, některé odpovědi dívek v rámci reflexe. V tomto bodě mi přišlo, že dívky přebírají stereotypní role a jistým způsobem nemají moc zájem o to bojovat za genderovou neutralitu. Stejně tak jsem byla velmi překvapená z upřímnosti některých odpovědí, ať už v rámci vlastních, špatných psychických pocitů, či vlastní orientace s ní souvisejících stereotypů, tak také bolestivých zkušeností s dělením ženského a mužského světa. Zaujalo mě, jak tyto na první pohled groteskní a vtipné obrázky mohou mít silný příběh, v rámci životní situace jejich autorek.

V rámci reflexe jsem také nechala dívky hodnotit, do jaké míry se zajímají o témata genderu, feminismu a objektivizace ženy v umění – tři dívky v ateliéru Oděvu odpověděly, že se zajímají tak na půl, jedna, že se zajímá dost, ale ne v rámci jednoho pohlaví, nýbrž obou, a dvě že se zajímají o tuto problematiku velmi často. U ateliéru Textilního designu

jedna studentka vypověděla že vůbec, jedna že tak napůl a čtyři že velmi – z čehož jedna připsala jako odůvodnění, že je z LGBT komunity.

Alterace Modrá a růžová u ateliéru Oděvu:

Příště bych jistě zkrátila čas na samotnou práci (s tím bohužel i na související diskuzi) a více bych se věnovala samotné reflexi děl. Je mi zpětně trochu líto, že nebyl čas na to některé odpovědi, především ty, které mě samotnou trochu rozesmutnily, probrat více.

Alterace Modrá a růžová u ateliéru Bytového designu:

Podobně jako u předchozí alterace: více bych se věnovala reflexi, ale tentokrát ne v souvislosti se smutkem či výčitkami – velmi by mě zajímalo, co dalšího, inspirativního a silného by mi dívky sdělily, kdybychom měly více času.

Celkově si myslím, že v rámci této choulostivé problematiky je na místě zreflektovat práci co nejvíce, do sebemenších detailů, aby si žádná studentka neodnášela z hodiny smíšené, smutné či jinak negativní pocity.

9.2 IDEÁL

Námět	Vytvoření sochy na motivy ideálu krásy bez využití fyzických aspektů těla, fotografické zachycení
Cílová skupina	17-21 let, 4. ročník střední školy (žákyně Vyšší odborné školy textilních řemesel, obor Oděv)
Časová dotace úkolu	90 minut
Hlavní inspirační východiska	Ideál krásy, autoportrét, díla Davida Oliveira
Cíl	Studentky vytvoří sochu ženy na motivy svého vlastního ideálu krásy, ovšem bez návaznosti na fyzickou podobu. Mohou taktéž zpracovat ideál, který spatřují samy na sobě.
Pomůcky	Fotoaparát, kleště, dráty, bužírky, vlasec, papír, tužka, matky, šroubky, tempery
Datum realizace	12.10.2021

Tímto úkolem bych ráda studenty podnítila k přemýšlení o tom, jak pomyslný společenský konstrukt – ideál krásy – vznikal, jak se vyvíjel, měnil a formoval až do dnešní doby – a jak je to zapříčiněno. Díky seminářům v zimním semestru jsem byla rozhodnutá, že se ovšem v tomto úkolu musím vyhnout střetu samotného těla studentek s jejich ideálem krásy, neboť je to dle mého opravdu křehké téma, které by nemuselo být vhodné, troufám si tvrdit, že by mohlo být i nebezpečné v rámci aplikace výtvarných úkolů na dospívající studentky. Chtěla bych úkolem ukázat, jak nereálný může pomyslný ideál krásy a jakým způsobem je tento ideál v naší společnosti konstruován a především, jak objektivizačně na něj společnost nahlíží. Proč si pod pojmem ideál krásy vždy představíme pouze fyzickou tělesnou stránku? Proč vlastně nás jako první, v návaznosti na ideál krásy, napadají slova jako *tak krásná*? Proč by tím pravým ideálem krásy nemohlo být něco, co by se dalo okomentovat například slovy: *tak hodná? Tak milá? Tak cílevědomá? Tak odvážná?* U studentek bych chtěla podnítit bádání o tom, co je pro ně, pomineme-li tělesnou stránku, tím opravdovým ideálem krásy, popřípadě co samy na sobě spatřují jako “ideál”, který na sobě oceňují.

Inspiračním východiskem se mi staly díla sochaře Davida Oliveira, který touto nepřilíh běžnou technikou svá sochařská díla konstruuje.

Formulace cíle: Studentky vytvoří za pomoci drátu sochu ženy, která podle nich znázorňuje ideál krásy, ovšem bez využití fyzických aspektů svého ideálu. Mohou taktéž zpracovat ideál, jenž spatřují samy na sobě.

Výstupy RVP:

- ❖ Studentka si je si vědoma možností a výhod, ale i rizik (zabezpečení dat před zneužitím, ochrana dat před zničením, porušování autorských práv) a omezení (zejména technických a technologických) spojených s používáním výpočetní techniky.
- ❖ Studentka využívá nápovědy a manuálu pro práci se základním a aplikačním programovým vybavením.
- ❖ Studentka uplatňuje co nejširší škálu u prvků vizuálně obrazných vyjádření pro vyjádření vlastních zkušeností a pro získání osobitého výsledku

Skrze charakter výtvarného úkolu studentky samy vybírají a zpracovávají náměty. Zkouší samostatně využívat dostupnou techniku k naplnění zadání úkolu.

- ❖ Studentka interpretuje vlastní vizuálně obrazné vyjádření a porovnává odlišné přístupy tvorby a dokáže o nich diskutovat
- ❖ Studentka samostatně experimentuje s různými vizuálně obraznými prostředky, při vlastní tvorbě uplatňuje také umělecké vyjadřovací prostředky současného výtvarného umění

Při přímém inspiračním východisku díla Davida Oliveira mohou studentky využít jejich přístupu k této problematice. Také ovšem mohou experimentovat s různými prostředky vyjádření, skrze charakter výtvarného úkolu.

- ❖ Studentka samostatně analyzuje zadaný úkol, formuluje výtvarnou myšlenku a obsahovou náplň výtvarného záměru.

Skrze charakter úkolu studentky definují svůj vlastní ideál krásy.

Mezioborové přesahy: Občanská nauka, Sochařství, Prostorová tvorba, Plošná tvorba, Plastika

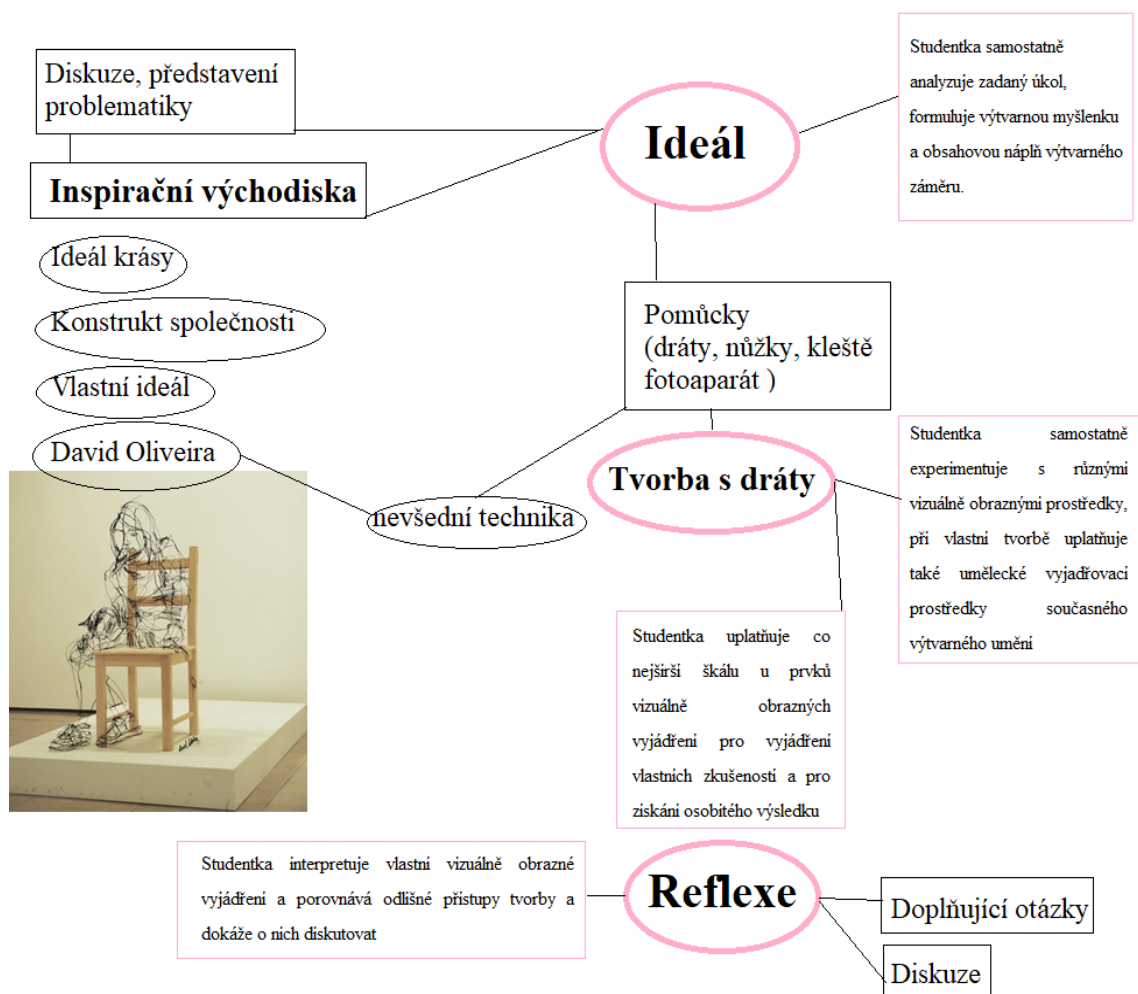
Motivační fáze: V této fázi budou studenti seznámeni s dílem Davida Oliveira, jako přímou inspirací k námi využívané technice. Studentky budou vyzváni k přemýšlení o tom, jaká je pro ně definice ideálu krásy u ženy. Dále budou v první fázi zadání vyzváni k modelaci této ženy za pomoci drátu. Následně své dílo vyfotí. V druhé fázi zhotoví svůj vlastní autoportrét, na motivy své sochy a následně při konfrontaci těchto dvou snímků reflektují svou definici ideálu krásy.

Zadání:

1. Jaký je podle Vás ideál krásy? Jak by podle vás měla vypadat žena, která tento ideál splňuje? Vzpomněly jste si všichni hned na fyzické aspekty? Vysoká, hubená, dlouhé vlasy, bílé zuby... Prostě a jednoduše, opravdu krásná. Ale není to vlastně zvláštní? Proč by se vlastně ideál měl posuzovat jen podle fyzického vzhledu? Proč to je vždycky opravdu krásná, a ne třeba – opravdu hodná, opravdu milá, opravdu sebevědomá, opravdu hrdá... Jak by vypadal Váš ideál krásy, kdybyste ho měly

definovat a nemyslet při tom na fyzické aspekty daného těla? Nebo jak vypadají ideály krásy na Vás? Co na sobě spatřujete jako ideální, co na sobě máte rády, co na sobě oceňujete? Za pomoci drátu vytvořte sochu takového ideálu. Vaše socha by měla být přibližně 30 centimetrů vysoká. Své dílo následně vyfoťte na mobilní telefon.

Myšlenková mapa:

Obrázek č. 21

Fáze realizace:

1. Úvodní motivace, rozbor konstrukt ideálu krásy, diskuze
2. Představení díla Davida Oliveira, předložení postupu práce. Představení pojmu ideál krásy. Zadání.
3. Samostatná práce studentů, individuální konzultace. Pořízení fotografie.

4. Reflexe a společné zhodnocení

Reflektivní otázky:

1. Kdybyste měly definovat svůj ideál krásy jedním slovem, které by to bylo?
2. Proč jste vytvořily svůj tímto způsobem?
4. Jak podle Vás v naší společnosti vznikl takový ideál krásy?
5. Shodly jste se na ideálu všichni, nebo se Vaše ideální krása lišila? V čem?
6. Jaké největší rozdíly vnímáte mezi svými díly?

Realizace

Volby této techniky jsem se, bez předchozích zkušeností, velmi obávala. Technika se ovšem setkala, dle mého názoru, s nevídaným úspěchem. Studentky byly nadšené a práce je bavila, stejně jako mě, neboť jsem si také svůj ideál chtěla stvořit. Překvapilo mě, jak odlišné přístupy dívky zaujaly – očekávala jsem, že se budou držet 2D soch a stereotypního ideálu krásy naší společnosti, i přesto, že měly v zadání tyto aspekty spíše potlačit a znázornit niterní ideály. Příjemně mě překvapilo, že do svých ideálů vložily mnohem více – symboliku, pocity, hlubší, pro ně samotné podstatné, významy. Se stejnou vervou se taktéž pustily do společného pořizování fotografií, při níž se dokonce některé se svým ideálem napřímo ztotožňovaly za pomoci pořízení autoportrétu. Ve stejném duchu poté proběhla i následná, velmi zajímavá a inspirativní reflexe.

Zhodnocení

Jak jsem již zmiňovala, z této práce jsem nadšená. Myslím si, že i samotné výstupy studentek mají velkou uměleckou hodnotu a jsem strašně vděčná, že jsem mohla tento úkol převést do praxe s takto talentovanými a manuálně zručnými studentkami. Samotná reflexe úkolu byla taktéž velmi zajímavá – opět zde sepíši několik odpovědí na otázky, které mě nejvíce zaujaly:

1. Kdybyste měly definovat svůj ideál krásy jedním slovem, které by to bylo?

„Kind. Jakože, be kind, always. Mám ráda lidi, co jsou prostě hodní. Na ostatní, na sebe, na přírodu... V každém případě zachovají vlídnost. Takových lidí je málo a přitom to podle mě dělá člověka tak krásného.“

„Ideál ženy je podle mě hubená žena s nízkým pasem a většími boky, velká prsa, husté řasy, plné rty, velké oči, dlouhé blond vlasy, stylové oblékání. Nikdy mě vlastně nenapadlo, že to není všechno a že to pro mě vlastně ve finále asi ani není důležité. Možná se mi i paradoxně víc líbí lidi, co tyhle měřítko, který já sama uznávám, míjí. Takže asi odlišnost/originalita.“

„Vtipnost.“

„Autenticita. Podle mě nejlepší je, když je člověk sám sebou, ikdyž nespĺňuje asi ani niterní ideály – třeba má strach, je zbabělec, nepouští se do neznáma, neriskuje – ale nezakrývá to. Prostě takovej je. Je svůj. A to je ten ideál.“

2. Proč jste vytvořily svou ideál tímto způsobem?

„Asi výchovou a tím, co je mi odjakživa prezentováno jako krásné. Nikdy se u nás nemluvilo a fyzičnu, vždycky jsem byla chválena nebo kárána za povahové rysy, zvyky apod. za což jsem zpětně ráda.“

„Myslím, že jde hlavně o preferenci toho, co hledám u ostatních. Jakmile někdo tenhle můj ideál splňuje, přirozeně se pro mě stává dost atraktivní.“

„Nikdy jsem si to neuvědomila, ale je to něco, co mám na sobě opravdu ráda a myslím, že i mé okolí. Je super uvědomit si, že já jsem vlastně svůj vlastní ideál.“

3. Jak podle Vás v naší společnosti vznikl takový ideál krásy?

„Nenasyceností. Je děsivý, že mi teď dochází, že vlastně nejsou na ideál krásy kladeny nároky jen podle toho, jak kdo vypadá (a jak by měl) ale i jak se má chovat. Jakože... žena by měla být modelka Victoria Secret, ale přitom doma vyvářet a rodit děti“.

„Do jisté míry za to podle mě mohou muži, kteří vlastně ideál ženské postavy a chování tak nějak určují“.

„Média, výchova... Ukazují pořád to samé, návody na to, jak vypadat, jak se chovat, jak přemýšlet“.

4. Shodly jste se na ideálu všichni, nebo se Vaše ideální krása lišila? V čem?

„Shodly. Všechny jsme vlastně znázornily pozitivní vlastnosti.“

„Neshodly, každému se přece líbí něco jiného, je blbost se zrovna v tomhle chtít shodovat“.

„Myslím, že každý má jiný ideál... Někdo navíc krásu vidí vnitřně, někdo z venku, ať chce nebo ne“.

5. Jaké největší rozdíly vnímáte mezi svými díly?

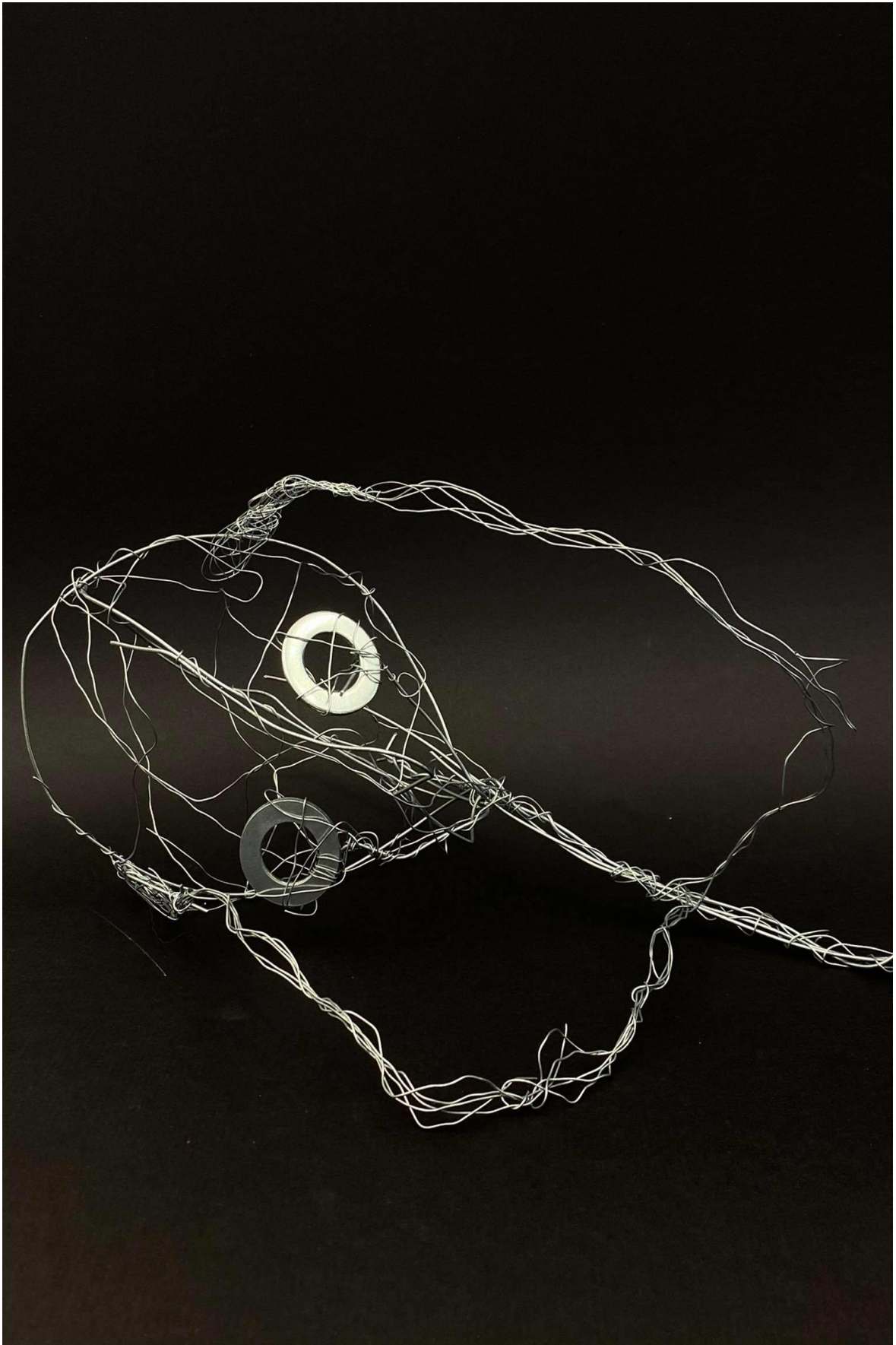
„Celkově v zachycení – někdo šel po symbolice, někdo po prsou“.

„Určitě v tom, co kdo spatřuje jako atraktivní. Sto lidí, sto chutí. Ale o to víc nechápu, jak je vůbec možné, že nějaké společensky uznávané typ ideální krásy vznikne“.

Alterace

V tomto případě bych se v budoucnu jistě více zaměřila na vysvětlení techniky – jak jsem zmiňovala, měla jsem neuvěřitelné štěstí na velmi šikovné studentky, ovšem to nemusí být samozřejmostí. Také bych udělala pravý opak od prvního úkolu, ubrala bych trochu z reflexe a přidala více času na samotnou tvorbu, aby studentky mohly projevit veškerý svůj potenciál. Jsem ovšem ráda za to, jak se mi podařilo uřídit diskuzi v rámci ideálu. Víím, jak bylo riskantní toto téma s dívkami začít. Měla jsem radost z jejich odpovědí na reflektivní otázky, při nichž se mi do jisté míry potvrdilo, že mluvit o ideálu krásy jako o konstruktivní společnosti povede k tomu, že si dívky uvědomí, jak a kde ke svému ideálu v rámci fyzických aspektů přišly – a že to mnohdy ani nemusí být ten jejich ideál, že mají pouze nějakou představu o tom, jak by měli vypadat, kterou se snaží naplnit – a to úplně zbytečně. Taktéž doufám, že jsem je nějakým způsobem dovedla k tomu, aby ideál krásy vnímali ne v rámci společenského měřítka, ale vlastního, osobního, a ne v rámci fyzické schránky, nýbrž niterní, emoční. Bylo skvělé pozorovat, že mnohdy jsou si ideálem i ony samy.

Všechny výstupy ateliéru Oděvu jsou dostupné v Příloze č.3 (s. IV)

Obrázek č. 22

9.3 MAGAZÍN

Námět	Koláž z titulek, slov, symbolů a hesel vystřižených z ženských magazínů, doplněna volnou technikou malby či kresby
Cílová skupina	18-21 let, studentky 4. ročníku Střední umělecké školy textilních řemesel, ateliér Textilní design
Časová dotace úkolu	90 minut
Hlavní inspirační východiska	Kritické myšlení, ženské a mužské časopisy, genderové stereotypy, sexistickaprasatecko.cz
Cíl	Žáci vytvoří koláž (na formát A3) skládající se z titulek, slov a hesel z ženských časopisů, které je pozitivně či negativně zaujaly. Tuto koláž doplní dle svého vlastního uvážení o kresbu či malbu. To vše za účelem rozvoje kritického myšlení a konečné reflexe.
Pomůcky	Mužské a ženské časopisy (Čas ženy, Dieta, Vlasta, Cosmopolitan, Playboy, Moto...), nůžky, lepidlo, fixy, papír (A3)
Datum realizace	14.10.2021

Tímto úkolem jsem si kladla za cíl otestovat schopnost kritického myšlení studentek. Genderové dělení časopisů, ať již samotným názvem (Čas pro ženy, Blesk pro ženy...) či stereotypním očekáváním atraktivních témat pro ženy (Zhubněte! Recepty! Slevové kódy! Jak přežít rozchod?!) je dle mého názoru potřeba brát s velkou nadsázkou. Je ovšem zajímavé přemýšlet nad rozdíly mezi tematikou mužských a ženských časopisů.

Inspiračním východiskem v rámci techniky se mi staly koláže od neznámých autorů na sociální síti pinterest.com, což byl pro mě pomyslný prvotní impuls. Studentkám jsem úvodní přednášku poupravila a doplnila o témata, která se vztahovala k:

- Genderovému dělení časopisů
- Očekávání atraktivních témat na základě pohlaví

- Zachycení ženské modelky vs. Zachycení mužského modela na titulních stranách
- Retuš a postprodukce ženských modelů oproti lehké úpravě mužských modelů
- Anticenu Sexistické prasátečko, reflektující sexistické a nevhodné reklamy u nás
- Inspirační obrazy, jakým způsobem lze zpracovat kombinovanou koláž

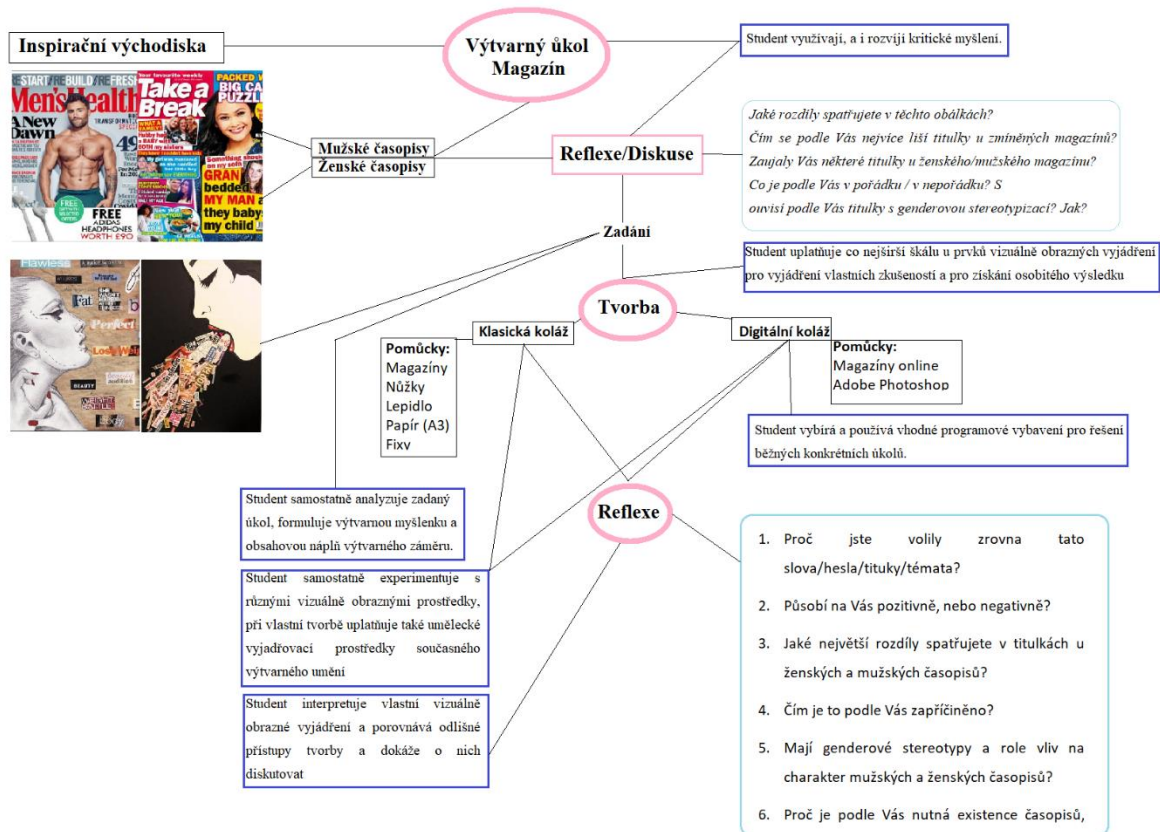
Obrázek č. 23

Formulace cíle: Studentky kriticky zhodnotí titulní strany ryze ženských časopisů. Zamýšlí se nad tím, jaká témata jsou ženám v těchto časopisech přisuzována za atraktivní a selektují za pomoci kritického myšlení titulky, hesla a slova, která je ať již pozitivním, či negativním způsobem zaujmou. Tyto slova poté vystříhnout a vytvoří z nich koláž, kterou následně dle svého vlastního uvážení doplní kresbou či malbou. To vše za účelem kritické reakce či demonstrace genderového stereotypu, jehož uvědomění bude následně projektováno skrze reflexi a závěrečnou diskuzi.

Motivační fáze: V této fázi budou studentky seznámeny s pojmy gender, pohlaví, genderová nerovnost, genderové stereotypy a role a jejich možnou projekcí ve výtvarném umění. Dále budou seznámeny s problematikou objektivizace ženy. Poté se seznámí s genderovými stereotypy v rámci ryze mužských a ženských časopisů. Budou podněcovány ke kritickému nahlížení na témata, která jsou v magazínech prezentována jako atraktivní

pro ženy. Dále budou vyzvány, aby si vybraly techniku kombinované koláže, která nejlépe doplní jejich tvůrčí cíle. Poté jim bude předloženo zadání.

Myšlenková mapa:

Obrázek č. 24

Výstupy RVP:

- ❖ Studentka uplatňuje co nejširší škálu u prvků vizuálně obrazných vyjádření pro vyjádření vlastních zkušeností a pro získání osobitého výsledku

Skrze charakter výtvarného úkolu studentky samy vybírají a zpracovávají náměty. Zkouší samostatně využívat dostupnou techniku k naplnění zadání úkolu. Volí mezi klasickou technikou lepené koláže a koláží v grafickém editoru.

- ❖ Studentka interpretuje vlastní vizuálně obrazné vyjádření a porovnává odlišné přístupy tvorby a dokáže o nich diskutovat

Studentky v reflexi, jenž následuje po dokončení výtvarného úkolu, reflektují a vysvětlují své dílo. V rámci reflexe taktéž diskutují o své práci a jejich přístupu k ní se svými spolužáky.

- ❖ Studentka samostatně experimentuje s různými vizuálně obraznými prostředky, při vlastní tvorbě uplatňuje také umělecké vyjadřovací prostředky současného výtvarného umění
- ❖ Studentka samostatně analyzuje zadaný úkol, formuluje výtvarnou myšlenku a obsahovou náplň výtvarného záměru.
- ❖ Studentka vybírá a používá vhodné programové vybavení pro řešení běžných konkrétních úkolů.
- ❖ Studentka volí vhodné informační zdroje k vyhledávání požadovaných informací a odpovídající techniky (metody, způsoby) k jejich získávání.
- ❖ Studentky využívají, a i rozvíjí kritické myšlení.

Zadání:

1. Podívejte se na tyto magazíny.
2. *Možné otázky k diskuzi: Jaké rozdíly spatřujete v těchto obálkách? Čím se podle Vás nejvíce liší titulky u zmíněných magazínů? Zaujaly Vás některé titulky u ženského/mužského magazínu? Co je podle Vás v pořádku / v nepořádku? Souvisí podle Vás titulky s genderovou stereotypizací? Jak?*
3. Vyberte si jeden genderový stereotyp, který v těchto časopisech spatřujete, a vytvořte koláž, skrze níž na tento stereotyp budete reagovat, nebo ho budete přímo demonstrovat. Využít můžete všechny dostupné materiály, stejně tak můžete koláž pojmout mnoha způsoby – pouze obrazová koláž, koláž za pomoci barev, skládání slov... Svou koláž můžete taktéž doplnit o malbu či kresbu, abyste dosáhly co nejlépe svého původního záměru.

Fáze realizace:

1. Studentkám budou představeny genderově rozdílné časopisy a reflektivní otázky k tomuto rozdělení. Poté jim bude předloženo zadání.
2. Studentky si samy zvolí způsob tvorby koláže tak, aby podpořili jejich tvůrčí záměr.
3. Studentky samostatně pracují.
4. Následuje reflexe a závěrečná diskuze

Reflektivní otázky:

1. Proč jste volily zrovna tato slova/hesla/titulky/témata/stereotypy ke zpracování?
2. Působí na Vás výsledné dílo pozitivně, nebo negativně?
3. Jaké největší rozdíly spatřujete v titulcích u ženských a mužských časopisů? Čím je to podle Vás zapříčiněno?
4. Mají genderové stereotypy a role vliv na charakter mužských a ženských časopisů?
5. Proč je podle Vás nutná existence časopisů, které jsou zaměřeny na čtenáře pouze jednoho pohlaví?
6. Myslíte si, že je polonahá modelka na obálce časopisu objektivizace/sexualizace ženského těla?

Realizace

Po poměrně živé diskuzi v návaznosti na reflexi předchozího úkolu jsme se se studentkami dychtivě pustily do dalšího zadání. Předložila jsem studentkám výše vypsaná témata a ukázala tisky, jimiž jsem svou přednášku demonstrovala. Potěšilo mě, že se studentky aktivně zapojovali do debaty a odpovídaly na mé otázky, například když jsem je vyzvala, aby řekly, jaké rozdíly spatřují mezi zachycením muže a ženy na obálce. Dále jsme si ujasnily, jaké stereotypy vadí jednotlivým studentkám a jaké do jisté míry spatřují právě v tišených, či internetových médiích. Poté, co jsem studentkám pověřila zadání, jsem měla trochu obavy, zda je technika bude bavit. Přeci jen, studentky čtvrtého ročníku tak manufovního ateliéru, jako je Textilní design, jsou jistě zvyklé na těžší, zručnost vyžadující zadání výtvarných prací. O to víc mě potěšilo, když si několik z nich začalo techniku nahlas pochvalovat. V první hodině studentky pracovaly potichu a velmi soustředěně, dokonce ani přestávka je neodvedla od práce. V druhé hodině, kdy se jejich díla začala vybarvovat, jsme již horlivě diskutovaly. Radost mě nepřešla ani po shlédnutí výsledných prací studentek.

Všechny výstupy ateliéru Textilního designu jsou dostupné v Příloze č.4 (s. XII)

Obrázek č. 25

Zhodnocení

Nemohu se ubránit radosti, především proto, že tento úkol podnítil u studentek přesně to, co jsem chtěla – zájem a chuť diskutovat o genderovém dělení v rámci tištěného média. Byla jsem taktéž mile překvapena, jak kriticky dokáží tuto problematiku hodnotit a s jakým nadhledem se k ní staví. Moc mě potěšilo, že dívky aktivita bavila, a že se při ní, dle jejich závěrečných slov v reflexi, dokázaly uvolnit a přemýšlet pouze nad tímto problémem. Musím opět zkonstatovat, jaké jsem měla štěstí na studentky – nejenže se do díla pustily s nevídaným nadšením, ale také musím uznat, že jejich výsledné práce mají dle mého názoru vysokou estetickou hodnotu.

Reflexe

Dovolím si opět nasdílet některé mé postřehy a citace, které jsem si poznamenala v rámci závěrečné reflexe, tedy co se týče odpovědí na reflektivní otázky k dílům:

1. Proč jste volily zrovna tato slova/hesla/titulky/témata/stereotypy ke zpracování?

„Manželství... manželství v dnešní době nic moc nevydrží. Myslím, že je to proto, neboť se ženy nepodřizují mužům. Ale možná ne. Možná na to mám jen jako aromantická asexuálka trochu radikální názor.“

„Aby ostatní pochopili, že holky mají svá práva. Ženy si jsou rovny. I když třeba podle společenského měřítko vypadají jinak, hůř... Nezáleží přece na pohlaví, ale na duševních emocích – cítím se jako muž, obleču se jako muž. Nejsem o nic horší.“

„Znázornila jsem stereotypy, se kterými se dle mého dá jednoduše zatočit. Jen chtít.“

2. Působí na Vás výsledné dílo pozitivně, nebo negativně?

„Pozitivně, ale zároveň i trochu negativně – je smutné, jak se od žen očekává dokonalost, za každých okolností.“

„Spíš negativně, ale když se člověk koukne blíže, jsou tam i pozitivní chvílky – jako v životě.“

„Eh, chaoticky a smutně.“

3. Jaké největší rozdíly spatřujete v titulcích u ženských a mužských časopisů? Čím je to podle Vás zapříčiněno?

„Ženy – móda, krása, hubnutí = společenský ideál krásné ženy je štíhlá postava, nerealisticky krásná pleť, mládí...“

„Jsou vždy zaměřeny na jedno pohlaví, a hlavně na takovou strukturu, kterou mu dala společnost – jakoby chlapi museli milovat auta a ženský hadry...“

„Témata. Podle společnosti se přece naše záliby dělí a odvozují podle toho, co máme mezi nohama.“

4. Mají genderové stereotypy a role vliv na charakter mužských a ženských časopisů?

„Rozhodně. Mají vliv na všechno.“

„Ano, hlavně co se módy týče. Ale moc o tom nevím, pro mě jsou časopisy zbytečně moc drahý...“

„Ano mají a potlačují svobodu výběru orientace jedince.“

„No jo, kategorie.. To společnost ráda. Škatulky.“

5. Proč je podle Vás nutná existence časopisů, které jsou zaměřeny na čtenáře pouze jednoho pohlaví?

„Nejvíc se to prodává. Lidi co přijímají genderové role na to slyší. Hele, časopis pro ženy. A já mám vaginu. Kupuju.“

„Není to nutné. Dělení podle témat a obsahu? Ano. Podle pohlaví kupujícího? Ne.“

„Podle pohlaví bych to sice nedělila, ale chlapi asi nechtěj číst o vložkách.“

6. Myslíte si, že je polonahá modelka na obálce časopisu objektivizace/sexualizace ženského těla?

„Ano“⁵

Alterace

Co se týče tohoto úkolu, jsem spokojená. Možná bych příště studentky tlačila do více očividného ztvárnění reakce či demonstrace určitého, jednoho stereotypu, ovšem obádám se, že by to bylo na úkor jejich samotného učení a reflexe. Také bych se více zaměřila na

⁵ Jednohlasně.

rozeznání sexualizace a objektivizace ženského těla – myslím, že studentky se domnívají, dle reflexe, že jakákoliv nahota v umění je přirozeně negativní sexualizací ženského těla. Myslím, že při větší diskuzi bychom se dostali k zajímavým závěrům, proč se domnívají, že tomu tak je, a kde vidí pomyslnou hranici mezi zachycením nahoty a přímou objektivizací ženského těla.

Třetí a taktéž poslední, čtyř hodinový blok, jsem strávila se studentkami ateliéru Nových médií. Hodiny se zúčastnilo pět studentek, ve věkovém rozmezí 17-19 let.

9.4 ŽENA

Námět	Malba ženy, v níž studentky promítnou vlastní pojetí ideálu krásy a zakreslení atributů, jenž si myslí, že jsou společností přisuzované ženě, v konfrontaci s atributy, které studentky samy sobě, jako ženě, přisuzují
Cílová skupina	17-19 let, ateliér Nových médií, Střední umělecká škola textilních řemesel
Časová dotace úkolu	45 minut
Hlavní inspirační východiska	Genderové role, genderový stereotyp, zobrazení ženy v umění, ideál krásy, západní společnost
Cíl	Studentky vytvoří kresbu ženy, v níž promítnou svou představu ideální krásy a následně na jednu stranu nakreslí atributy, jenž shledávají společností akceptovatelné pro ženu, a na druhou stranu atributy, které jsou typické pro ně samotné.
Pomůcky	Tužky, fixy, čtvrtka A4
Datum realizace	14.10.2021

Jak jsem již zmiňovala výše, pro obor Nových médií jsem měla připravenou stejnou strukturu čtyřhodinového bloku, jako pro předchozí dvě skupiny – tedy přednáška, při níž studentky zpracují úkol Modrá a růžová, jenž následně vyústí v reflexi a diskuzi v rámci probíraných témat. Studentky nových médií, vzhledem k charakteru jejich oboru, měly

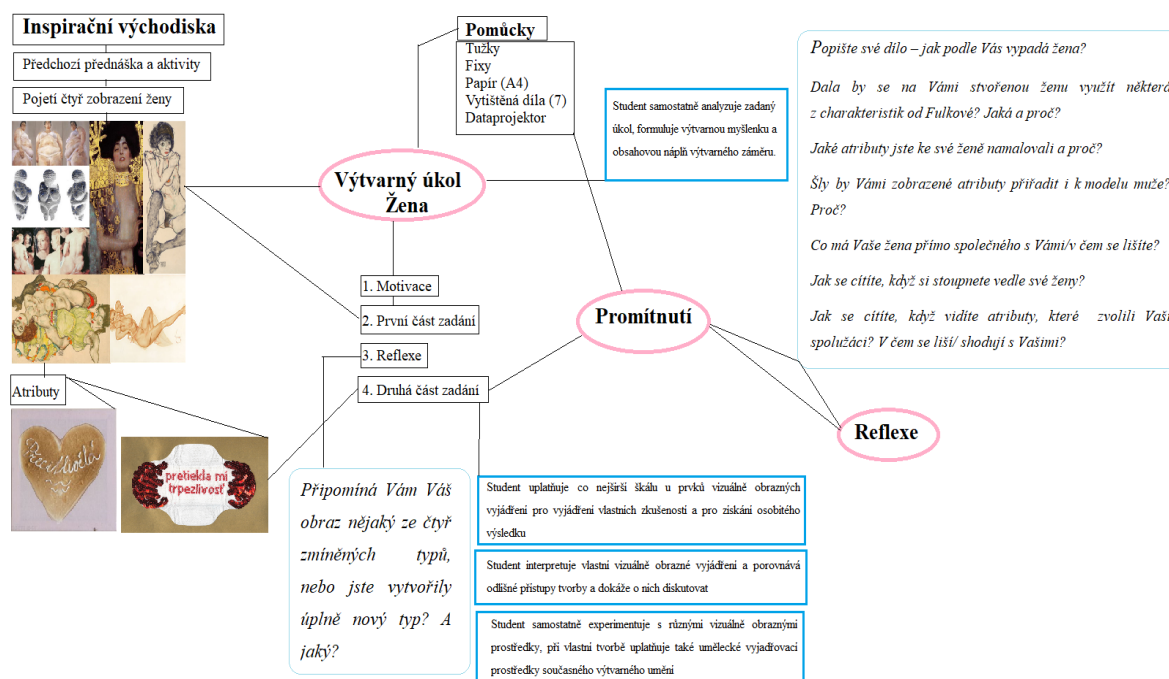
přednášku upravenou v rámci objektivizace ženy a genderových rolí v umění, včetně problematiky démonizování lidí, jenž konstrukt ideálu krásy splňují v měřítku společnosti, jak zmiňuji výše. Spontánně jsem se ovšem rozhodla jejich úkol změnit, a to především kvůli vývoji diskuze, která se rozproudila prakticky hned na začátku přednášky. Dívky velmi zaujala skrytost některých předložených stereotypů – ať už díla Michele Adlerové (viz výše) či využití umělkyně některých, ryze společensky nastavených, ženských technik. Mluvily jsme o symbolice, o tom, jakým způsobem vznikne přesvědčení společnosti o tom, že nějaká věc přísluší pouze jednomu pohlaví (zmiňovaná témata: tampony, lak na nehty, motorka, vařečka...) Taktéž je velmi pobavilo a zaujalo dělení dle M. Fulkové. U všech studentek byl velmi citelný nesouhlas s nastavováním všeobecných společenských norem, ve všech různých společenských tématech. Rozhodla jsem se tedy myšlení dívek ještě více podpořit – zde jsme se už nezabývaly genderovým dělením mezi mužským a ženským pohlavím, nýbrž vnímáním ženy, ženskosti, ženské role v měřítku společnosti. Vymyslela jsem tedy dívkám spontánně úkol, v němž jsem chtěla zahrnout všechna témata, která je v tu chvíli očividně trápila – ideál krásy, atributy/symboly ženství, věci dělené na mužské a ženské. Na papír jsem si tedy, v průběhu diskuze, napsala strukturu úkolu, cíl, formulaci zadání, ze svých výtisků v rámci přednášky pro předchozí skupinu jsem vytáhla díla Jitky Géringové a skupiny Kundy Crew (kvůli symbolice ženství a technice, jenž je společností přisuzována jako ryze ženská), a načrtla myšlenkovou mapu – a pak už jen doufala, že to vyjde.

Obrázek č. 26

Formulace cíle: Studentky nakreslí ženu, v níž vlastním způsobem promítnou svůj vlastní ideál krásy. Následně okolo ženy nakreslí atributy, které podle nich, dle společenských měřítek, k ženě patří. Symboly, kteréž jsou společensky přisuzovány ženskému pohlaví. Následně, na druhou stranu svého ideálu, nakreslí atributy, které přísluší jejich osobě.

Myšlenková mapa:

Obrázek č. 27

Výstupy RVP:

- ❖ Studentka uplatňuje co nejširší škálu u prvků vizuálně obrazných vyjádření pro vyjádření vlastních zkušeností a pro získání osobitého výsledku

Skrze charakter výtvarného úkolu studenti samy vybírají a zpracovávají náměty. Zkouší samostatně využívat dostupnou techniku k naplnění zadání úkolu.

- ❖ Studentka interpretuje vlastní vizuálně obrazné vyjádření a porovnává odlišné přístupy tvorby a dokáže o nich diskutovat

Studentky v reflexi, jenž následuje po dokončení výtvarného úkolu, reflektují a vysvětlují své dílo. V rámci reflexe taktéž diskutují o své práci a jejich přístupu k ní se svými spolužáky.

- ❖ Studentka samostatně experimentuje s různými vizuálně obraznými prostředky, při vlastní tvorbě uplatňuje také umělecké vyjadřovací prostředky současného výtvarného umění
- ❖ Studentka samostatně analyzuje zadaný úkol, formuluje výtvarnou myšlenku a obsahovou náplň výtvarného záměru.

Motivační fáze: Tato fáze je věnována zopakování vědomostí získaných v předchozích aktivitách, tedy v rámci přednášky, reflexe a následné diskuze. Studentkám je připomenuto pojetí zobrazení ženy v umění a taktéž pojem atribut a jeho možné využití v umění (díla skupiny Kundy Crew a Jitky Géringové). Seznámení s těmito díly by mělo studentky vést k samostatnému přemýšlení o tom, jaké atributy oni samy ženám přisuzují a proč. Také se v této fázi vracíme ke společenskému konstrukt ideálu krásy. Následně je studentkám předložena první část zadání – nakreslit ženu, v níž se jejich vlastní ideál krásy promítne. Po vypracování následuje krátká reflexe práce. Poté budou studentky vyzvány k řešení dalšího tématu, které je zaujalo – tedy atributy a předměty, příslušící dle společenských měřítek ženám.

Zadání:

1. Nakreslete ženu. Moc nad tím nepřemýšlejte, nakreslete celou postavu ženy tak, jak si ji představíte, když slovo žena slyšíte. Zkuste do svého díla promítnout Váš osobní konstrukt ideálu krásy.
2. Nyní na jednu stranu své ženy nakreslete atributy, které si při slově žena vybavíte. Ty, které jsou podle vás výplodem společenského konstrukt, ty, které dle Vás společnost ženám přisuzuje. Jaké předměty ji nesmí chybět? Co k ní patří? Čím byste prezentovaly ženu? Jaké předměty běžné potřeby byste demonstrovali, kdybyste chtěli předvést ženu?
3. Na druhou stranu nyní zakreslete atributy, které si vy samy spojujete se sebou. Jaké jsou Vaše oblíbené předměty? Věci denní potřeby? Symboly? To, bez čehož se neobejdete?

Fáze realizace:

1. Úvodní motivace, vytyčení hlavních témat společné diskuze, zopakování těchto témat, připomenutí přednášky a předchozích aktivit, připomenutí děl skupiny Kundy Crew a Jitky Géringové
2. Studentky nakreslí ženu, v níž promítnout svůj ideál krásy.
3. Na jednu stranu díla studentky zakreslí atributy, o nichž si myslí, že jsou společností přisuzovány ženskému pohlaví. Na druhou stranu následně zakreslí své vlastní atributy.
- ~~4. Žáci poté své díla vyfotí a společně si je promítneme na zeď.~~
5. Reflexe. V reflektivní fázi žáci budou žáci vyzváni k popsání své práce, konfrontaci své vlastní osoby s promítnutým dílem a odpovědím na otázky.

Reflektivní otázky:

1. Popište své dílo – jak podle Vás vypadá žena?
2. Jaké atributy jste ke své ženě namalovali a proč?
3. Šly by Vámi zobrazené atributy přiřadit i k modelu muže? Proč?
4. Co má Vaše žena přímo společného s Vámi/v čem se lišíte?
5. Jak se cítíte, při pohledu na Vaši ženu?
6. Jak se cítíte, když vidíte atributy, které zvolili Vaši spolužáci? V čem se liší/ shodují s Vašimi?

Realizace

Musím uznat, že i přes mou velkou improvizaci a pravděpodobně zmatečné prvotní zadání (chvíli mi trvalo, než jsem si sama ujasnila, jaký má úkol cíl a smysl a než jsem se přesvědčila, že opustím svou přípravu a vsadím na spontánnost k podpoře myšlení studentek o tématu, které je očividně zaujalo), se studentky chopily realizace znamenitě. V tomto úkolu, který bych přirovnala k ledolamce, stejně, jako úkol Modrá a růžová, jsem se tak trochu “vzdala” snahy získat od žákyň silný, esteticky kvalitní obraz – chtěla jsem, aby skrze tvorbu podpořily své myšlení, své bádání, aby si dokázaly ujasnit a zafixovat vše, na co jsme společně během vyčerpávající reflexe přišly a aby dokázaly tvůrčím způsobem vyjádřit i to, co nechtěly říct

nahlas. Myslím, že z děl i z útržků reflexe je patrné, že změna zadání na poslední chvíli, studentkám přímo na míru, byla zdařilá. Pro mě osobně, i z pohledu pedagoga, i z pohledu mé vlastní osoby, byl tento krok velkým skokem mimo mou komfortní zónu – proto jsem opravdu ráda, že se dle mého tento krok vyplatil. Bohužel jsme nestihly zamýšlené promítání, ale i přesto si myslím, že úkol svůj účel splnil.

Reflexe

Jak jsem již zmiňovala, tento úkol byl poměrně náročný. I přesto jsem opravdu pyšná, jakou debatu a chuť po bádání dokázal v dívkách vyvolat.

Opět bych ráda zmínila některé útržky z reflexe:

1. Popište své dílo – jak podle Vás vypadá žena?

„Žena má nějakou svou roli. Podle té se musí chovat, vypadat i myslet. Podle mě klečící a nahatá je docela dobrá parafráze.“

„TAK JAK CHCE.“

„Nakreslila jsem ji neutrální. Bez vlasů, bez výrazu, bez ničeho. Je to jen nádoba. Fyzická. Tu krásu, ten ideál, tam nekládá společnost – ale každá žena sama o sobě.“

2. Jaké atributy jste ke své ženě namalovali a proč?

„Ty, co žena opravdu jako jediná používá. Vložky, kalíšky, tampony. A ty, co jen žena může zplodit. Mimino. Zbytek už je jen na ní.“

„Podle společnosti? Bez akné. Líčit se. To se mně samotné dotýká. Víím jak se společnost staví k tématu problematické pleti.“

3. Šly by Vámi zobrazené atributy přiřadit i k modelu muže? Proč?

„Určitě! Mám tam samé pečující věci. Chlapi o sebe taky musí pečovat!“

„Ano. Znáím mnoho mužů a žen co používají stejné věci. Make-up, lak na nehty... Vložky. Ať si každý dělá, co chce.“

„Nešli, muži tohle neřeší.“

4. Co má Vaše žena přímo společného s Vámi/v čem se lišíte?

„Základ. Fyzično.“

„Hrooomadu make-upu!“

„Každá žena má se mnou něco jiného společného. Každá.“

5. Jak se cítíte, při pohledu na Vaši ženu?

„Skvěle. Jsem to já!“⁶

6. Jak se cítíte, když vidíte atributy, které zvolili Vaši spolužáci? V čem se liší/ shodují s Vašimi?

„Souhlasím s jejich pohledem, ale můj je lepší.“

„Inspirovaná.“

„Já to vzala asi úplně za jiný konec.“

„No... Základ máme stejný. Society sucks.“

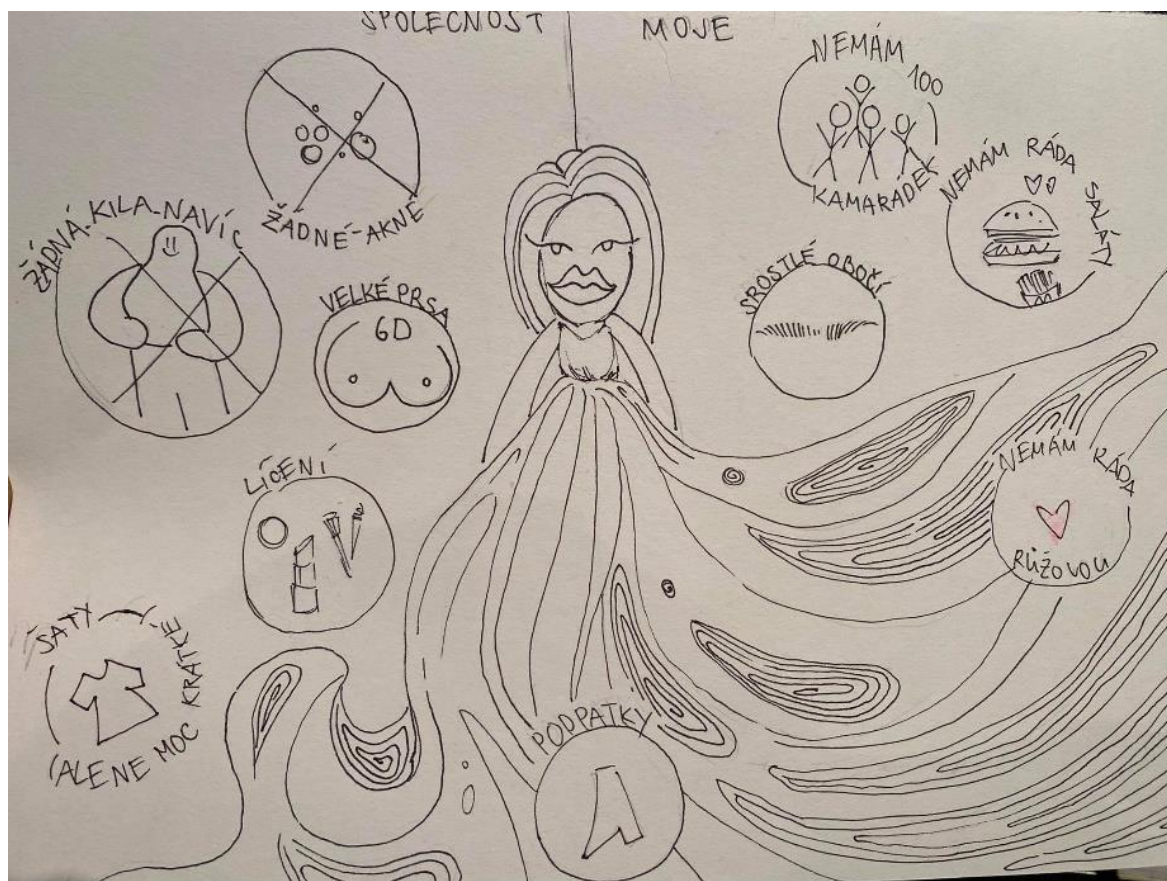
Zhodnocení

Abych pravdu řekla, mou nadšenost z vývoje spontánnosti střídají rozpaky. Tato hodina byla opravdu velmi náročná. Jsem studentkám vděčná za dávku inspirace a nových pohledů na věc, nicméně jsem se poprvé dostala do situace, kdy jsem musela bojovat za to, co se je snažím naučit. Což ovšem ve finále vlastně není vůbec od věci! Jsem ráda, že jsem si vyzkoušela opravdu plodnou diskuzi, se sobě rovnými, inteligentními ženami, s vlastním, hlasitým názorem. Myslím, že ve výsledku jsme se všechny sešly v jednom konceptu a pohledu na tuto problematiku. Jsem ráda, že jsem si v rámci své diplomové práce zažila něco nového, a že jsem se musela, jak se říká, opravdu zapotit, zda všechno vyjde. Jedna ze studentek nepřijala myšlenku, že existuje pomyslný sociální konstrukt, norma, jenž předurčuje některé genderové stereotypy a role. Nesetkává se s nimi. Bylo ro mě poměrně těžké obhájit, že to, že ona sama tuto problematiku nezná, nepotýká se s ní, tak to neznamena, že neexistuje. Že jiní to nezažívají. Až téměř ke konci hodiny jsme došli ke společnému východisku a uznání společenské normy ve všech ohledech, ne pouze v rámci genderové problematiky. Samozřejmě svým způsobem. Stále si stojím za tím, že studenty je nutné vzdělávat, předkládat jim argumenty, názory, mnohdy i fakta – ale pouze za účelem toho, by si oni samy určily a definovali svůj vlastní názor. A že je v pořádku, když se

⁶ Téměř jednohlasně.

jejich názor bude lišit s mým. Že není podstatné studenty transformovat do mých představ, myšlenek a ideálů – ale dovést je k jejich vlastním.

Všechny výstupy ateliéru Nových médií jsou dostupné v Příloze č.5 (s. XV)

Obrázek č. 28

Alterace

Ráda bych již příště měla připravený takzvaný plán B, a nepsat ho, jak se říká, na koleni. V rámci úkolů s touto charakteristikou a s diskuzí je potřeba počítat s tím, že se diskuze nepovede pouze směrem, který určuji já. V rámci alterace bych doporučila vytvořit minimálně jedno další zadání, jako jsem to udělala spontánně já, anebo počítat s tím, že se diskuze a debata může rozprout mnohem dále, nad rámec časové dotace, a že na samotný výtvarný úkol ani nedorazí. Taktéž lépe pracovat s časem.

9.5 OBJEKTNA

Námět	Remake/přefocení fotografie, která objektivizuje/sexualizuje ženu za pomoci vlastního autoportrétu a grafického editoru.
Cílová skupina	Věk 17-19 let, studentky ateliéru Nových médií na Střední umělecké škole textilních řemesel
Časová dotace úkolu	90 minut
Hlavní inspirační východiska	Objektivizace ženy, zachycení ženy v umění, sexualizace ženy skrze reklamu, Eli Rezkallah – In a Parallel Universe, Allen Jones
Cíl	Studentky si vyberou fotografii/obraz/reklamu, jenž objektivizuje či sexualizuje ženské tělo. Následně tuto fotografii přefotí jako autoportrét, v němž obsáhnout úplně nový kontext samotného zachycení, za účelem následné reflexe objektivizace těla ve fotografii.
Pomůcky	Napodobovaná fotografie, fotoaparát, grafický editor
Datum realizace	14.10.2021

Tento úkol jsem si vybrala na základě předchozích úkolů, přednášce a diskuzi na téma ideál krásy a zobrazení ženy v umění. Tímto úkolem bych chtěla u žáků podnítit kritické myšlení v rámci objektivizace a sexualizace žen v umění a dovést je k úvahám o tom, jakým způsobem je ženské tělo využíváno a prezentováno ve fotografii či reklamně. Hlavním inspiračním východiskem pro tento úkol se mi stal fotograf Eli Rezkallah a jeho fotografická série In A Parallel Universe, v němž reaguje na zachycování „perfektní ženy“ na ilustracích z let 1950-1955. Tyto ilustrace nafotila s genderovým prohozením rolí, tedy s ženskou modelkou v roli muže a naopak (Hidreléy, 2018). Jako další inspirační východisko, v rámci tématu objektivizace ženy, jsem vybrala díla od Allana Jonese, jehož kontroverzní tvorbu jsem již zmiňovala v teoretické části této práce.

Obrázek č.29

Formulace cíle: Studentky si vyberou z dostupných pramenů (internet, časopisy, knihy) jednu fotografii, obraz či reklamu, která podle nich objektivizuje či sexualizuje ženu / ženské tělo. Na základě této fotografie vytvoří remake, při němž se budou snažit dodržet různé podobnosti s jejich výchozím dílem. Studentky mohou pracovat se samotným kontextem díla, s prostředím či s napodobením zachycené reality.

Výstupy RVP:

- ❖ Studentka si je vědoma možností a výhod, ale i rizik (zabezpečení dat před zneužitím, ochrana dat před zničením, porušování autorských práv) a omezení (zejména technických a technologických).

Především ve fázi hledání výchozí fotografie/obrazu.

- ❖ Studentka vybírá a používá vhodné programové vybavení pro řešení běžných konkrétních úkolů.
- ❖ Studentka volí vhodné informační zdroje k vyhledávání požadovaných informací a odpovídající techniky (metody, způsoby) k jejich získávání.
- ❖ Studentka používá různé zdroje světla při fotografii

- ❖ Studentka volí a používá při fotografování odpovídající techniku, zařízení a příslušenství; - využívá pravidla kompozice i při vytváření skic zátíší ve výtvarné přípravě.
- ❖ Studentka interpretuje vlastní vizuálně obrazné vyjádření a porovnává odlišné přístupy tvorby a dokáže o nich diskutovat
- ❖ Studentka samostatně experimentuje s různými vizuálně obraznými prostředky, při vlastní tvorbě uplatňuje také umělecké vyjadřovací prostředky současného výtvarného umění

Myšlenková mapa:

Obrázek č. 30

Motivační fáze: V motivační fázi fotografického úkolu **Objekt** bych ráda studentky podnítila k uvažování o práci s ženským tělem ve fotografii. O tom, jakým způsobem se dá tělo zachytit a kde je podle nich hranice objektivizace, či sexualizace. Dále žáky seznámím s dílem Eli Rezkallah a především jeho důvody pro tuto fotografickou sérii. Následně budou s žákyněmi probrány reklamy, které zachycují ženské tělo v nepřiměřeném kontextu (Sex sell apod.) Studentky budou poté vyzvány, aby našli fotografii, jenž podle nich objektivizuje, či napřímo sexualizuje ženu. Poté jim bude předloženo zadání, po němž bude následovat reflexe nejen výtvarného úkolu, ale taktéž problematiky zobrazení žen v umění.

Zadání:

1. Vyberte si fotografii, která podle vás objektivizuje, či přímo sexualizuje ženské tělo. Může se jednat o fotografii, malbu či ilustraci, kterou můžete nalézt na internetu, v knize či v časopisech, nebo o některou z reklam v podobném duchu jako ty, které jsme spolu probraly v rámci přednášky. Přemýšlejte nad tím, proč se Vám toto konkrétní zobrazení ženy takto jeví.
2. Výchozí fotografii přefotťte buďto v rámci autoportrétu, nebo ve dvojicích – dodržte podobnosti s výchozím dílem, ať již v zachycení postavy ženy, kontextu samotného díla či prostoru. Tímto způsobem vytvoříte ve svém remake díle úplně nový kontext. Využijte jakékoliv prostory zde ve škole, jakékoliv atributy, vše, co najdete, symboliku, filtr apod. Můžete taktéž využít editory na úpravu fotografií.
3. Výchozí zobrazení a svou fotografii vložte vedle sebe.

Fáze realizace:

1. Studentky budou seznámeny s pojmy objektivizace a sexualizace v souvislosti zobrazování žen v umění. V rámci toho jim bude představena tvorba Allana Jonese – v konfrontaci s tím fotografická série *In Paraller Universe* od autora Eli Rezkallah. Dále různé způsoby zachycení ženy v umění a taktéž reklamy, které studentky kriticky zhodnotí, zda se jedná o objektivizaci a sexualizaci modelu, či nikoliv. Poté jim bude předloženo zadání.
2. Studentky si samostatně zvolí fotografii, reklamu, či obraz, jenž podle nich objektivizuje ženu a odpoví na reflektivní otázky: *Jak na Vás fotografie působí? Co je podle vás v pořádku / co v nepořádku? Za jakým účelem podle Vás tato fotografie vznikla?*
3. Studentky přefotí tuto fotografii v rámci autoportrétu. Volí u toho různorodé přístupy.
4. Studentky výchozí fotografii upraví a své dílo vloží vedle výchozího díla.
5. Následuje reflexe.

Reflektivní otázky:

1. Jak na Vás výchozí fotografie/obraz působí? Co je podle Vás v pořádku / co v nepořádku?

2. Jakým způsobem se změnil Váš názor na dílo po přefocení?
3. Jak jste se cítila při pořizování fotografie?
4. Kdyby se na Vaší fotografii zaměnil ženský model za mužský, jednalo by se o objektivizaci mužského těla?
5. Vadí Vám sexizmus a objektivizace ženského těla v reklamě a v umění?
6. Znáte nějakou reklamu či umělecké dílo, jenž by objektivizovalo muže?

Realizace

Co se týče tohoto výtvarného zadání, měla jsem lehké obavy, které se bohužel potvrdily. Bála jsem se, že přílišná volnost zadání povede k nejasnostem – a u jedné ze studentek se tak skutečně stalo. V rámci tolika možností, jak k remake přistoupit (skrže kopírování viděného, skrže zachycení kontextu, skrže symboliku atd) nevěděla, jaký způsob zvolit a jak se s úkolem vypořádat. Ostatní studentky zadání vzaly hned za své a jaly se tvořit, se zmíněnou studentkou jsme nakonec nejasnosti vyřešily a myslím, že na kvalitě výstupů (naštěstí) volnost zadání neubrala. V rámci výběru děl jsme se studentkami horlivě diskutovali nad tím, co jim v jejich výchozích obrazech či fotografiích přijde v nepořádku, a jaký názor mají jejich spolužačky. V samotné fázi výběru díla jsme viděli přes sto fotek, které studentky mezi sebou sdílely a horlivě diskutovaly. Poté, co si všechny své výchozí dílo vybraly, doslova se rozutekly po škole. Některé zamířily do ateliéru, jiné do sprch, jedna dívka šla požádat o pomoc pana školníka. Bylo skvělé pozorovat, jakým způsobem se studentky baví, po tak poměrně psychicky náročné diskuzi a debatě.

Reflexe

V rámci reflexe jsme opět horlivě diskutovaly. Zde několik výroků, jenž mě nejvíce zaujaly:

- 1. Jak na Vás výchozí fotografie/obraz působí? Co je podle Vás v pořádku / co v nepořádku?**

„Myslím, že sexualizaci vnímám nejvíc jako sex sell, který jsme probíraly. Není podle mě v pořádku cpát nahý ženský do reklam, které nemají s ženskou (nebo jejím tělem) nic společného. I muži jsou tak odmalička nuceni být vzrušeni ženským tělem. Nahý lidi v reklamách jsou, protože to přitáhne pozornost. Nejsme na to zvyklí. Ale je to nahota... Neměli bychom na ní být zvyklí? Je přirozená...“

„Výrobek, který je reklamován nikterak nesouvisí se zachycenou ženou. Její tělo je použité samo o sobě jako produkt – prodejní produkt. Děs.“

„Jako že jsou ženy služky a muži si jich neváží – propagace držení žen pod muži...“

2. Jakým způsobem se změnil Váš názor na dílo po přefocení?

„Že se na nahotu jako takovou dá koukat hromadou způsobů.“

„Nezměnil, je to furt hrozný. Jen mě ještě víc rozesmutnilo, že to reálně někdo myslí vážně.“

„Řekla jsem si, že modelka nemusí být jen modelka, ale třeba tu práci fakt vykonávat. Jen asi ne v plavkách. Ale třeba ano! Myslím, že kdyby měla montérky, jako každý normální člověk v dílně, úspěšnost reklamy by se nezměnila... Doufám.“

3. Jak jste se cítila při pořizování fotografie?

„Bylo to pro mě vlastně docela citlivé téma, proto jsem to pojala spíše vtipně...“

„Blbě. Asi stejně jako ta modelka, kdysi. Asi stejně jako všichni lidi, normálně smýšlející, při pohledu na tu fotku. Proto jsem pozměnila slogan – nedalo mi to.“

„Silně ! jako bych tu modelku zachraňovala.“

4. Kdyby se na Vaší fotografii zaměnil ženský model za mužský, jednalo by se o objektivizaci mužského těla?

„Nevidím rozdíl.“

„Ano!“

5. Vadí Vám sexismus a objektivizace ženského těla v reklamě a v umění?

„V reklamě – ano. V umění podle mě nejde nikdy o objektivizaci... Myslím, že umění je to jediné místo, kde si každý může dělat co chce. Jen musí umět snést názory jiných.“

„Asi vlastně nevadí. Svou práci to odvádí.“

„Vadí.“

6. Znáte nějakou reklamu či umělecké dílo, jenž by objektivizovalo muže?

„Na nic si nevzpomenu.“

„Ne.“

„Určitě jsou... Ne?“

Zhodnocení

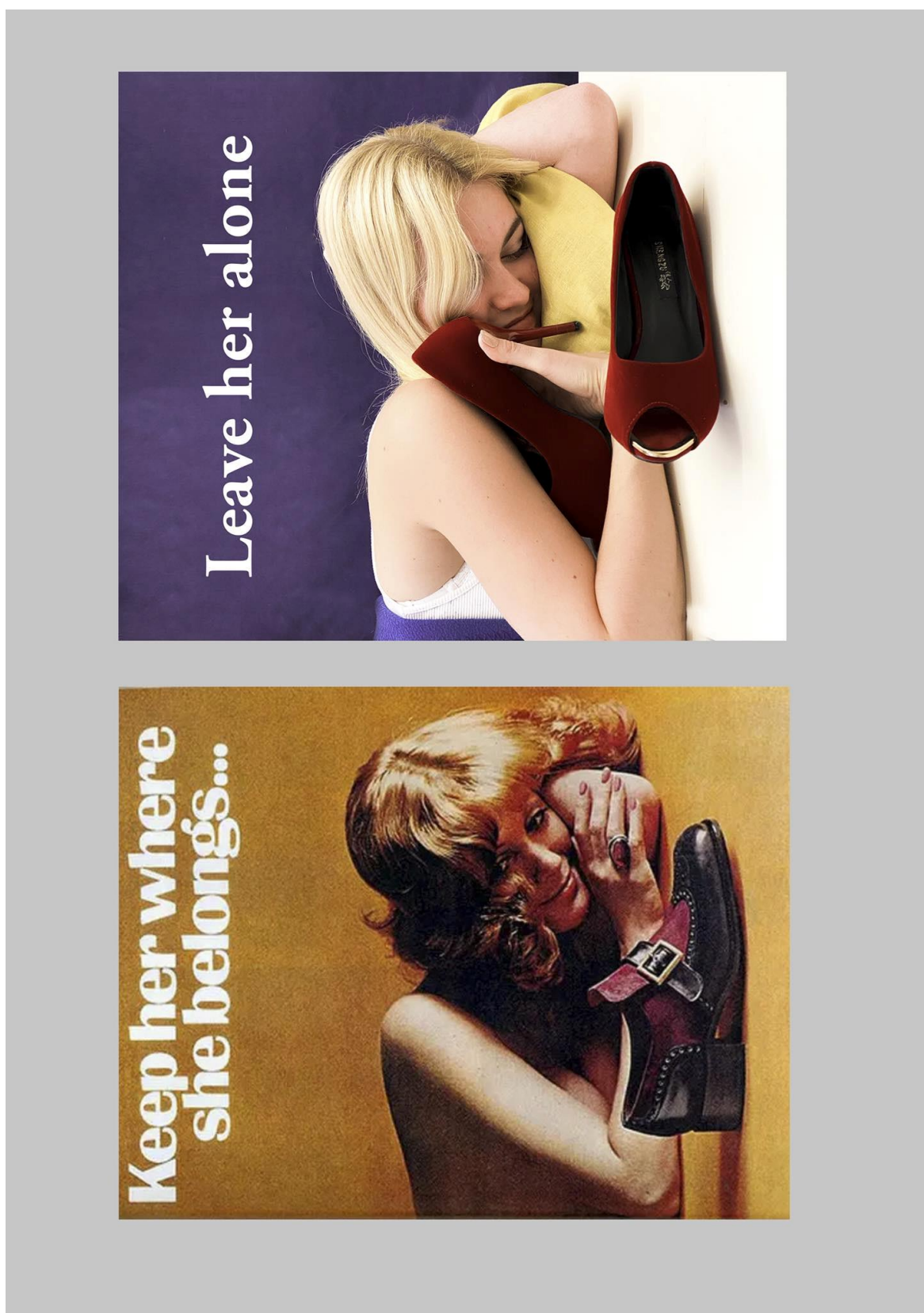
Jak jsem již zmiňovala, s ateliérem NM byla nejvíce plodná diskuze, která vzrostla až v otevřenou debatu a odrazila se taktéž ve finální reflexi. U této skupiny se mi podařilo nejvíce analyzovat, jak se k problematice genderu a postavení ženy jakožto modelu v umění a fotografii staví. Myslím, že tyto verbální záležitosti byli mírně na úkor kvality zpracování samotného úkolu, především kvůli času, nicméně toho nelituji. Myslím, že pokud studentky samy projeví tak silný zájem o tuto, či jinou, probíranou problematiku, je potřeba jejich zájem podpořit.

Alterace

V tomto výtvarném úkolu bych si ráda poznamenala hned několik bodů, na které se musím příště více zaměřit:

- Vytvořit si v rámci úkolu časovou rezervu, především pokud úkol obsahuje diskuzi či debatu
- Více specifikovat zadání, ani v malé skupince nemusí všichni pochopit zadání
- Dbát více na kvalitu výstupů studentů, i když na úkor debaty (viz. časová rezerva)
- Rozvíjet úkol dál – přefocení na mužském modelu, performance, úprava výchozích fotografií v grafickém editoru, aby se změnil pohled na dílo z objektivizace na přípustný studentkám před očima apod.

Vybrané výstupy ateliéru Nových médií jsou dostupné v Příloze č.6 (s. XVI)

Obrázek č. 31

ZÁVĚR DIDAKTICKÉ ČÁSTI

Mám ze své práce, a z práce studentek, radost. Opravdu. Didaktická část pro mě byla strašákem už od začátku – co když nevymyslím poutavé úkoly? Co když nebudou splňovat všechny požadavky? Co když nebudou studentky bavit? A co když ony se se mnou na toto téma nebudou chtít bavit?

To byly důvody, proč jsem se nakonec vydala aplikovat své přípravy na Střední uměleckou školu textilních řemesel, do mé bývalé školy, na níž jsem maturovala, kde všechny znám a kde vím, že je mé bezpečné prostředí. Jsem strašně vděčná všem studentkám čtvrtého ročníku, které se mnou spolupracovaly, neboť mi pomohly tento můj strach překonat. Byl to opravdu obohacující týden, z něhož vzniklo mnoho podkladů pro mé budoucí bádání, mnoho esteticky kvalitních, žákovských výstupů a to nejlepší – studentky samy mě svým přístupem a svými otevřenými názory v této problematice velmi inspirovaly, mnohdy i překvapily.

Svou didaktickou přípravu i následnou realizaci si dovolím hodnotit kladně – mrzí mě, že některé věci nevyšly přesně dle mého očekávání, nicméně jsem ráda, že je dokáží již reflektovat a z chyb se poučit. Nejvíce mě těší ovšem kladné hodnocení ze strany studentek – že je mé úkoly bavily, že jsem jim představila pro některé úplně novou problematiku a že jsem v nich podnítila chuť bádát a vzdělávat se v tomto ohledu dál a dál. A to byl přesně jeden z mých hlavních záměrů v rámci didaktické části.

VÝTVARNÁ ČÁST

Ve své práci jsem se rozhodla obsáhnout taktéž výtvarnou část. Myslím si, že i jako výtvarník častokrát reaguji na genderové předsudky a stereotypy, či upozorňuji na problematiku objektivizace ženského těla. Přemýšlela jsem, jakým způsobem bych chtěla toto téma v rámci výtvarné části obsáhnout a především, jakou techniku zvolit.

Obecně pracuji především s ilustrací, grafikou a textilem. Prvotní myšlenky a nápady tedy směřovaly přirozeně tímto směrem. Rychle jsem ovšem tento krok přehodnotila. Chtěla jsem totiž, aby pro mě každá část této práce byla pomyslnou výzvou. Ať už šlo o teoretickou část, kde jsem se snažila co nejvíce prozkoumat danou problematiku, tak o didaktickou část, při níž jsem se snažila co nejlépe obsáhnout zjištěná východiska teoretické části v rámci didaktických úkolů. Rozhodla jsem se tedy pro techniku, se kterou jsem již dříve měla co dočinění, ale rozhodně se jí aktivně nevěnuji – fotografii.

10. ZÁMĚR

Chtěla jsem s fotografií pracovat jako s nástrojem, jenž bude reagovat na zmíněné stereotypy a předsudky. Vzhledem ke společnosti, v níž se pohybuji, jsem věděla, že co se modelů na mé reakční fotografie týče, nebudu mít problém. Samotný návrh realizace se dlouho vyvíjel – nejprve jsem chtěla pracovat pouze s dokumentární fotografií, ale posléze jsem se rozhodla zkombinovat grafiku a samotnou fotografii. Chtěla jsem, aby fotografie byla sama o sobě plně vypovídajícím dílem.

Rozhodla jsem se ve svém okolí posbírat deset genderových stereotypů, s nimiž přichází moji přátelé a známí do styku. Pět z nich je zaměřeno na ženy, pět na muže. Na tyto stereotypy jsem se rozhodla vyfotit reakci, fotografie, na nichž bude zachycen pravý opak stereotypu. Fotografie budou následně vytištěny ve dvou formátech (18x18cm a 10x10cm) a popsány lihovým fixem. Na větší formát uvedu věty a slova, s nimiž modelové zachycení na fotografii skrze genderové stereotypy přichází do styku. Na menší fotografii následně napíšu jedno slovo, kterým jsou nejčastěji osoby titulovány. Na druhou stranu fotografií jsem se rozhodla dopsat jméno, věk a taktéž komentář zachycených osob, který vyplynul z přirozené konverzace na toto téma v rámci fotografování.

11. NÁVRH

Jak jsem již zmiňovala, rozhodla jsem se fotografii a grafickou, ruční postprodukcí. Fotografie jsem volila ve dvou formátech, 18x18cm a 10x10cm. Rozhodla jsem se pro černobílou fotografii čtvercového formátu, neboť pro mě bylo jednodušší tímto způsobem vytvořit z fotografií ucelenou sérii. Následně jsem zvolila kontrastní lihový fix, na rozsáhlé popisy žluté barvy, na menší formát a jednoslovné komentáře červený fix. Jako poslední jsem dodala již zmiňovaný komentář.

11.1 INSPIRAČNÍ VÝCHODISKA

Co se týče inspirace, snažila jsem se příliš nečerpat z prací fotografů, neboť jsem se bála, aby mé výsledné fotografie nebyli příliš ovlivněné stylem jiných umělců – přeci jen, je to pro mě (staro)nová technika, při které si nejsem úplně jistá svými schopnostmi, takže by pro mě bylo přirozené snažit se napodobit nějaký fungující vzor.

Obrázek č. 32

symboliky a stylizace, **Metteorwa**, jejíž práci jsem jako inspiraci použila především v rámci estetiky a kontroverznosti motivů, a **Corwin von Kuhwede**, především skrze námět fotografií.

Dita Pepe mě ovlivnila především svým citem pro reportážní fotografii. V rámci mé práce jsem se nechala inspirovat cyklem zinscenovaných portrétních fotografií s názvem

Kdybych ovšem měla říci, čí práce mě nejvíce inspirovali, zmínila bych dvě české fotografky a jednoho zahraničního fotografa: **Dita Pepe**, z jejíž práce jsem čerpala především v rámci

Obrázek č. 33

Autoportréty. V tomto cyklu autorka pracovala s portrétní fotografií, při níž fotografovala ženy různého věku, z různých společenských skupin, v různých životních situacích. Při těchto fotografiích se sama stylizovala do žen, které jí stály modelem. Tímto způsobem vznikl působivý a inspirativní cyklus.

Meteorwa je další, velmi inspirativní fotografka. Její fotografie mi jsou velmi blízké nejenom kontroverzními tématy, které zachycuje, ale celkově samotnou estetikou, úpravou a vzhledem fotografií.

Corwin von Kuhwede je Německý fotograf, který se zabývá především fotografováním portrétů. Skrze své portrétní fotografie mnohdy reaguje na aktuální společenská či politická témata. V jeho fotografiích je taktéž, jako u předchozí autorky, patrná jistá kontroverze.

12. POSTUP REALIZACE

Nejprve jsem provedla menší výzkum – dotazovala jsem se lidí, ve svém okolí, jaké stereotypy a předsudky znají, s jakými se nejčastěji setkávají, nebo kterým samy věří. Sešlo se mi mnoho zajímavých výroků, z nichž jsem vyselektovala deset různých předsudků – pět zaměřených na ženy, pět na muže.

Co se týče mužů, bylo pro mě upřímně těžké vybrat pouze pět předsudků:

- ❖ Muži nepláčou
- ❖ Muži si nehty nelakují
- ❖ Muž má být zarostlý (taktéž muži se neholí...)
- ❖ Muž šperky nenosí (taktéž šperky jsou jen pro ženy...)

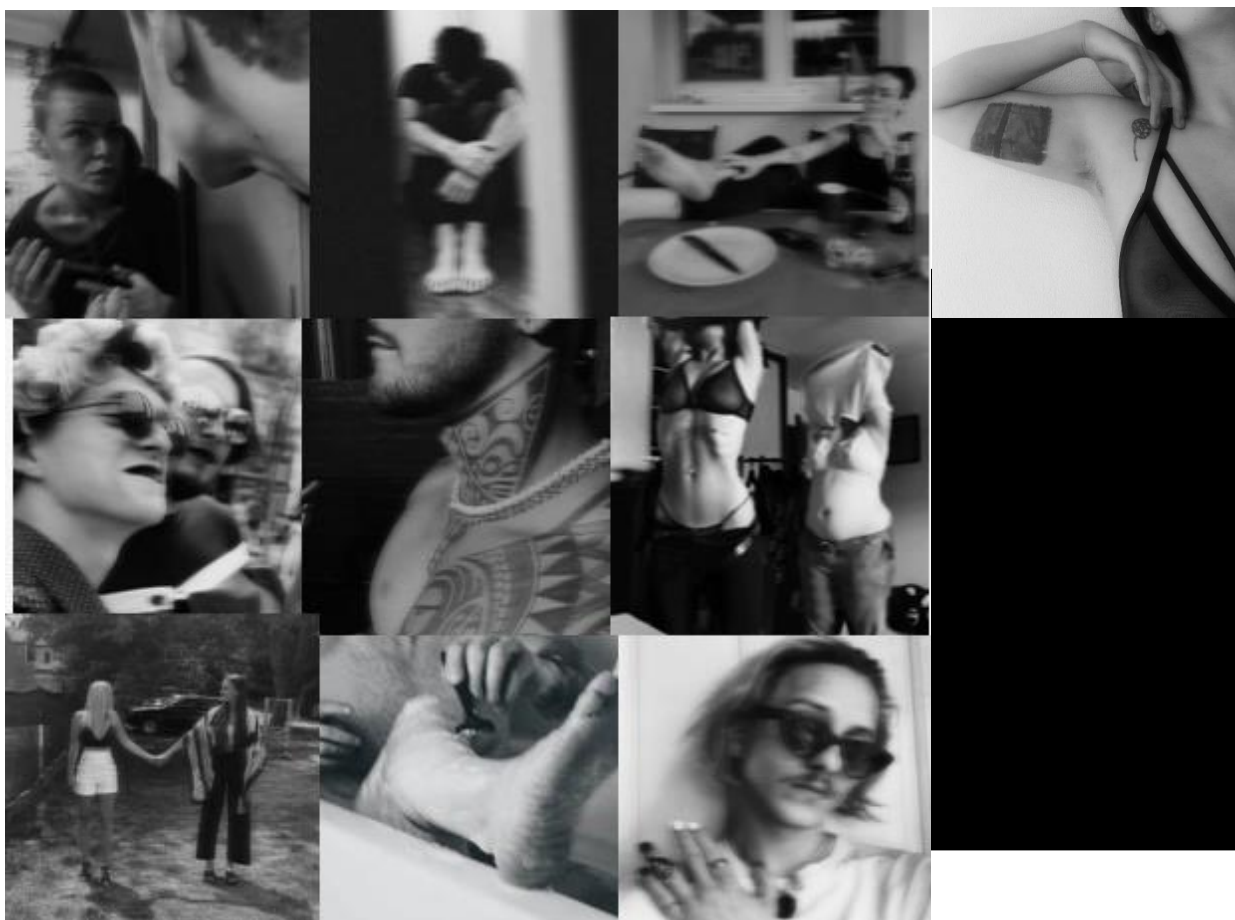
U sběru předsudků vůči ženám, mě zaujalo především to, že se většina stereotypů a předsudků, týká na rozdíl od mužů, fyzická a jejich samotného těla.

- ❖ Žena má být hubená (taktéž žena má být modelka) X žena má být krev a mléko (taktéž ženu má být za co chytit...)
- ❖ Takhle se žena nechová (taktéž žena nekouří, nepije, nemluví sprostě, nehádá se, nedává nohy na stůl, neargumentuje, směje se, je milá, starostlivá, pečlivá, hezká, dokonalá...)

- ❖ Žena má mít dlouhé vlasy (taktéž krátké vlasy jsou pro muže, mužům se krátké vlasy nelíbí...)
- ❖ Žena se musí holit
- ❖ Žena by měla odhalovat kůži (též málo oblečená žena = promiskuitní, říkající si o pozornost...) žena by měla být zahalená (též žena zahalená je pruderní, zahalená žena je ošklivá, stará mladá...)

13. FOTODOKUMENTACE

Jak jsem již zmiňovala, v reakci na výše sepsané, genderové předsudky a stereotypy, jsem nafotila sérii černobílých fotek čtvercového formátu, na nichž jsem své modely stavěla do zinscenovaných pozic pro co nejlépe naplněnou ideu reakce na tyto výroky.

Obrázek č. 34

Na fotografických reakcích na genderové stereotypy a předsudky zaměřených na ženské pohlaví jsem několikrát zainteresovala i sama sebe – především kvůli tomu, jak blízký vztah k těmto výrokům mám.

Po postprodukcí fotografií, převedení do černobílé barvy a čtvercového formátu jsem fotografie nechala vytisknout ve dvou již zmiňovaných formátech, 18x18cm a 10x10cm. Následně jsem pořídila lihové Centropeny žluté a červené barvy, posbírala na základě rozhovorů výroky vztahené ke konkrétním předsudkům a stereotypům a své fotografie jsem popsala.

Obrázek č. 35

Fotografie jsem nejprve popsala pouze žlutou a červenou fixou, nicméně posléze jsem se rozhodla pro vícebarevné, výraznější popisky, které by tvořily větší kontrast na černobílé ploše fotografie. Taktéž jsem připsala červenou barvou oslovení dané, zobrazené osoby. Jako poslední jsem na zadní stranu fotografie, kromě jména a věku modela či modelky na fotce, napsala pár vět, která zazněla při fotografování daných stereotypů v rámci společného rozhovoru a přemýšlení nad touto problematikou.

Všechny výsledné fotografie jsou dostupné v Příloze č. 7 (s. XVI)

Obrázek č. 36

Obrázek č.37

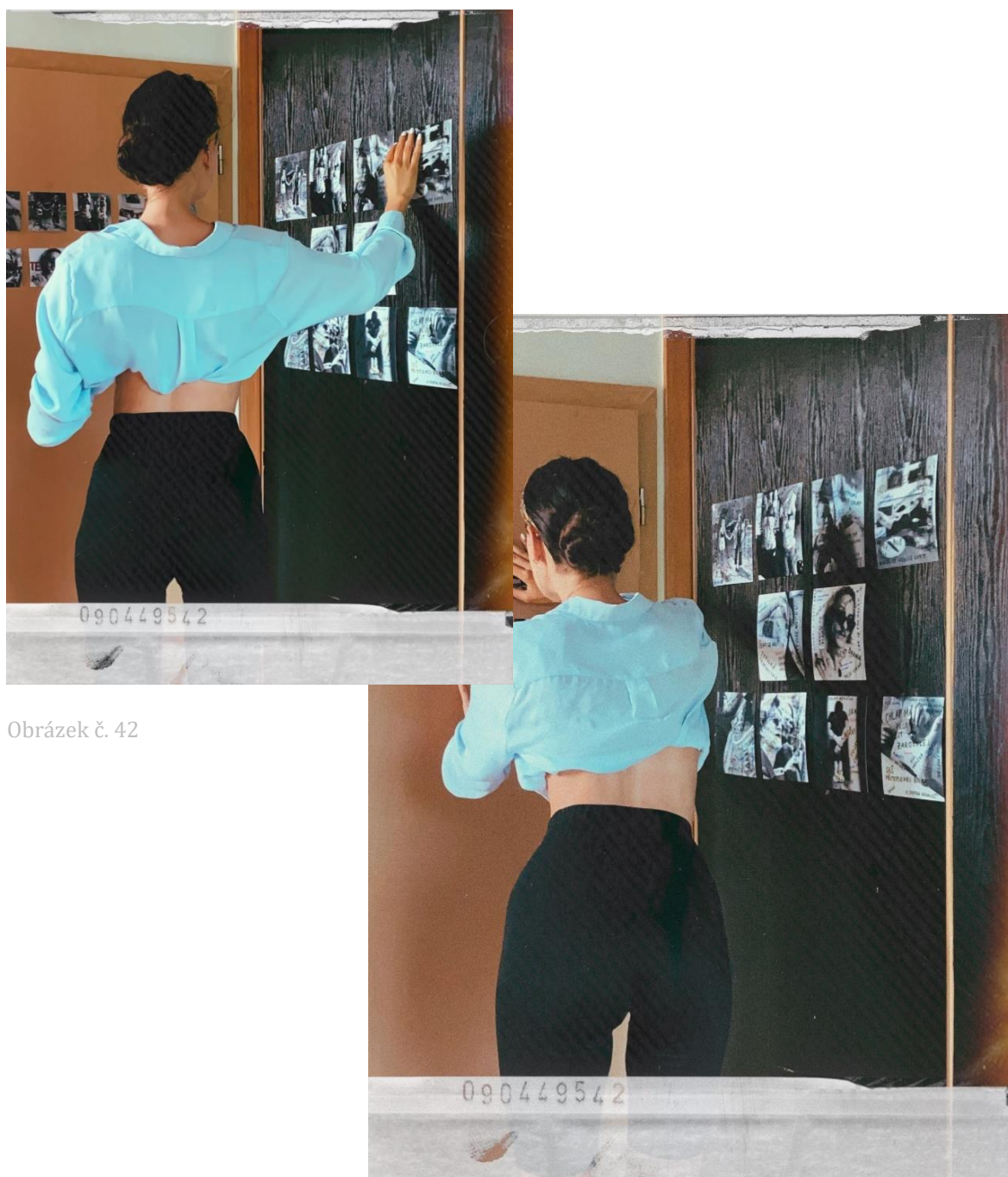
Obrázek č.38

Obrázek č. 40

ZÁVĚR VÝTVARNÉ ČÁSTI

S výtvarnou částí své práce jsem velmi spokojená. Jsem ráda, že jsem se nezalekla a opravdu pracovala s fotografií. Procvičila jsem si novou techniku, a to vše skrze téma, které mě osobně velmi zajímá. Jako velký přínos taktéž беру rozhovory se svými modely – každý z nich mě obohatil svými zkušenostmi a názory na tuto problematiku, a bylo to pro mě a pro vývoj mé práce, mého zkoumání a bádání velmi podnětné.

Obrázek č. 42

ZÁVĚR

V závěru své práce se musím trochu sentimentálně ohlédnout na začátek, k výběru samotného zaměření práce. Jsem ráda, že jsem se rozhodla jít, pro mě osobně, tou složitější cestou. Kdybych si totiž zvolila výtvarnou práci, jako jsem měla původně v plánu, zůstala bych naprosto ve své komfortní zóně a těžko říct, zda bych vůbec vynaložila tolik úsilí, jako tomu bylo u této, teoreticko-praktické práce.

Myslím si, že pro toto téma, tedy genderovou problematiku či vlivu feminismu na umění a výchovu (a opačně) je naprosto nezbytné opustit komfortní zónu. Rozhodně se nejedná o jednoduché téma – myslím si, že je samo o sobě velmi kontroverzní, diskutabilní, s různými pohledy na věc a různými názory na tuto problematiku. V tomto případě ani žádná komfortní zóna neexistuje. Nebo tedy – vlastně ano. Můžeme se tvářit, jakože genderové role vymřely, že stereotypy již ve společnosti nenajdeme, že si jsou všechny osoby rovny a že tato problematika je již dávno zapomenutá. To samozřejmě můžeme. Nebo, si můžeme přiznat, co je ve společnosti stále patrné, jaké problémy, uvědomit si je, zajímat se o ně, diskutovat, bádát, komentovat, předávat, i konfrontovat.

Jak je jistě patrné, já jsem se rozhodla pro druhou možnost. Tuto práci jsem rozdělila do tří částí, tedy do teoretické části, pro níž se pro mě synonymem stala slova – základní kámen, následně do didaktické části, kterou jsem měla v mysli pojmenovanou jako strašák, a výtvarnou část, která představovala můj vlastní názor v rámci této problematiky.

V teoretické části jsem se zabývala vymezením slova gender, genderovými rolemi a předsudky. Taktéž jsem uvedla různé teorie či příklady umělkyň a umělců, jenž na gender reagují, či ho přímo konfrontují. To mě dovedla k další myšlence, a tedy i k dalším kapitolám, v nichž jsem se zabývala rolí ženy v umění – ať už tedy ženy, jakožto umělkyně, či ženy, jakožto samotným uměním, a to v rámci kapitol Akt a Nahota jako zbraň, akt bez nahoty. Jak je patrné, inspirace pro další vývoj é práce a mých myšlenek mě dovedla až k feministickému hnutí a jeho vlivu na umění.

V didaktické části jsem své výtvarné přípravy chtěla co nejlépe zaštitit. Bádala jsem, četla, sepisovala. Rozhodla jsem se zde zařadit kapitoly zabývající se genderově citlivou výchovou a taktéž jsem chtěla objasnit dřívější vývoj své práce, a to skrze kapitolu, v níž vysvětluji vztah mezi problematikou genderu a feministických hnutí. V souvislosti tedy taktéž zmiňuji

feministickou pedagogiku. Následují tedy mé didaktické přípravy a výsledky studentů, včetně reflexe.

V závěru práce jsem si dovolila přidat svou výtvarnou část, kde za pomoci fotografie sama reaguji na toto téma.

Asi bych lhala, kdybych řekla, že jsem rozhodnutí vybrat takovéto téma nelitovala. Litovala, a mockrát. Práce na této práci mi zabrala rok a vím, že by se na ní dalo pracovat klidně ještě další rok. Nebo dva. Nebo deset. Na samotném konci ale mohu říct, že jsem opravdu šťastná, že jsem toto téma zpracovala. Nejenže jsem si vyzkoušela (a snad se i trochu naučila) jakým způsobem vhodně některá citlivější a kontroverznější témata podávat studentům, ale především studium samotného vývoje této problematiky, ukázky děl, množství rozhovorů, které jsem slyšela a knih a článků které jsem přečetla, mě mnohem lépe seznámily s tímto tématem a dokázala jsem si ještě lépe vyprofilovat svůj názor. Myslím si, že ať už studium genderu a feminismu v rámci pedagogiky či výtvarného umění, či jen samotné podvědomí o existenci těchto témat, je i vzhledem k povaze vývoje dnešní společnosti naprosto nezbytné. Ale pokud by ještě někdo přeci jen váhal nad potřebností znalosti a řešení tohoto tématu – není se čeho bát. Ona je to vlastně docela i sranda.

RESUMÉ

This thesis, Gender in art education and fine arts is divided into three related parts. The theoretical part defines the concept of gender and introduces gender roles and stereotypes. This chapter results in the role of women in art, ie women as artists and the depiction / objectification of women in art. The theoretical part also describes feminism and its influence on art and various examples from the Czech art community. The theoretical part is followed by a didactic part, which is divided into two parts - the first part describes gender-sensitive education, feminist pedagogy and the relationship between feminism and gender. In the second half of this part, I deal with the application of this issue to teaching in high school - it includes reflections and student's work. The last part is artistic, so it has its own artistic response to this issue.

In my opinion, the work serves as an introduction to one of the many possible topics in this area and can be an inspiration in the integration of these topics into teaching.

SEZNAM LITERATURY

A study of gender and colour over 14 years: JeongMee Yoon on The Pink and Blue Project (2019). *Pinterest* [online]. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z:

<https://www.itsnicethat.com/features/jeongmee-yoon-the-pink-and-blue-project-photography-040319>

ADICHIE, Ch. N. (2018). *Milá Ijeawele, aneb, Feministický manifest v patnácti doporučeních*. Přeložil Petr ŠTÁDLER. Brno: Host. ISBN 978-80-7577-467-5.

ADLEROVÁ, M. (2017). Výstava Michelle Adlerová: Výchova k přirozenosti. *Galerie Artwall* [online]. [cit. 2021-02-16] <https://www.artwallgallery.cz/cs/vystava/michelle-adlerova-vychova-k-prirozenosti>

Artalk (2019). Před budovou Rudolfina proběhl happening a prezentace Manifestu Mothers Artlovers. *Artalk.cz* [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2019/10/14/pred-budovou-rudolfina-probeh-happening-a-prezentace-manifestu-mothers-artlovers/>

Artworks: The Pink and Blue Project: (2005-ongoing) (n.d.). *JeongMee Yoon* [online]. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: http://www.jeongmeeyoon.com/aw_pinkblue.htm

BEM, S. L. (1993). *The Lenses of Gender: Transforming the Debate on Sexual Inequality*. New Haven : Yale University Press. ISBN 0-300-06163-3.

BERGER, J., S. BLOMBERG a kol. (2016). *Způsoby vidění*. V Praze: Labyrint. Labyrint fresh eye. ISBN 978-80-87260-78-4.

BIRKENBIHL, V. F. (2009). *Jak se učí chlapci a jak děvčata: rozdíl ve stylu učení, které byste měli znát : čtení a psaní s příklady, jak se učit*. Havlíčkův Brod: Tobiáš. ISBN 978-80-7311-110-6.

Body Check (n.d.). *Lenbachhaus* [online]. [cit 2021-05-26] Dostupné z: <https://www.lenbachhaus.de/entdecken/ausstellungen/detail/body-check>

Body Image On College Campuses (2022). *Pinterest* [online]. [cit. 2021-01-30]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/657384876841394964/>

- BORNOVÁ, E. a M. PACHMANOVÁ (2016). *Erika Bornová: křehké monumenty = fragile monuments*. [Praha]: KANT. ISBN 978-80-7437-203-2.
- BROMBERT, B. A. (2000). *Édouard Manet: rebel ve fraku*. [Praha]: BB art. ISBN 80-7257-575-9.
- CARRASCO, M. I. (2022). 10 Times Prostitution Gave Us The Best Works Of Art. *Cultura Colectiva* [online]. [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://culturacolectiva.com/art/prostitution-artwork-paintings>
- CLOTTE, J., B. PŮTOVÁ a V. SOUKUP (2011). *Pravěké umění: evoluce člověka a kultury*. Vyd. 1. Praha: Akademie veřejné správy. ISBN 978-80-87207-04-8.
- COGNET, G. (2013). *Dětská kresba jako diagnostický nástroj*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0499-2.
- COOKE, R. (2012). The art of Judy Chicago. *The Guardian* [online]. [cit. 2021-02-23]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2012/nov/04/judy-chicago-art-feminism-britain>
- CRABTREE, R. et al. (2009). *Feminist Pedagogy: Looking Back to Move Forward*. University of Arizona: JHUP; Illustrated edition. ISBN 978-0801892769.
- CRUZ, A., A., JONES, A. a A. T. SMITH (1997). *Cindy Sherman - retrospective*. New York: Thames and Hudson. ISBN 0-500-27987-X.
- Davidoliveira (n.d.). [online]. [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://www.davidoliveira.org/>
- DIAB, C. (2018). Women vs. Men in “Health” & “Fitness” Magazines. *Medium* [online]. [cit. 2021-03-31]. Dostupné z: <https://medium.com/@caitlen.diab.417/women-vs-men-in-health-fitness-magazines-1dc7c4f310eb>
- FINGERLAND, J. (2019). Biblická Zuzana a její nahota: Detektivní příběh o nejednoznačné úloze ženské krásy. *Reflex* [online]. [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/causy/98070/biblicka-zuzana-a-jeji-nahota-detektivni-pribeh-o-nejednoznacne-uloze-zenske-krasy.html>

- FRANKENTHALER, H. (n.d.). Abstract Painter, Dies at 83. *The New York Times* [online]. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2011/12/28/arts/helen-frankenthaler-abstract-painter-dies-at-83.html>
- FREUD, S. (1993). Ženskost. In *Vybrané sebrané spisy Sigmunda Freuda*. Svazek II-III. 2. vyd. Praha: Avicenum. ISBN 80-201-0226-4.
- FREUD, S. (2007). *Spisy z let 1925-1931*. Přeložil Miloš KOPAL. Praha: Psychoanalytické nakladatelství. ISBN 978-80-86123-23-3.
- G HMP (n.d.). Někdy v sukni, umění 90. let: výstava. *G HMP* [online]. [cit. 2021-05-27]. Dostupné z: <https://www.ghmp.cz/vystavy/nekdy-v-sukni-umeni-90-let/>
- Grande Odalisque (2021). *Wikipedia* [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Grande_Odalisque
- HÁDKOVÁ, M. (2004). Kyselá jablka Gender ve škole a ve výtvarné výchově, IV., *Muni PED – katedra výtvarné výchovy*. Sv. č. 4, roč. 43. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/mei29/Kyselá_jablka
- Hatstand, Table and Chair (2020). *Wikipedia* [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Hatstand,_Table_and_Chair
- Hidréléy (2018). Photographer Reverses Gender Roles In Sexist Vintage Ads. *Bored Panda - The Only Magazine For Pandas* [online]. [cit. 2021-05-08]. Dostupné z: <https://www.boredpanda.com/old-school-ads-recreated-in-parallel-universe>
- HRUBEC, M. (2007). "Towards a Feminist Critical Theory of Misrecognition." *Gender and Research* **8**(1):13-15.
- HRUBEC, M. (2007). Feministické výtvarné umění: od lokálního ke globálnímu protestu. *Gender a výzkum*, **8**(2), 110. Dostupné z: https://www.genderonline.cz/en/artkey/gav-200702-0023_feministicke-vytvarne-umeni-od-lokalniho-ke-globalnimu-protestu.php
- CHAVE, A. (2005). "Minimalism and Biography". In BROUDE, N. a GARRARD, M. D. (ed.). *Reclaiming Female Agency: Feminist Art History after Postmodernism*. Berkeley, California: University of California Press. ISBN 0-520-24252-1.

- CHICAGO, J. (2014). *Institutional Time: A Critique of Studio Art Education*. Brooklyn: The Monacelli Press. ISBN 978-1580933667.
- JANOŠOVÁ, P. (2008). *Dívčí a chlapecká identita: vývoj a úskalí*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2284-9.
- JARCOVSKÁ, L. (2003). *Rovné příležitosti dívek a chlapců ve vzdělání*. 1. vyd. Brno: NESEHNUTÍ Brno. ISBN 80-903228-2-4.
- Jenny Saville: portrait of a feminist (©2022). *Financial Times* [online]. [cit. 2022-02-14]. Dostupné z: <https://www.ft.com/content/9a130c5a-55a4-432e-a544-787f9873792f>
- Jitka Géringová: Knihovna CSU (n.d.). *Artlist — Centrum pro současné umění Praha* [online]. [cit. 2022-02-14]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/jitka-geringova-1181/>
- Judith and the Head of Holofernes (2021). *Wikipedia* [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Judith_and_the_Head_of_Holofernes
- KALIVODOVÁ, E. a H. MAŘÍKOVÁ (1999). ed. *Společnost žen a mužů z aspektu gender: [sborník studií vzniklých na základě semináře Společnost, ženy a muži z aspektu gender pořádaného Nadací Open Society Fund Praha]*. Praha: Open Society Fund. ISBN neuvedeno.
- KARMASINOVÁ, M. (2010). *Žena*. Brno. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jana Francová.
- KIRKPATRICK, E. (2020). This Artwork Changed My Life: Jenny Saville's "Strategy". *Artmuseum* [online]. [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://www.artsy.net/series/artworks-changed-lives/artsy-editorial-artwork-changed-life-jenny-savilles-strategy>
- KLODOVÁ, L. (2015). Striptýzem zvyšují gramotnost Čechů o nahotě, říká umělkyně. *Aktuálně.cz* [online]. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/lenka-klodova-rozhovor/r~453c2d72e71111e4875c002590604f2e/>, 17. 7 2015
- KREJČÍ, F. V. (1905). O ženě jako o novém činiteli kulturním. *Ženský obzor: revue českých žen*. 5(8). Praha: J. Ziegloser.

Kundy Crew (2015). Neměla provokovat / She should not have provoked aneb „bijem sa ako baba“. *KUNDYCREW* [online]. [cit 2021-05-26] Dostupné z: <https://kulturaok-eu.cz/news/kundy-crew-kndcrew-nemela-provokovat-she-should-not-have-provoked-aneb-bijem-sa-ako-baba/>

Kundy Crew (n.d.). *Secondaryarchive* [online]. [cit. 2021-03-31]. Dostupné z: <https://secondaryarchive.org/artists/kundy-crew/>

Kundy Crew vytváří nové tradice (2013). *A2larm* [online]. [cit. 2021-05-26]. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2015/05/kundy-crew-vytvari-nove-tradice/>

LINKOVÁ, M. (2000). Gender v sociologii. *Gender, rovné příležitosti, výzkum.*, 1(4):1–2. ISSN 1213-0028.

MAGNUSSON, E. a MARECEK, J. (2010). *Sociocultural Means to Feminist Ends: Discursive and Constructionist Psychologies of Gender*. In: KIRSCHNER, S. R. a MARTIN, J. *The Sociocultural Turn in Psychology: The Contextual Emergence of Mind and Self*. New York: Columbia University Press. ISBN 978-0-231-51990-8.

MALBOROUGH, M. (2015). *Magdalena Abakanowicz: Unrepeatability Abakan to Crowd*. England: Malborough Gallery. ISBN-13 : 978-0897974837.

MAREŠ, J. a P. GAVORA (1999). *Anglicko-český slovník pedagogický: Educational dictionary English-Czech / Jiří Mareš, Petr Gavora*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-310-2.

MedKult (2017). Feministické hnutí v umění. *MedKult* [online]. [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <http://medkult.upmedia.cz/2017/02/23/feministicke-hnuti-v-umeni/>

MICHALSKA, M. (2022). Abakans – The New Humans of Magdalena Abakanowicz. *Dailyartmagazine* [online]. [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://www.dailyartmagazine.com/abakans-humans-magdalena-abakanowicz/>

MORTILLARO, N. (2014). Female astronaut asked about hair, makeup plans in space. *Globalnews* [online]. [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://globalnews.ca/news/1584335/female-astronaut-asked-about-hair-makeup-plans-in-space/>

- NAGL-DOCEKAL, H. (2007). *Feministická filozofie: výsledky, problémy, perspektivy*. Přeložil Hana HAVELKOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-68-7.
- NAGL-DOCEKAL, H. (2007). *Feministická filozofie: výsledky, problémy, perspektivy*. Přeložil Hana HAVELKOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-68-7.
- NOCHLIN, L. (1988). *Women, Art and Power and Other Essays*. United States: HARPER COLLINS (PA). ISBN 0064301834.
- OAKLEY, A. (2000). *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-403-6.
- OATES-INDRUCHOVÁ, L. (1998). *Dívčí válka s ideologií: klasické texty angloamerického feministického myšlení*. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-67-2.
- OLIVOVÁ, K. (2011). Everlastinglove. *Artlist – centrum pro současné umění Praha* [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/dila/everlastinglove-111963/>
- PACHMANOVÁ, M. (2001). *Věrnost v pohybu: hovory o feminismu, dějinách a vizualitě*. [Praha]: One Woman Press. ISBN 80-86356-10-8.
- PACHMANOVÁ, M. (2001). *Věrnost v pohybu: hovory o feminismu, dějinách a vizualitě*. [Praha]: One Woman Press. ISBN 80-86356-10-8.
- PACHMANOVÁ, M. (2004). *Neznámá území českého moderního umění: pod lupou genderu*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-613-0.
- PACHMANOVÁ, M. (2019). Řada lidí si stále nedovede představit, že by umění bylo „znečištěné“ genderem. *Český rozhlas Vltava* [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/martina-pachmanova-rada-lidi-si-stale-nedovede-predstavit-ze-umeni-bylo-7780996>
- PACHMANOVÁ, M. (c2013). *Zrození umělkyně z pěny limonády: genderové kontexty české moderní teorie a kritiky umění*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze. ISBN 978-80-86863-64-1.

- PALLA, M. (1996). *Jak zalichotit tlusté ženě*. Brno: Petrov: New line. ISBN 80-85247-82-8.
- PELOUŠKOVÁ, K. a A. REMEŠOVÁ (2018). Kateřina Olivová: Tělo je pro mě nevyčerpatelné téma. *Artalk.cz* [online]. [cit. 2022-02-14]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2018/09/26/telo-je-pro-me-nevycerpatelne-tema/>
- PINKAVA, I. (2004). *Ivan Pinkava - Heroes*. Praha: KANT. ISBN 80-86217-72-8.
- Plus Size Women Throughout History: Women in the Renaissance (©2021). *She Might Be - Plus Size Community* [online]. [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://shemightbe.co.uk/plus-size-women-throughout-history-women-renaissance/>
- POSPÍŠILOVÁ, A. (2015). *Z dětských hvězd pop-kulturními ikonami: Mediální transformace dětských idolů na sex-symboly současné populární kultury*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta Sociálních věd. Vedoucí práce Iva Baslarová.
- POSPÍŠILOVÁ, K. (©2020). Ženy v umění. *ARTIKL: Tištěný nemainstreamový kulturní měsíčník* [online]. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <http://artikl.org/vizualni/zeny-v-umeni>
- RUDOLF, T. (2019). „Nikoho nepřekvapí, když vystavíte jen umělce-muže.“ O genderové slepotě v současném umění. *Český rozhlas Vltava* [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/nikoho-neprevapi-kdyz-vystavite-jen-umelce-muze-o-genderove-slepote-v-soucasnem-8119178>
- SANDELL, R. (1979). Feminist Art Education: Any analysis of the Women's Art Movement As an Educational Force. *Studies in art education: a journal of issues and research in art education*, **20**(2).
- SANTORE, D. M. (2008). Gender Role Ideology and Intimacy. In: O'BRIEN, J. *Encyclopedia of Gender and Society*. Los Angeles: SAGE Publications. ISBN 978-1-4522-6602-2.
- SHEPPARD, R. (2020). *Freud - člověk, vědec a zrození psychoanalýzy*. Přeložil Ivana RYBECKÁ. Praha: Euromedia Group. Universum (Euromedia Group). ISBN 978-80-242-6779-1.
- SINGH, A. (n.d.). Eli Rezkallah: The Artist Representing 'A Woman's World'. *Davidoliveira* [online]. [cit. 2021-01-30]. Dostupné z:

<https://www.abouthere.com/node/8096/entertainment/art-books/eli-rezkallah-artist-representing-%E2%80%98-woman%E2%80%99s-world>

SIY, J. a S. CHERYAN (2016). Prejudice Masquerading as Praise: The Negative Echo of Positive Stereotypes. *Personality and Social Psychology Bulletin*. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0146167216649605>

SMETÁČKOVÁ, I. a L. JARKOVSKÁ (2006). *Gender ve škole: příručka pro budoucí i současné učitelky a učitele*. Praha: Otevřená společnost. ISBN 80-903331-5-X.

SOKOLOVÁ, V. (2004). Současné trendy feministické myšlení. *ABC feminismus*, Karlova Univerzita v Praze. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/323425223_Soucasne_trendy_feministickeho_mysleni

SPADE, J. Z. a C. VALENTINE (2008). Introduction. In: SPADE, J. Z. a C. VALENTINE. *The Kaleidoscope of Gender: Prisms, Patterns, and Possibilities*. Newbury Park: Pine Forge Press. ISBN 978-1-4129-5.

Suicide Squad: A (Feminist) Look At Harley Quinn (2017). *Sci-fi and Fantasy Network* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <http://www.scififantasynetwork.com/suicide-squad-feminist-look-harley-quinn/>

Susanna (Book of Daniel) (2020). *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Susanna_\(Book_of_Daniel\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Susanna_(Book_of_Daniel))

SVATOŠOVÁ, Z. (2011). *Gender v současném umění - mateřství jako specifické téma*. Diplomová práce. Vedoucí práce Jaroslav Bláha. Univerzita Karlova, Praha.

ŠKARDOVÁ, M. (2019). "Řada lidí očekává, že se žena bude chovat slušněji než muž," říká studentka bojující proti sexismu. *HATEFREE* [online]. [cit. 2022-02-14]. Dostupné z: <https://www.hatefree.cz/clanky/beat-sexism>

ŠKEŘÍK, R. (1941). *Žena, věčná inspirace umění: Žena ve výtvarném umění od doby kamenné až po Picassa*. Praha: Symposion, Výtvarné monografie ARS. ISBN neuváděno.

ŠMAUSOVÁ, G. (2006). *Epistemologická situace poznání pohlaví a genderu*. Olomouc: UPOL. ISBN 80-244-1377-9.

- ŠTEFKOVÁ, Z. (2012). *Svědectví: ženským hlasem*. V Praze: Vysoká škola uměleckoprůmyslová. ISBN 978-80-86863-44-3.
- ŠTEFKOVÁ, Z. (2013). "Nemůžeš být malířka, z tebe bude číšnice: Kariéry umělkyň v akademickém prostředí, feministická pedagogika a figura autority." *Gender a výzkum / Gender and Research*, **14**(1);27-35.
- ŠTEFKOVÁ, Z. (2018). Feministické umění. *Artlist* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <http://www.artlist.cz/index.php?id=165>
- ŠTEFKOVÁ, Z. (2019). O genderové slepotě v současném umění. *Český rozhlas Vltava* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/aktuality?combine=&page=0%2C296>
- ŠUBRT, J. (2010). *Soudobá sociologie*. V Praze: Karolinum. ISBN 978-80-246-1789-3.
- ŠVAŘÍČEK, R. a K. ŠEĎOVÁ (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
- Trafo Gallery OSM (2018). *Trafo Gallery Praha* [online]. [cit. 2021-05-27]. Dostupné z: <https://trafogallery.cz/en/vystava/osm/>
- URBAN, O. M. (2010). *Decadence now!: za hranicí krajnosti*. V Řevnicích: Arbor vitae ve spolupráci se společností Pro Arte. ISBN 978-80-87164-39-6.
- UŽDIL, J. (1978). *Výtvarný projev a výchova*. Druhé, doplněné vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. ISBN neuvedeno.
- VAĎUROVÁ, L. (2011). Genderově stereotypní vzorce chování v pedagogické komunikaci na druhém stupni základní školy. *Studia paedagogika*, **16**(1). Brno: Ústav pedagogických věd Masarykovy. ISSN: 2336-4521
- VALDROVÁ, J. (2004). *Abc feminismu*. Brno: Nesehnutí. ISBN 80-903228-3-2.
- VALDROVÁ, J. (2006). *Gender a společnost: [vysokoškolská učebnice pro nesociologické směry magisterských a bakalářských studií]*. Vyd. 1. V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně. Skripta. ISBN 80-7044-808-3.
- VANČÁT, P. (2002). Dita pepe. *Fotografmagazine* [online]. [cit. 2021-03-31]. Dostupné z: <https://fotografmagazine.cz/?magazine=dita-pepe>

- VARNEY, S. (2022). Are Women Still a Minority in Art Museums?. *Pinterest* [online]. [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/29062360069329758/>
- Venuše u zrcadla (2020). *Artmuseum* [online]. [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/reprodukce2_pohled.php?dilo_id=7268
- VESELÁ, L. (2020). Podoby maskulinity a výzkum genderu v umění. *Artalk.cz* [online]. [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://artalk.cz/2020/04/21/podoby-maskulinity-a-vyzkum-genderu-v-umeni/>
- Vítejte a bloumejte. Jsem Metteorwa (n.d.). *Fotografmagazine* [online]. [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: <http://metteorwa.cz/>
- Wack! Art and the Feminist Revolution (2007). *The New York Times* [online]. [cit. 2021-02-23]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2007/03/09/arts/design/09wack.html>
- WEBB L. et al. (2002). Feminist pedagogy: Identifying basic principles. *Academic Exchange Quarterly*, **6**(1);67-72.
- Willendorfská venuše (2020). *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Willendorfsk%C3%A1_venu%C5%A1e
- WRIGHT, E. (2003). *Lacan a postfeminismus*. Praha: Triton. Postmodernistická setkávání. ISBN 80-7254-369-5.
- WROE, N. (2014). Allen Jones: 'I think of myself as a feminist'. *The Guardian* [online]. [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2014/oct/31/allen-jones-i-think-of-myself-as-a-feminist>
- ZNEBEJÁNEK, F. (1997). *Sociální hnutí: teorie, koncepce, představitelé*. Praha : Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-31-1.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr.1 – Michelle Adlerová, *Výchova k přirozenosti*, 2017, s. 14 Dostupné z: <https://www.artwallgallery.cz/cs/vystava/michelle-adlerova-vychova-k-prirozenosti>

Obr.2 – Michelle Adlerová, *Výchova k přirozenosti*, 2017, s. 15 Dostupné z: <https://www.artwallgallery.cz/cs/vystava/michelle-adlerova-vychova-k-prirozenosti>

Obr.3 – Kateřina Olivová, Z festivalu EPAF11, Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski, Varšava, 2011, s. 15 Dostupné z: <https://artalk.cz/2018/09/26/telo-je-pro-me-nevycerpatelne-tema/>

Obr.4 – Jitka Géringová, *Přecitlivělá*, 2009 Dostupné z: <https://www.artlist.cz/jitka-geringova-1181/>

Obr.5 – Peter Paul Rubens, *Susanna and the Elders*, 1608, s.22 Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Susanna_and_the_Elders_\(Rubens\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Susanna_and_the_Elders_(Rubens))

Obr.6, 1/3 – Koláž: Willendorfská Venuše, cca 20 000 př.n.l., s. 25 Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Willendorfsk%C3%A1_venu%C5%A1e

Obr.6 2/3 – Koláž: Peter Paul Rubens, *Venuše u zrcadla*, cca 1615, s. 25 Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/reprodukce2_pohled.php?dilo_id=7268

Obr.6 3/3 – Koláž: Jenny Saville, *Strategy*, 1994, s. 25 Dostupné z: <https://www.artsy.net/series/artworks-changed-lives/artsy-editorial-artwork-changed-life-jenny-savilles-strategy>

Obr.7 – Gustav Klimt, *Judith and the Head of Holofernes*, 1901, s. 27 Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Judith_and_the_Head_of_Holofernes

Obr.8 – Jean Auguste Dominique Ingres, *La Grande Odalisque*, 1814, s. 29 Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Grande_Odalisque

Obr.9 – Allen Jones, *Hatstand, Table and Chair*, 1970, s. 31 Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Hatstand,_Table_and_Chair.

Obr.10 – Magdalena Abakanowicz, *Abakan Red*, 1969, s. 35 Dostupné z: <https://www.dailyartmagazine.com/abakans-humans-magdalena-abakanowicz/>

Obr.11 – *The Guerrilla Girls*, *Poster*, 1985, s. 36 Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/29062360069329758/>

- Obr.12** – Kristýna Koblasová, Bez názvu, 2021, s. 48 Dostupné z: *Soukromé portfolium*
- Obr.13** – Grafické znázornění feminismu, feministické pedagogiky a výtvarné výchovy, 1979, s. 51 Dostupné z: *Studies in art education: a journal of issues and research in art education. [Reston, Va., etc.]: National Art Education Association, 1959-*.
- Obr.14** – JeongMee Yoon on The Pink and Blue Project, 2005, s. 53 Dostupné z: <https://www.itsnicethat.com/features/jeongmee-yoon-the-pink-and-blue-project-photography-040319>
- Obr.15** – David Oliveira, Structure koláž, 2012-2019, s. 57 Dostupné z: <https://www.davidoliveira.org/>
- Obr.16** – Eli Reziallah, My own fantasy, 2009 Dostupné z: <https://www.abouther.com/node/8096/entertainment/art-books/eli-rezkallah-artist-representing-%E2%80%98-woman%E2%80%99s-world>
- Obr.17** – Autor neznámý Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/657384876841394964/>
- Obr.18** – Myšlenková mapa didaktického úkolu Modrá a Růžová s. 62
- Obr.19** – Výstup studentky 4.O v rámci úkoly Modrá a Růžová s. 65
- Obr. 20** – Výstup studentky 4.TD v rámci úkolu Modrá a Růžová s.71
- Obr.21** – Myšlenková mapa k didaktickému úkolu ~~Ideál~~ s. 73
- Obr.22** – Výstup studentky 4.O v rámci úkolu ~~Ideál~~ s. 78
- Obr.23** – Rozdílné titulky časopisu Health journal podle zaměření na pohlaví, 2011 a 2013, s. 79 Dostupné z: <https://medium.com/@caitlen.diab.417/women-vs-men-in-health-fitness-magazines-1dc7c4f310eb>
- Obr.24** – Myšlenková mapa didaktického úkolu Magazín, s.80
- Obr.25** – Výstup studentky 4.TD v rámci úkolu Magazín, s. 83
- Obr.26** – Kundy crew, Přetekla mi trpělivost (šitá výšivka), 2018, Dostupné z: <https://secondaryarchive.org/artists/kundy-crew/>
- Obr.27** – Myšlenková mapa k didaktickému úkolu Žena, s. 88
- Obr.28** – Výstup studentky 4.M v rámci didaktického úkolu Žena s.91

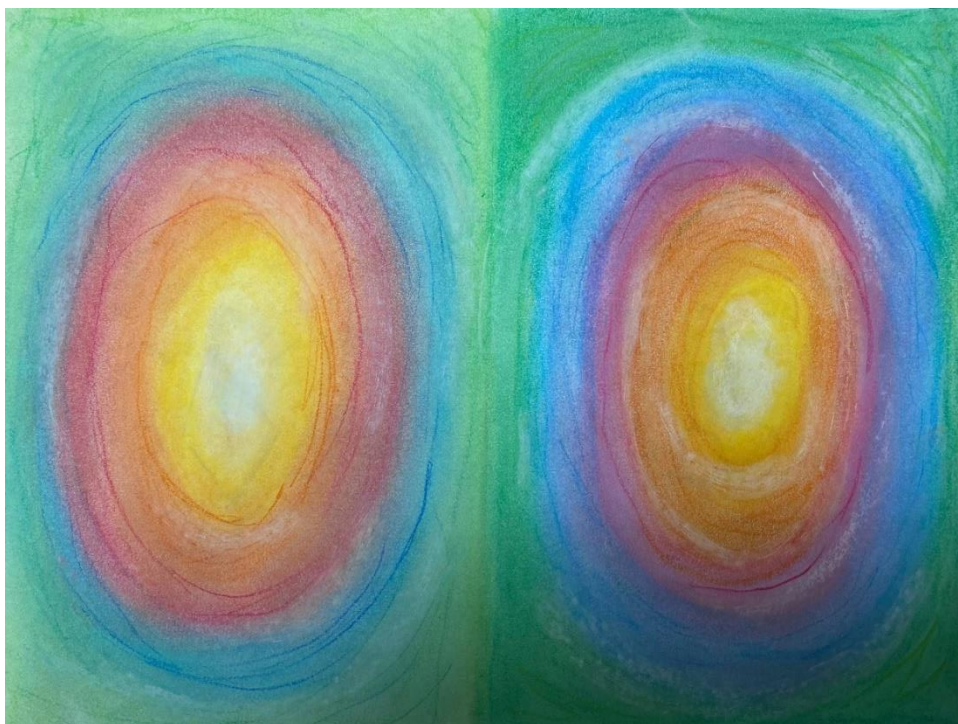
- Obr.29** – Eli Reziallah, My own fantasy, 2009, s.95 Dostupné z: <https://www.abouther.com/node/8096/entertainment/art-books/eli-rezkallah-artist-representing-%E2%80%98-woman%E2%80%99s-world>
- Obr.30** – Myšlenková mapa k výtvarnému úkolu Objekt na s.96
- Obr.31** – Výstup studentky 4.M v rámci didaktického úkolu Objekt na s.101
- Obr.32** – Dita Pepe, Lensculture, 2002 s. 104 Dostupné z: <https://fotografmagazine.cz/?magazine=dita-pepe>
- Obr.33** – Metteorwa, Bez názvu, 2005 s. 104 Dostupné z: <http://metteorwa.cz/>
- Obr.34** – Koláž č.1 výsledné fotografické série výtvarné části s.106
- Obr.35** – Koláž č.2 výsledné fotografické série výtvarné části s.107
- Obr.36** – Koláž č.3 výsledné fotografické série výtvarné části s.108
- Obr.37** – Koláž č.4 výsledné fotografické série výtvarné části s.109
- Obr. 38** – Koláž č.5 výsledné fotografické série výtvarné části s.110
- Obr. 39** – Koláž č.6 výsledné fotografické série výtvarné části s.111
- Obr.40** – Koláž č.7 výsledné fotografické série výtvarné části s.112
- Obr.41** – Koláž č.8 výsledné fotografické série výtvarné části s.113
- Obr.42** – Instalace výsledné fotografické série, s. 114
- Obr. 43** – Výstup studentky s. I
- Obr. 44** – Výstup studentky s. I
- Obr. 45** – Výstup studentky s. II
- Obr. 46** – Výstup studentky s. II
- Obr. 47** – Výstup studentky s. III
- Obr. 48** – Výstup studentky s. III
- Obr. 49** – Výstup studentky s. IV
- Obr. 50** – Výstup studentky s. IV
- Obr. 52** – Výstup studentky s. IV

- Obr. 53** – Výstup studentky s. V
- Obr. 54** – Výstup studentky s. V
- Obr. 55** – Výstup studentky s. VI
- Obr. 56** – Výstup studentky s. VII
- Obr. 57** – Výstup studentky s. VIII
- Obr. 58** – Výstup studentky s. VIII
- Obr. 59** – Výstup studentky s. IX
- Obr. 60** – Výstup studentky s. X
- Obr. 61** – Výstup studentky s. X
- Obr. 62** – Koláž-Výstup studentky s. XI
- Obr. 63** – Výstup studentky s. XII
- Obr. 64** – Výstup studentky s. XII
- Obr. 65** – Výstup studentky s. XIII
- Obr. 66** – Výstup studentky s. XIV
- Obr. 67, 68, 69** – Výstupy studentek s. XV
- Obr. 70** – Výstup studentky s. XVI
- Obr. 71** – Výpověď k dokumentární fotografii s. XVI
- Obr. 72** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č.1 s. XVII
- Obr. 73** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č.2 s. XVIII
- Obr. 74** – Výpověď k dokumentární fotografii s. XIX
- Obr. 75** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č.3 s. XX
- Obr. 76** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č.4 s. XXI
- Obr. 77** – Výpověď k dokumentární fotografii s. XXII
- Obr. 78** – Výpověď k dokumentární fotografii s. XXII
- Obr. 79** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č.5 s. XXIII

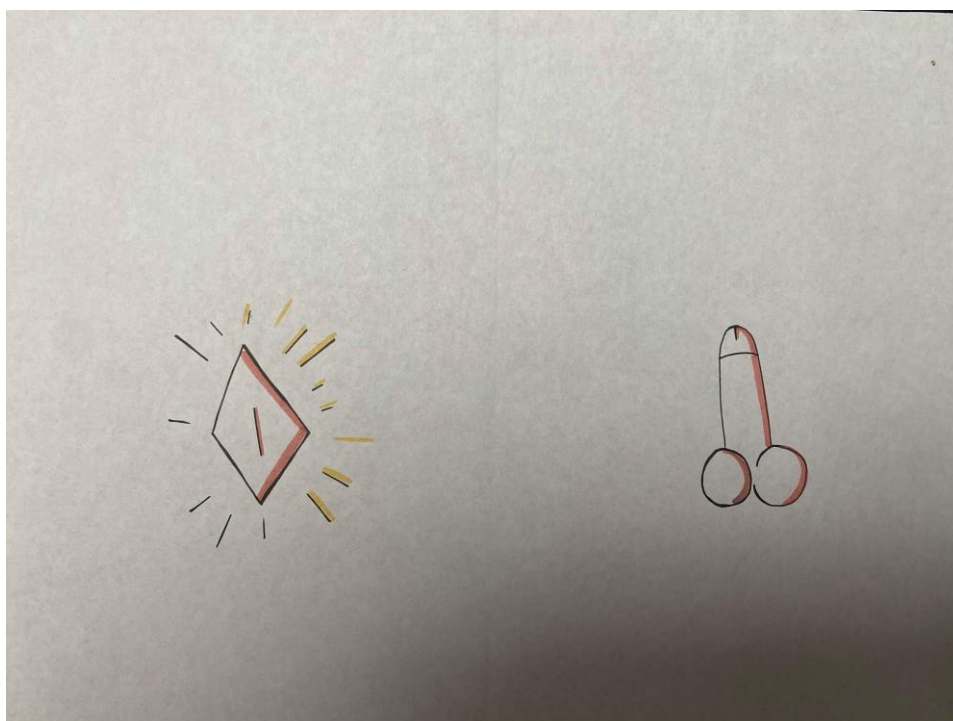
- Obr. 80** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č.6 s. XXIV
- Obr. 81** – Výpověď k dokumentární fotografii s. XXV
- Obr. 82** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č.7 s. XXVI
- Obr. 83** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č.8 s. XXVII
- Obr. 84** – Výpověď k dokumentární fotografii s. XXVII
- Obr. 85** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č.9 s. XXIX
- Obr. 86** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č.10 s.XXXI
- Obr. 87** – Výpověď k dokumentární fotografii s. XXXI
- Obr. 88** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č.11 s. XXXI
- Obr. 89** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č.12 s.XXIII
- Obr. 90** – Výpověď k dokumentární fotografii s. XXXIV
- Obr. 91** – Výpověď k dokumentární fotografii s. XXXIV
- Obr. 92** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č.13 s. XXXV
- Obr. 93** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č.14 s.XXXVI
- Obr. 94** – Výpověď k dokumentární fotografii s. XXXVII
- Obr. 95** – Výpověď k dokumentární fotografii s. XXXVII
- Obr. 96** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č.15 s. XXXVIII
- Obr. 97** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č.16 s.XXXIX
- Obr. 98** – Výpověď k dokumentární fotografii s. XL
- Obr. 99** – Výstup výtvarné části – fotografická koláž č. 17 s.XLI

PŘÍLOHY

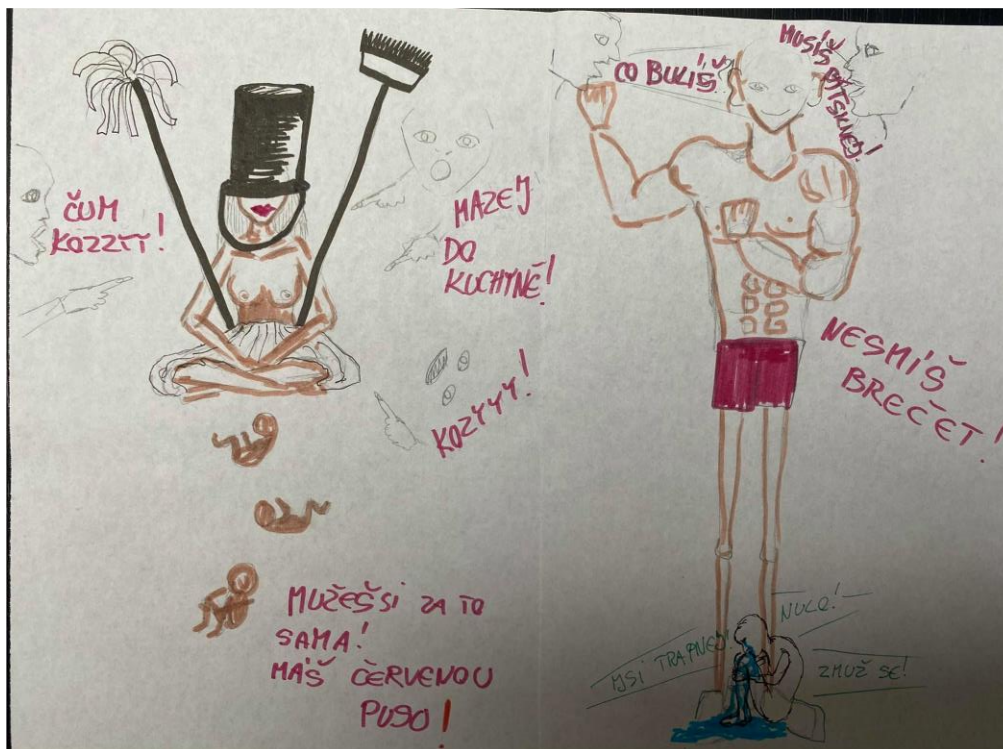
1. PŘÍLOHA – MODRÁ A RŮŽOVÁ – VÝSTUPY ATELIÉRU ODĚVU

Obrázek č. 43: 1. Výstup

Obrázek č. 44: 2. Výstup

Obrázek č. 45: 3. Výstup

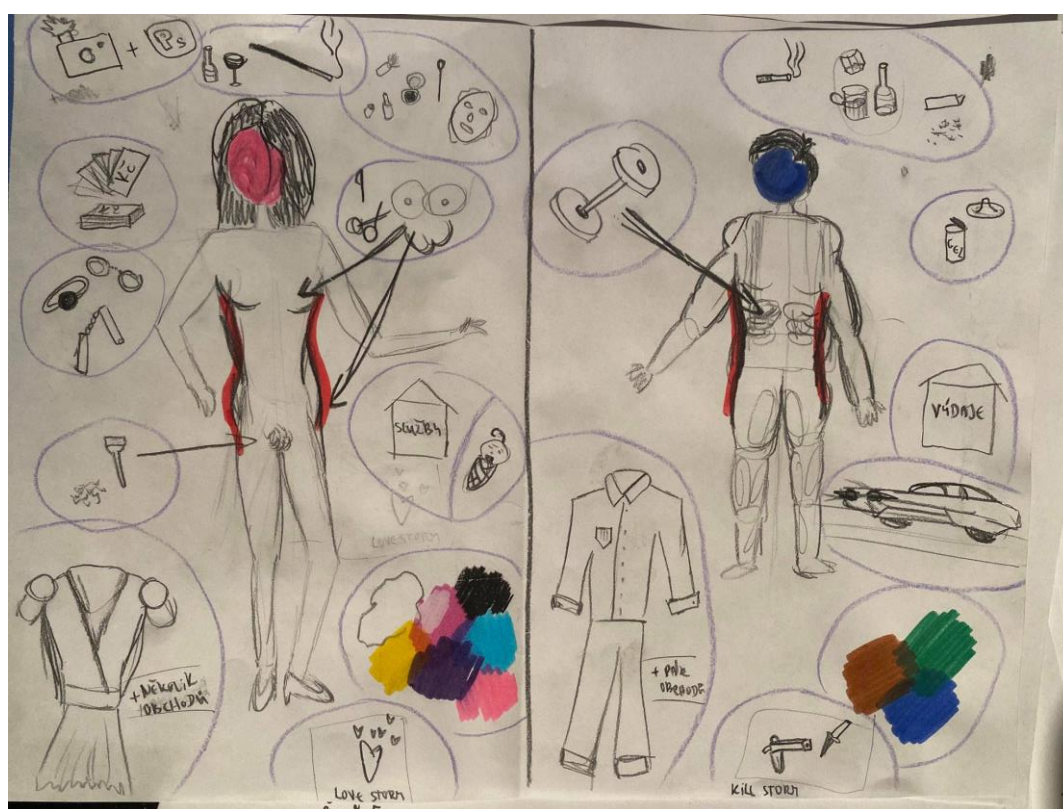

Obrázek č. 46: 4. Výstup

2. PŘÍLOHA – MODRÁ A RŮŽOVÁ – VÝSTUPY ATELIÉRU TEXTILNÍHO DESIGNU

Obrázek č. 47: 5. Výstup

Obrázek č. 48: 6. Výstup

3. PŘÍLOHA – IDEÁL – VÝSTUPY ATELIÉRU ODĚVU

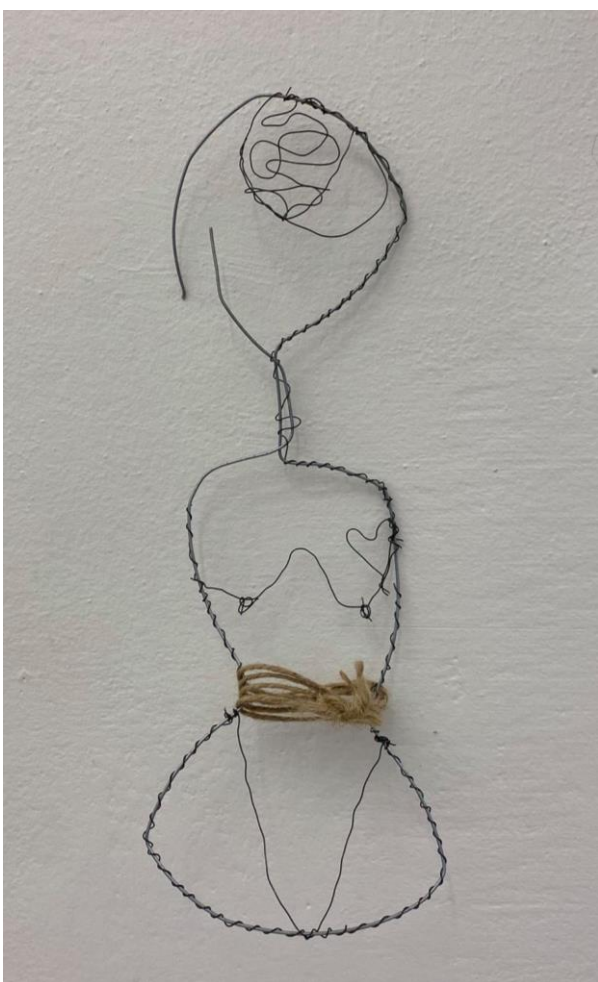
Obrázek č. 49: 1. Práce v hodině

Obrázek č. 50: 2. Práce v hodině

Obrázek č. 51: 3. Práce v hodině

Obrázek č. 52: 7 Výstup

Obrázek č. 53: 8. Výstup

Obrázek č. 54: 9. Výstup

Obrázek č. 55: 10. Výstup

Obrázek č. 56: 11. Výstup

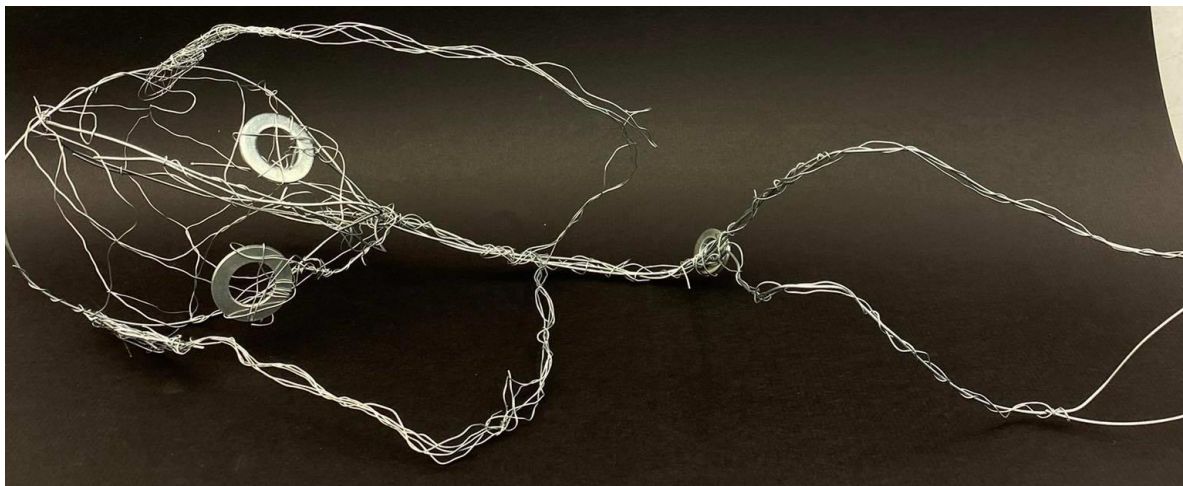
Obrázek č. 57: 12. Výstup

Obrázek č. 58: 13. Výstup

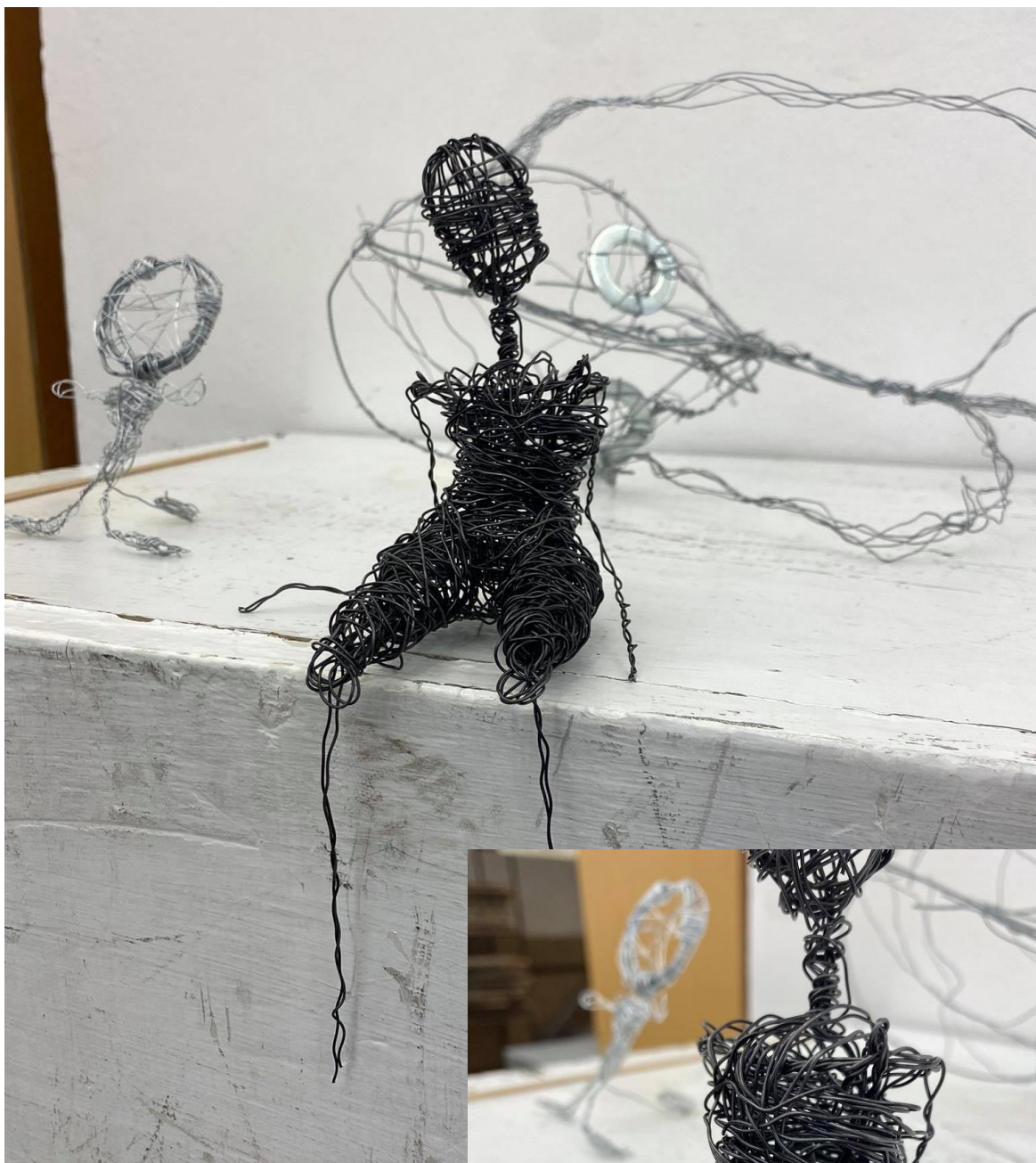
Obrázek č. 59: 14. Výstup 1

Obrázek č.60: 15. Výstup

Obrázek č.61: 16. Výstup

Obrázek č.62: Koláž, 17. Výstup

4. PŘÍLOHA – MAGAZÍN – VÝSTUPY TEXTILNÍHO DESIGNU

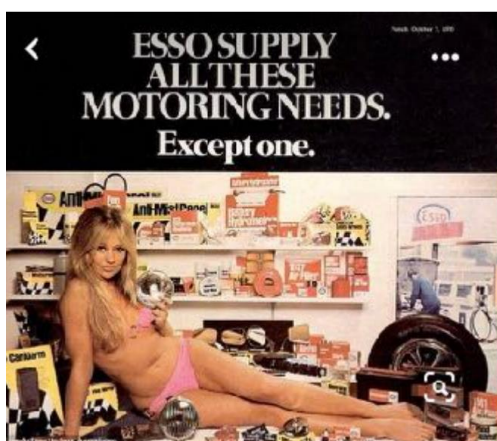

Obrázek č.63: 18. Výstup

Obrázek č.64: 19. Výstup

6. PŘÍLOHA – OBJEKT – VYBRANÉ VÝSTUPY NOVÝCH MÉDIÍ

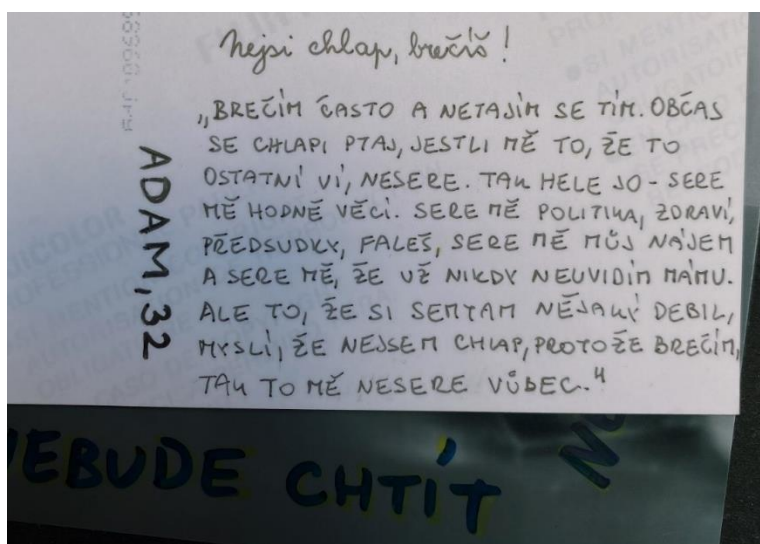
Obrázek č.70: 25. Výstup

7. PŘÍLOHA – VÝSLEDNÉ FOTOGRAFIE

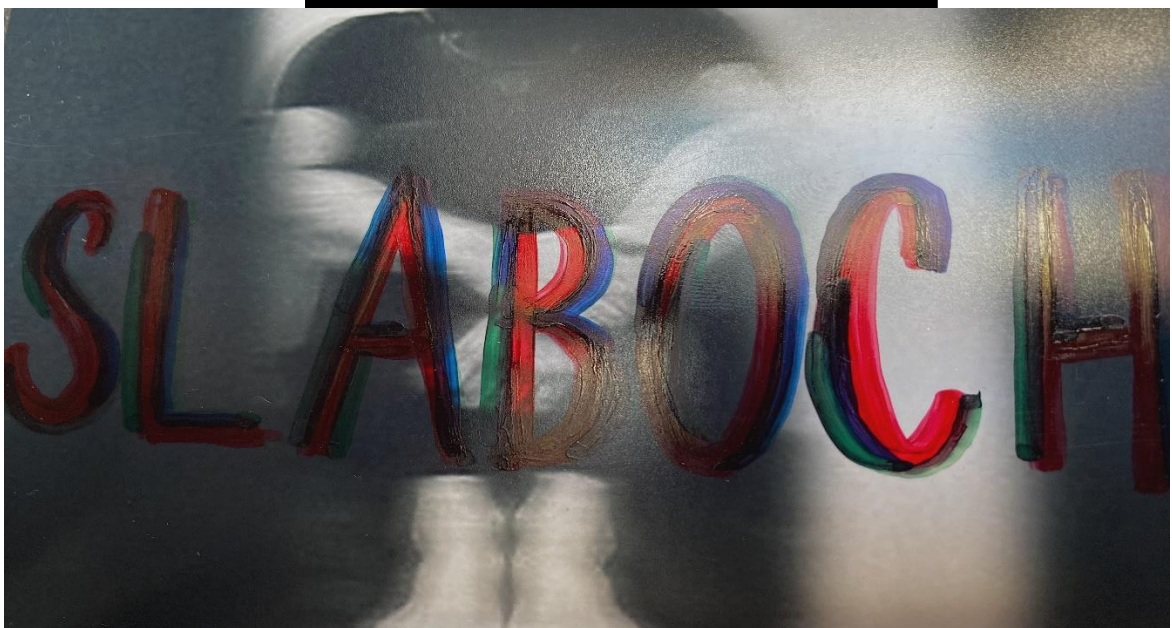
Adam, 32 let

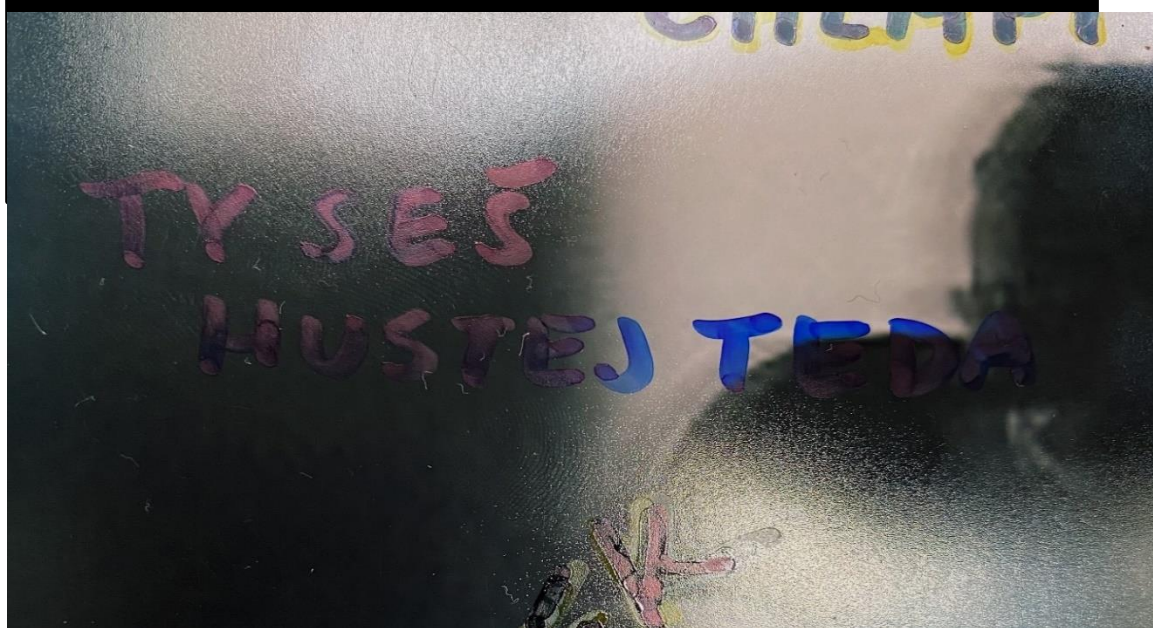
Nejsi chlap, brečíš!

„Brečím často a netajím se tím. Občas se mě chlapi ptají, jestli mě to, že to ostatní ví, nesere. Tak hele jo – sere mě hodně věcí. Sere mě politika, zdraví, předsudky, faleš, sere mě můj nájem a sere mě, že už nikdy nevidím mámu. Ale to, že si semtam nějaký debil myslí, že nejsem chlap, protože brečím, tak to mě nesere vůbec.“

Obrázek č.71: Text výtvarná část č.1

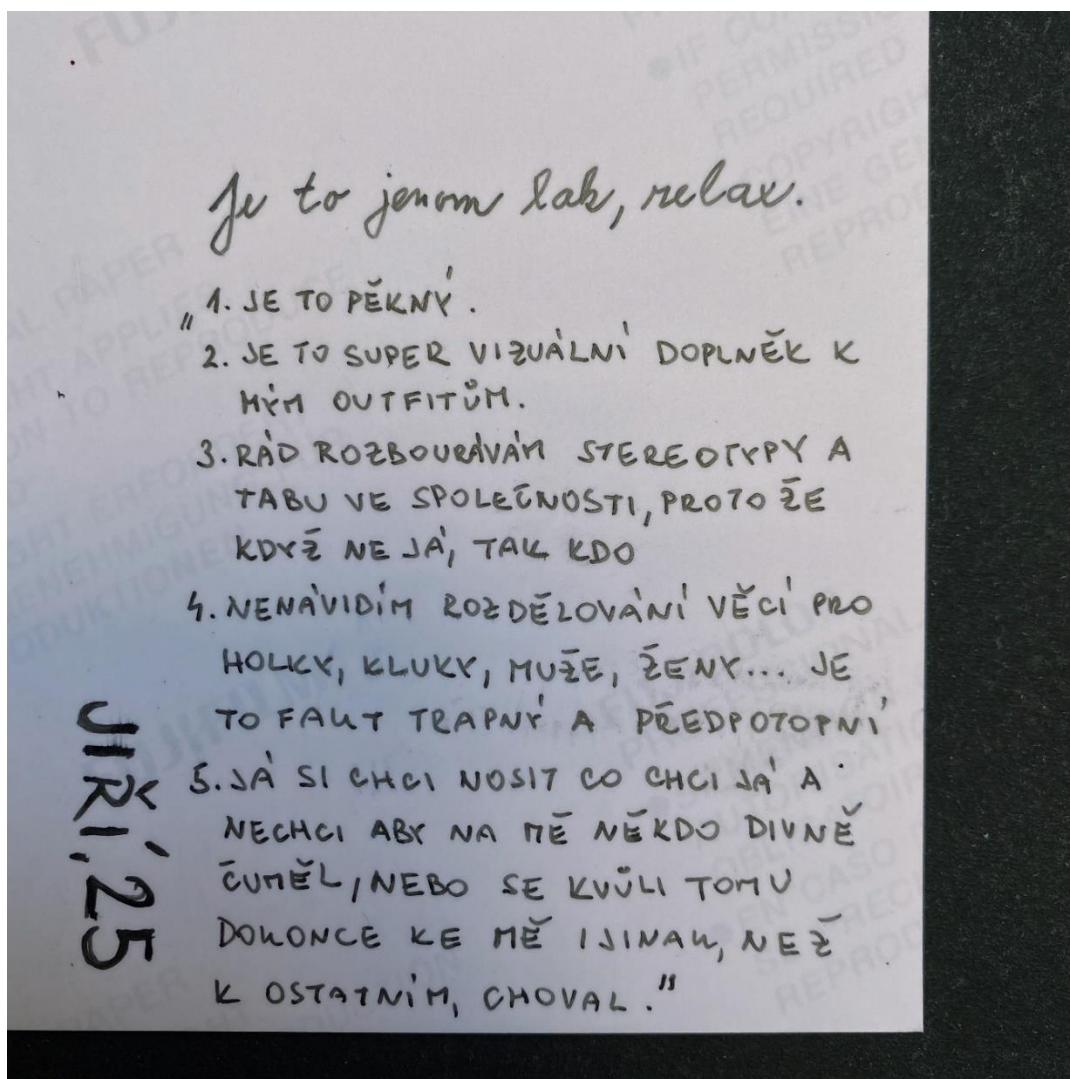

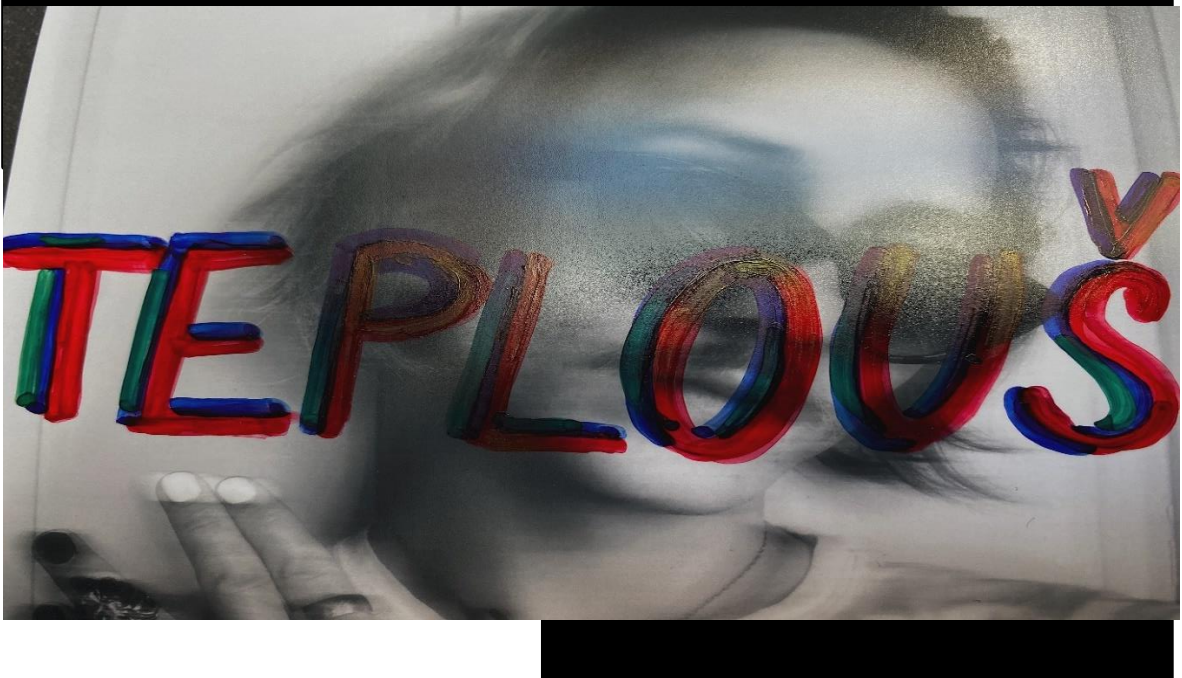
Jiří, 25 let

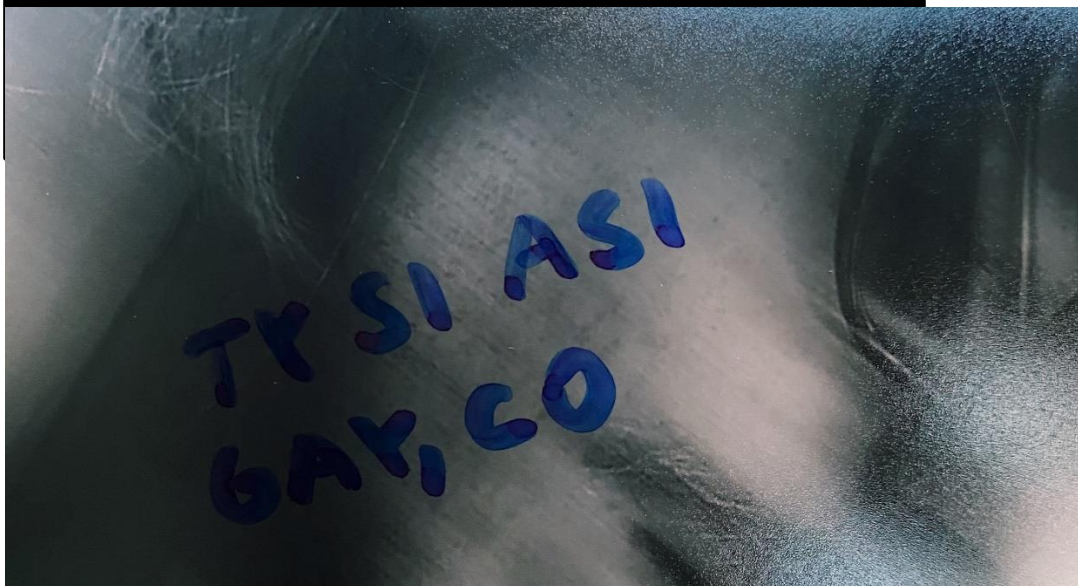
Je to jen lak, relax.

1. „Je to pěkný
2. Je to super vizuální doplněk k mým outfitům
3. Rád rozbourávám stereotypy a tabu společnosti, protože když ne já, tak kdo
4. Nenávídím rozdělování věcí pro holky, kluky, muže, ženy... je to fakt trapný a předpotopní
5. Já si chci nosit co chci já a nechci, aby na mě někdo divně čuměl, nebo se kvůli tomu dokonce ke mně i jinak, než k ostatním, choval.“

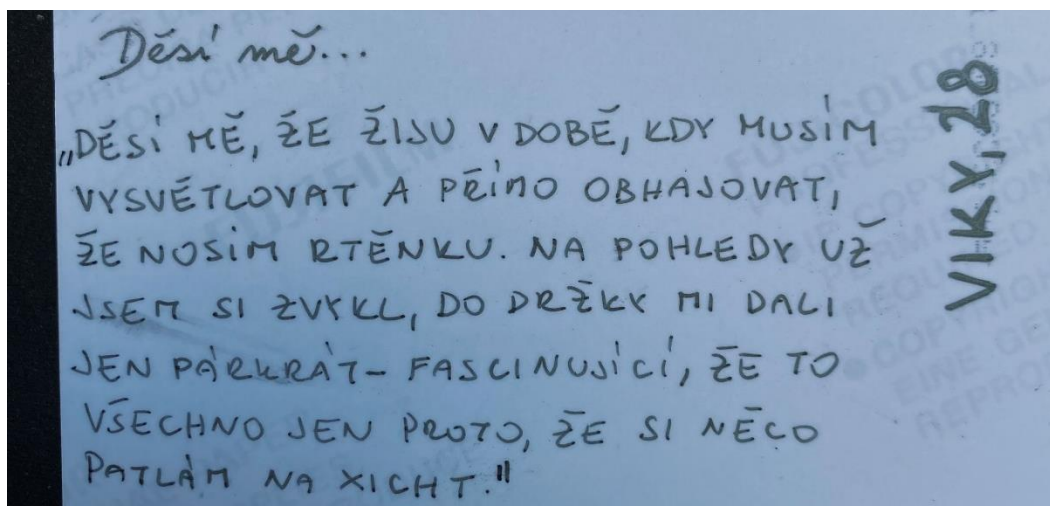
Obrázek č.74: Text výtvarná část č.2

Viky, 28 letDěsí mě...

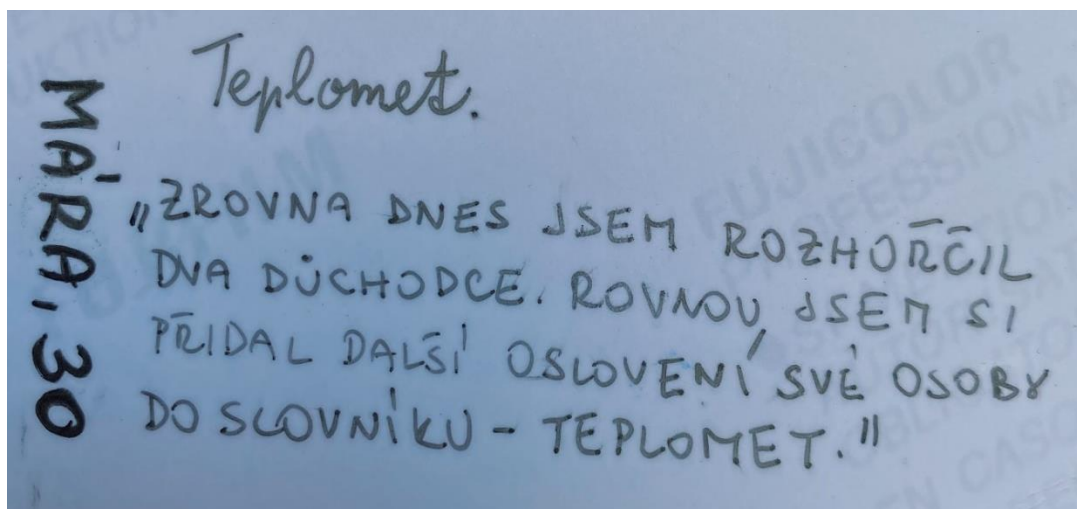
„Děsí mě, že žiju v době, kdy musím vysvětlovat a přímo obhajovat, že nosím rtěnku. Na pohledy už jsem si zvykl, do držky mi dali jen párkrát – fascinující, že to všechno jen proto, že si něco patlám na xicht.“

Obrázek č.77: Text výtvarná část č.3

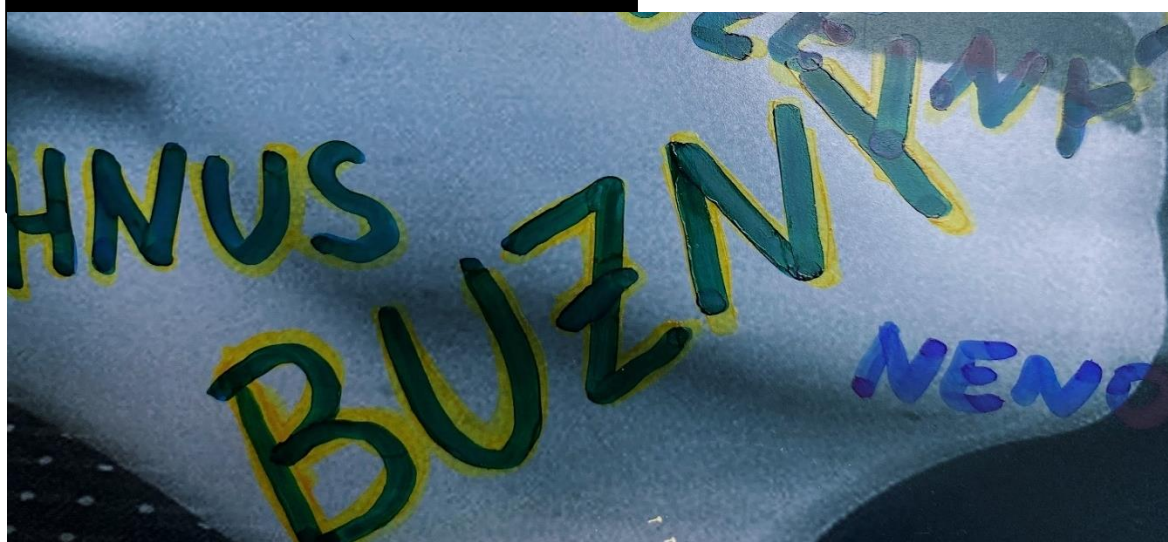
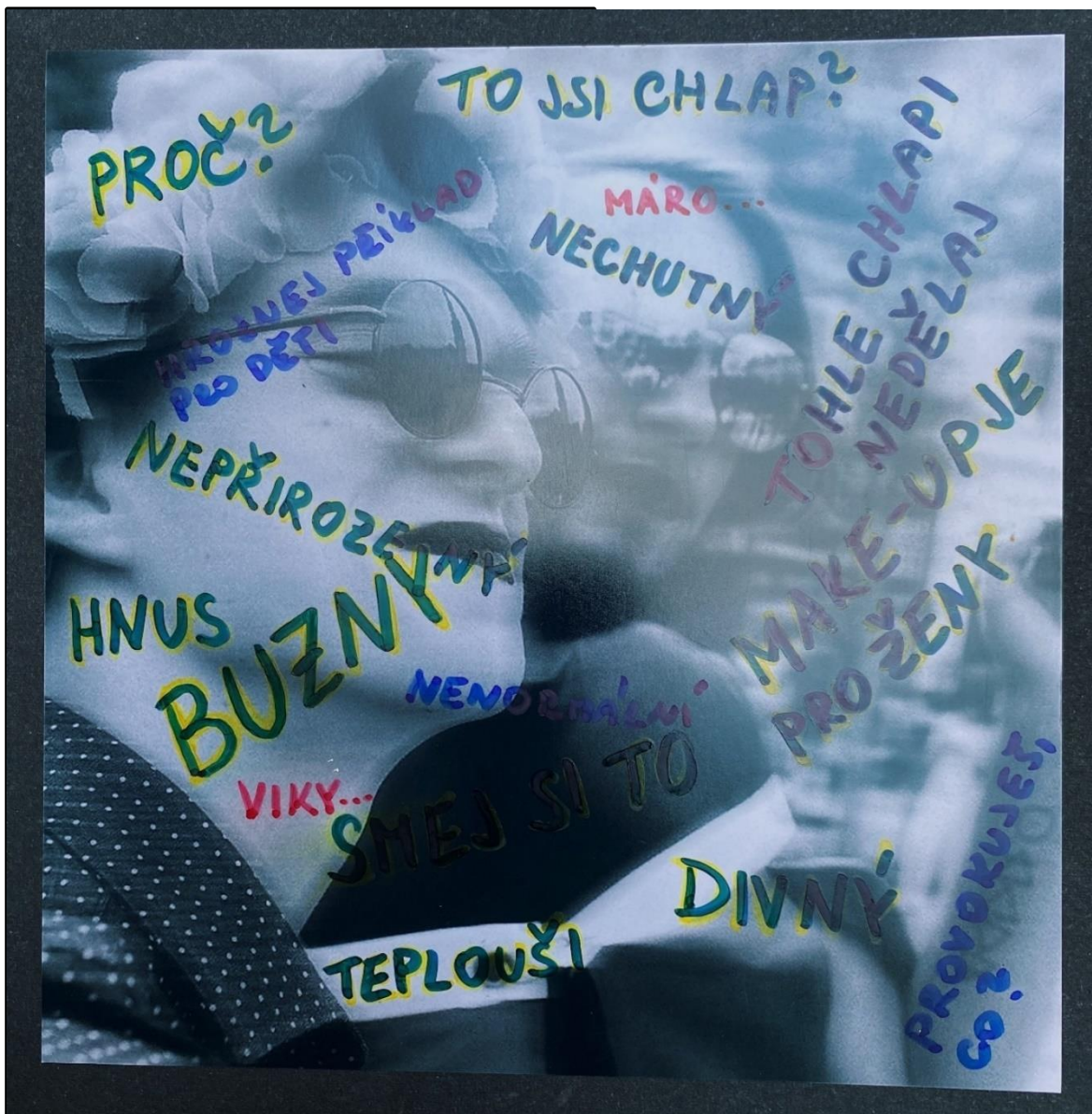
Mára, 30 letTeplomet

„Zrovna dneska jsem rozhořčil dva důchodce. Rovnou jsem si přidal další oslovení své osoby do slovníku – teplomet.“

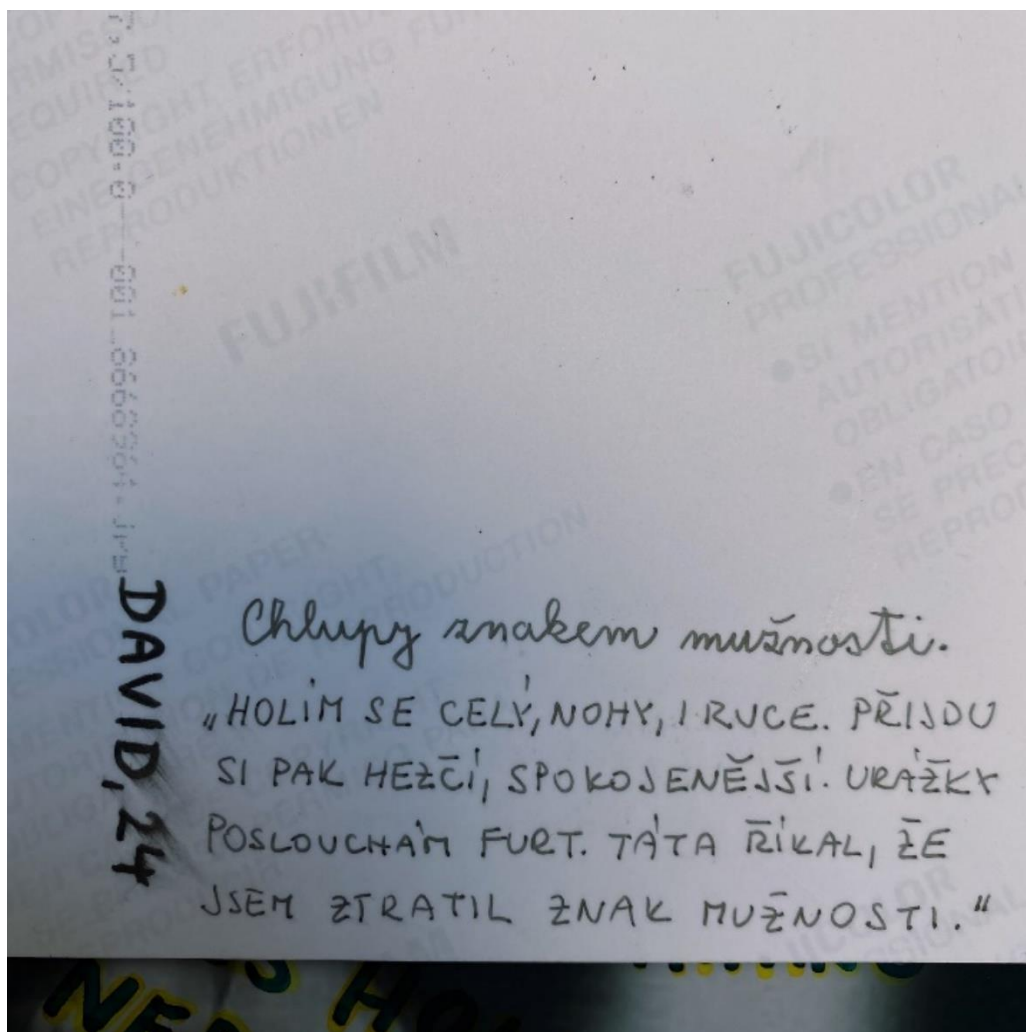
Obrázek č.78: Text výtvarná část č.4

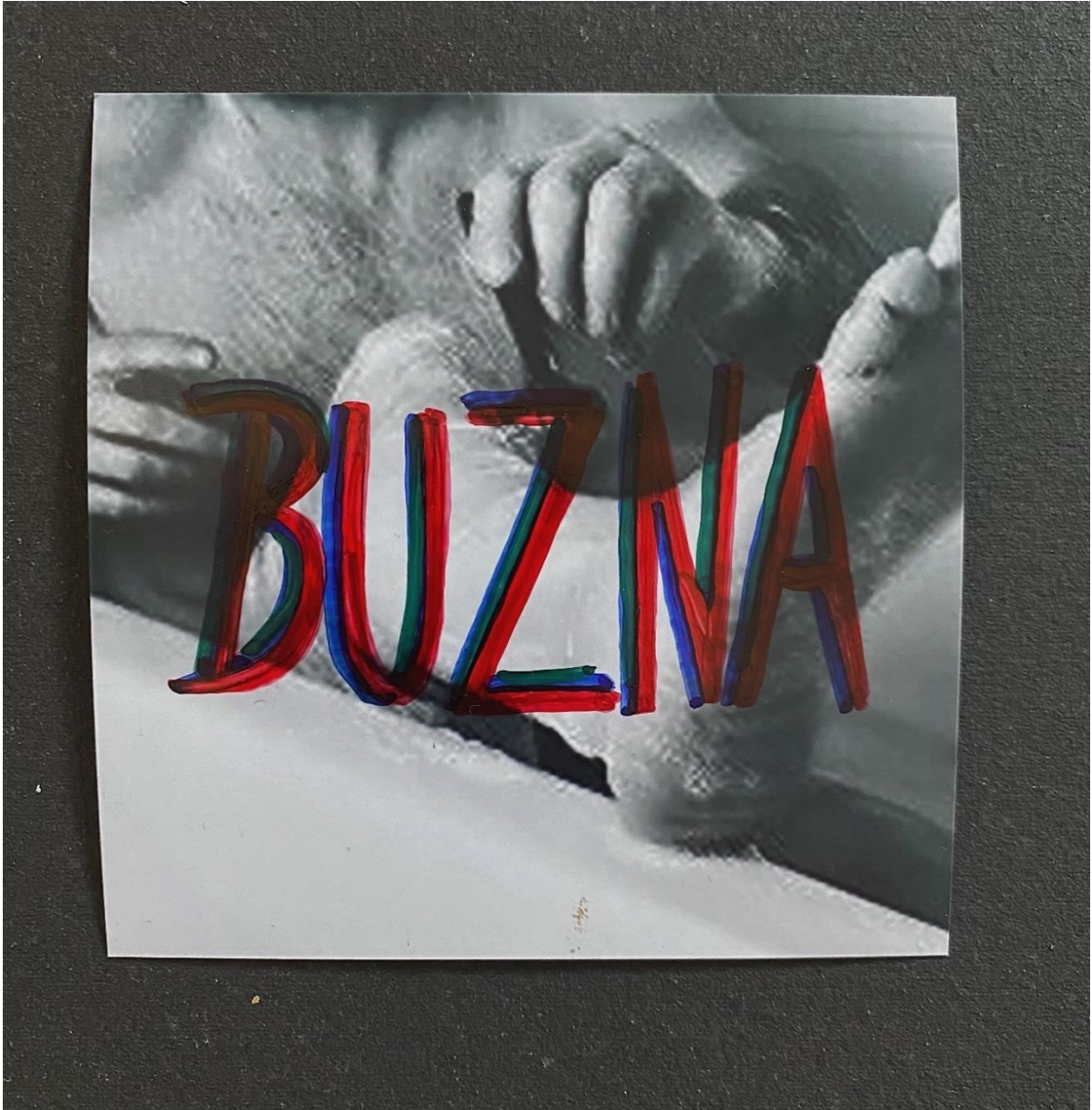

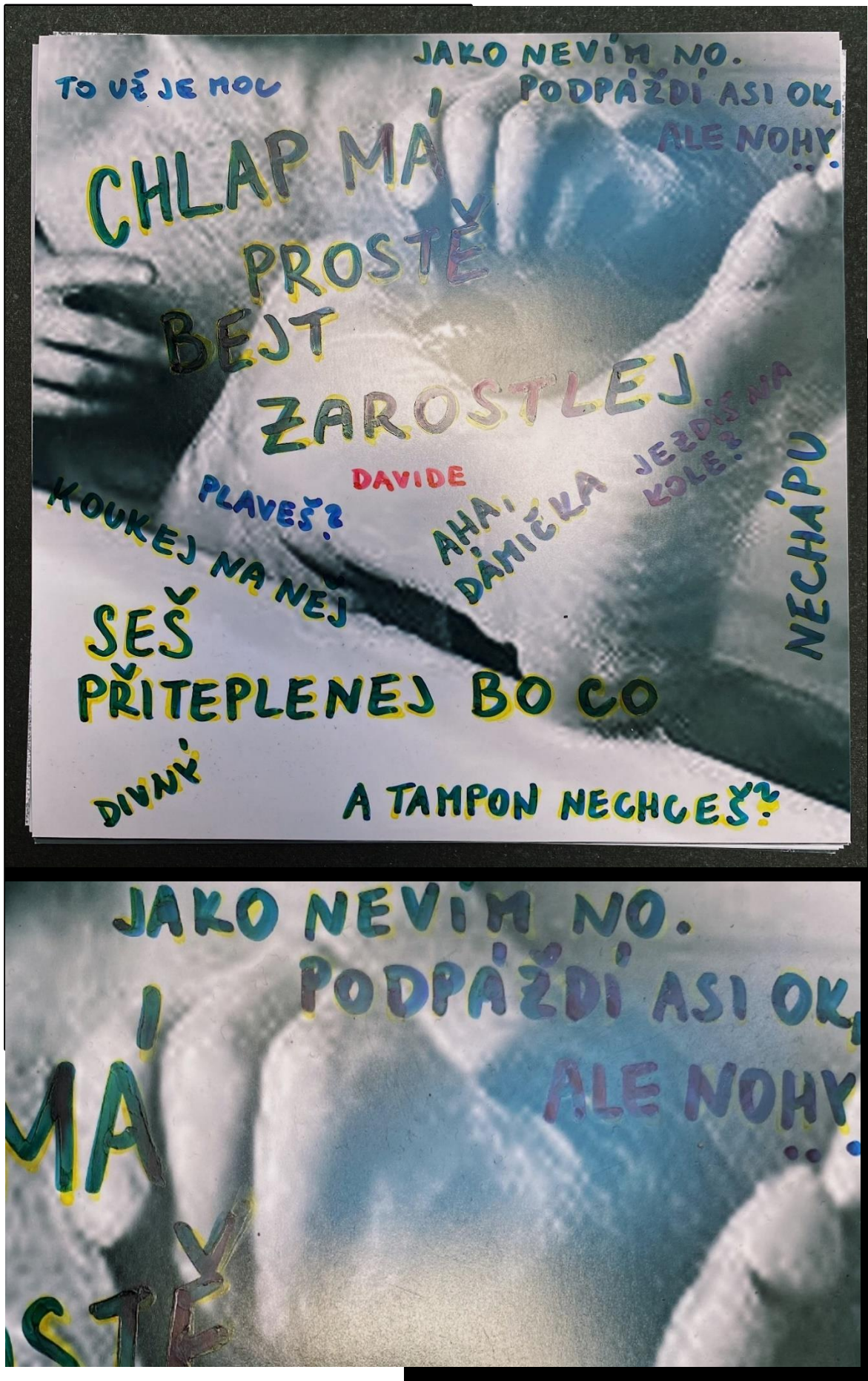
David, 24 letChlupy znakem mužnosti

„Holím se celý, nohy i ruce, přijdu si pak hezčí, spokojenější. Uražky poslouchám furt. Táta říkal, že jsem ztratil znak mužnosti.“

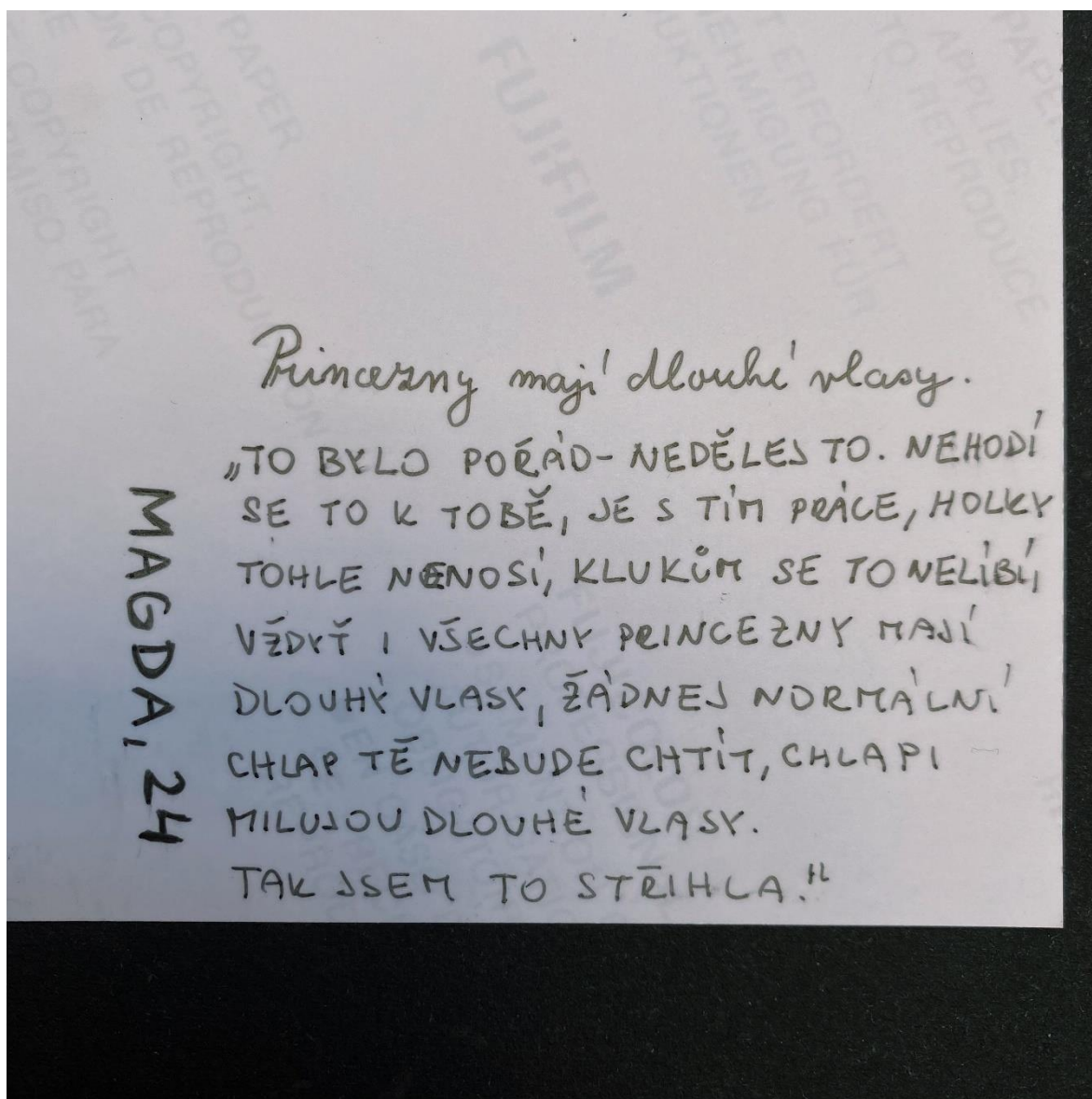
Obrázek č.81: Text výtvarná část č.5

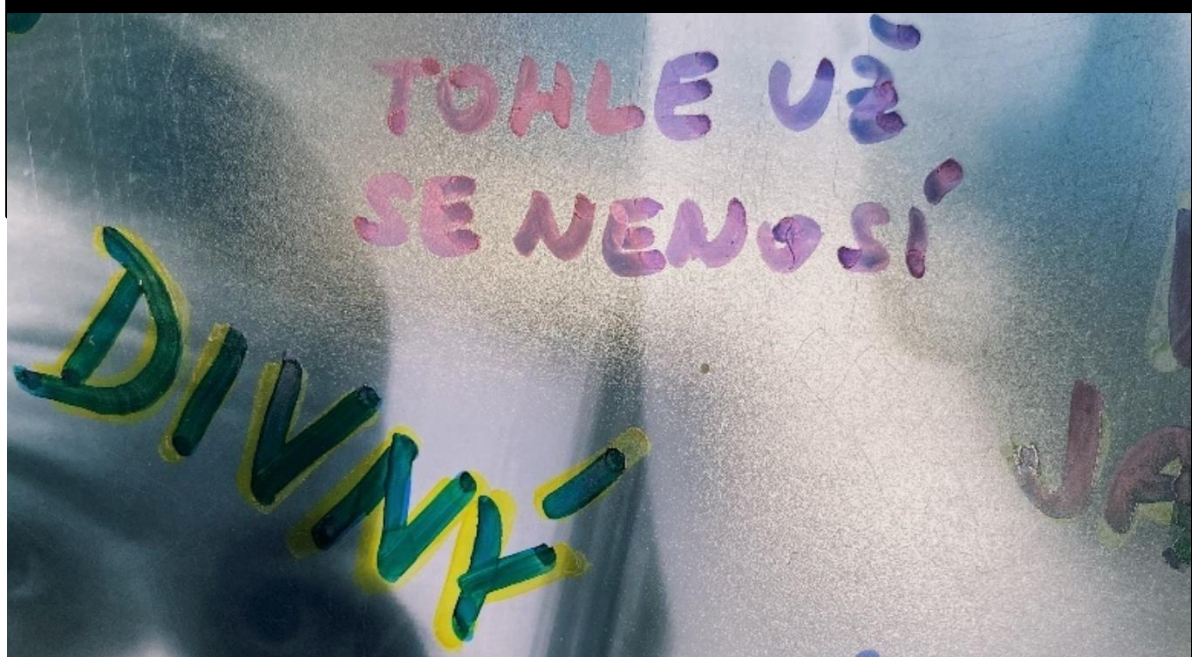
Magda, 23 letPrincezny mají dlouhé vlasy

To bylo pořád – nedělej to. Nehodí se to k tobě, je s tím práce, holky tohle nenosí, klukům se to nelíbí, vždyť i všechny princezny mají dlouhé vlasy, žádný normální chlap tě nebude chtít, chlapi milují dlouhé vlasy. Tak jsem to stříhla.

Obrázek č.84: Text výtvarná část č.6

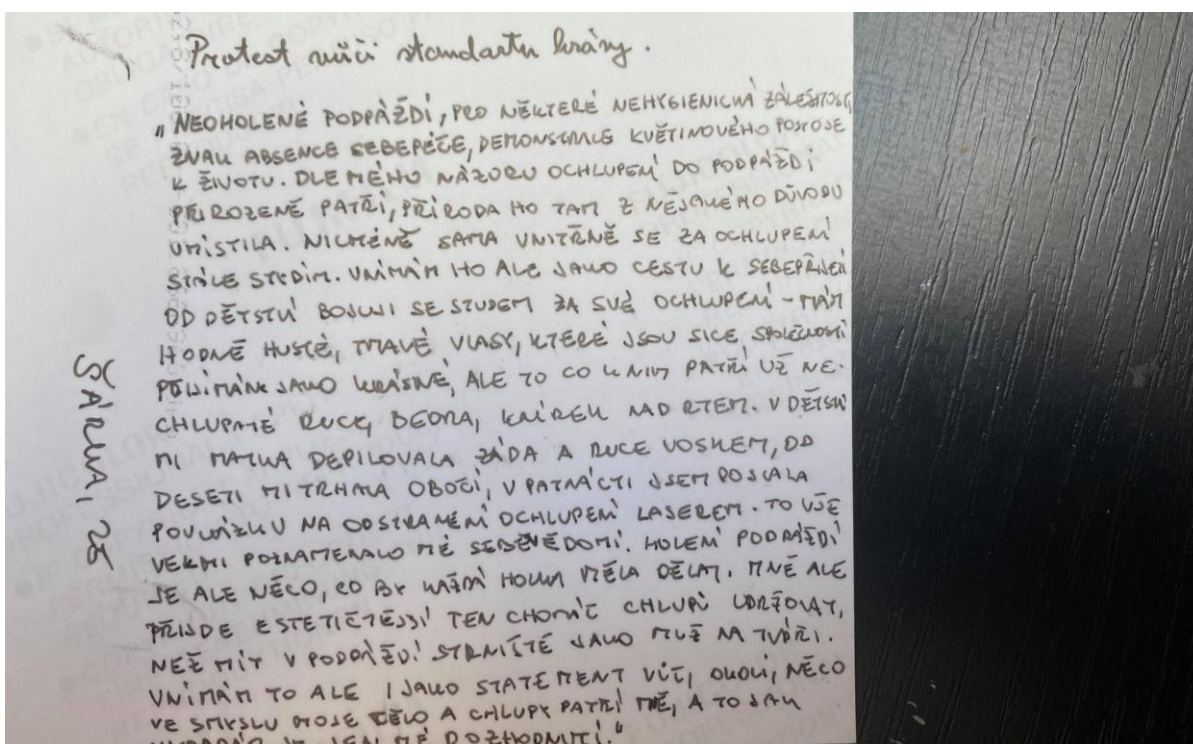

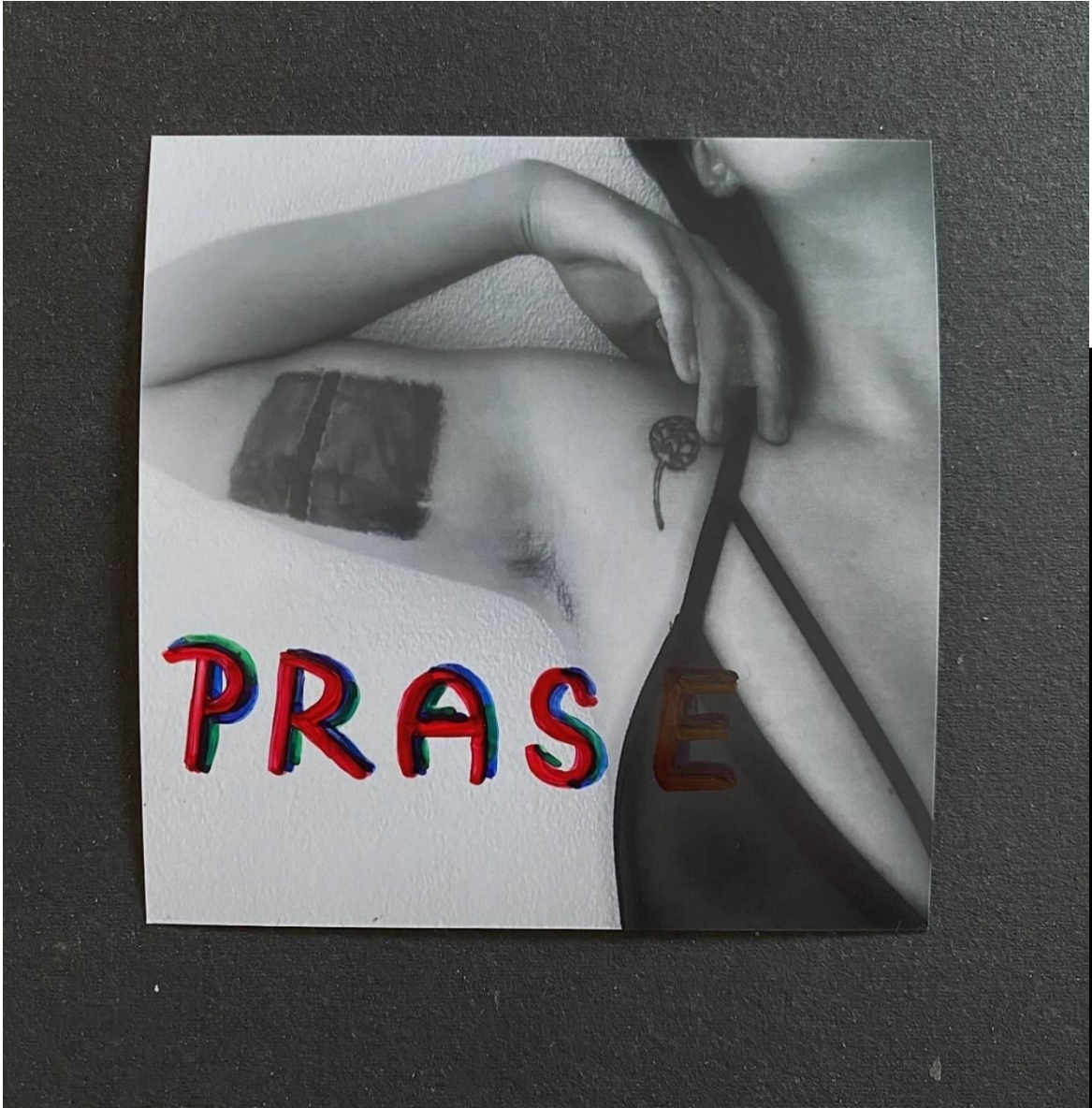
Šárka, 25 let

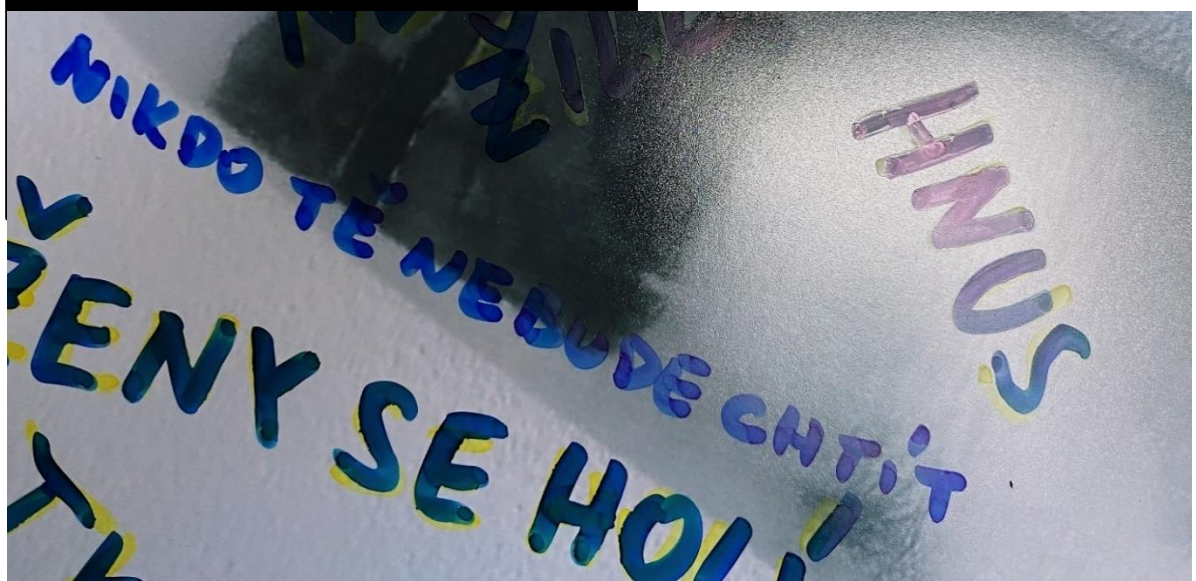
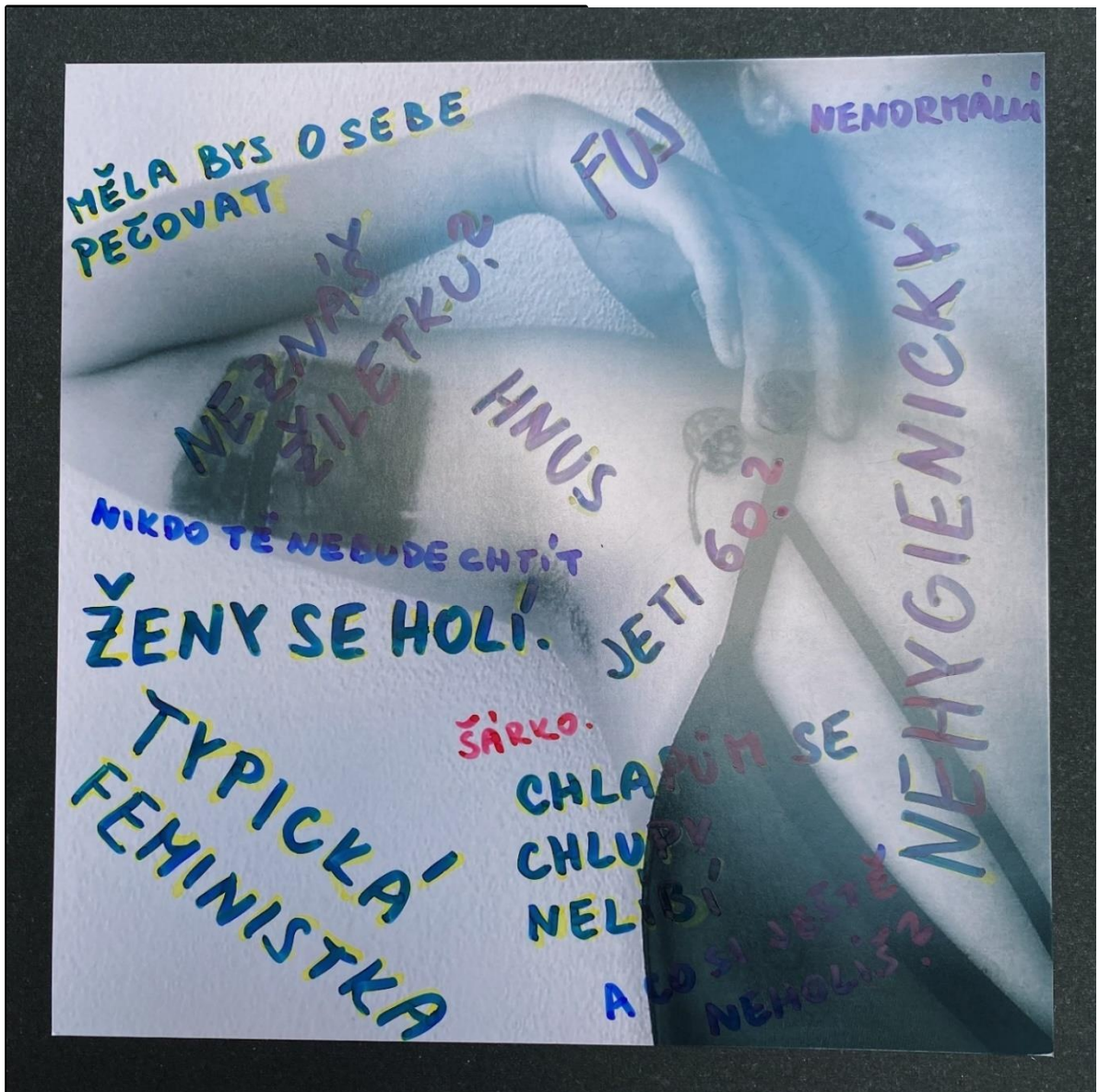
Protest vůči standartu krásy.

„Neoholené podpaždí, pro některé nehygienická záležitost, znak absence sebepečce, demonstrace květinového postoje k životu. V mém případě jde o protest vůči standartu krásy. Dle mého názoru ochlupení do podpaždí přirozeně patří, příroda ho tam z nějakého důvodu umístila. Nicméně sama vnitřně se sama stále za ochlupení stydím. Vnímám ho ale jako cestu k sebepřijetí. Od dětství bojuji se studem za své ochlupení, mám hodně husté tmavé vlasy, které jsou sice společností přijímány jako krásné, ale to, co k nim patří už nikoli. Chlupaté ruce, bedra, knírek nad rtem. V dětství mi matka depilovala záda a ruce voskem, od deseti mi trhala obočí, v patnácti jsem dostala poukázku na odstranění ochlupení laserem. To vše bylo velmi bolestivé a poznamenalo se to na mém sebevědomí. Holení podpaždí je ale něco, co by prostě každá holka dělat měla. Mně ale přijde estetičtější ten chomáč chlupů udržovat než mít v podpaždí strniště jak muž na tváři. Vnímám to ale i jako statement vůči okolí, něco ve smyslu moje tělo a mé chlupy patří mně, a to, jak vypadám je jen mé rozhodnutí.“

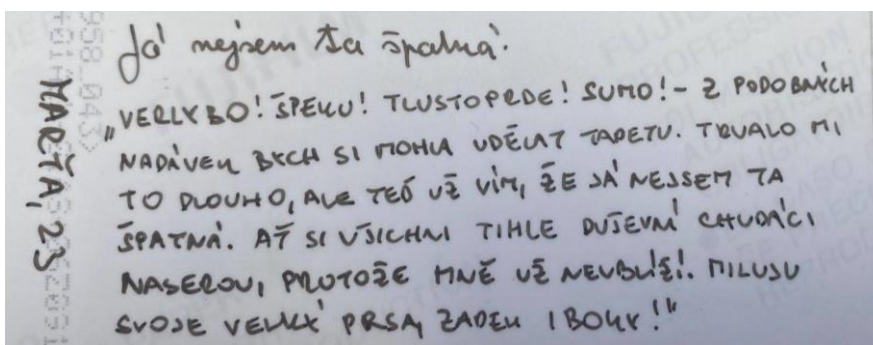
Obrázek č.87 Text výtvarná část č.7

Martina, 23 letJá nejsem ta špatná.

„Velrybo! Špeku!
 Tlustoprdě! Sumo!
 - z podobných
 nadávek bych si
 mohla udělat
 tapetu. Trvalo mi

to dlouho, ale teď už vím, že já nejsem

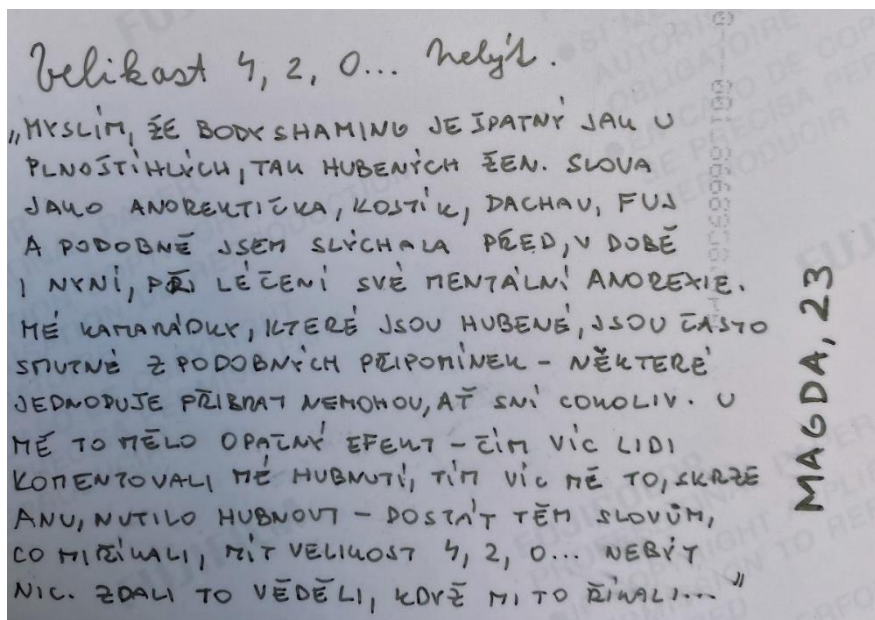
Obrázek č.90: Text výtvarná část č.8

ta špatná. Ať si všichni tihle duševní

chudáci naserou, protože mně už neublíží. Miluju svoje velký prsa, zadek i boky.“

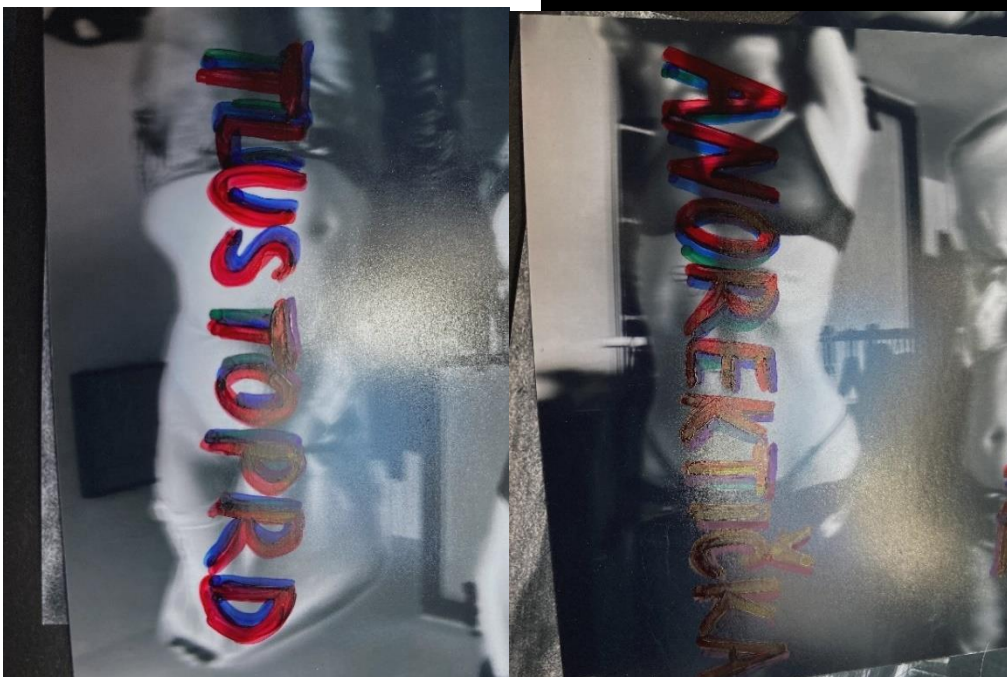
Magda, 23 letVelikost 4,2,0... Nebýt

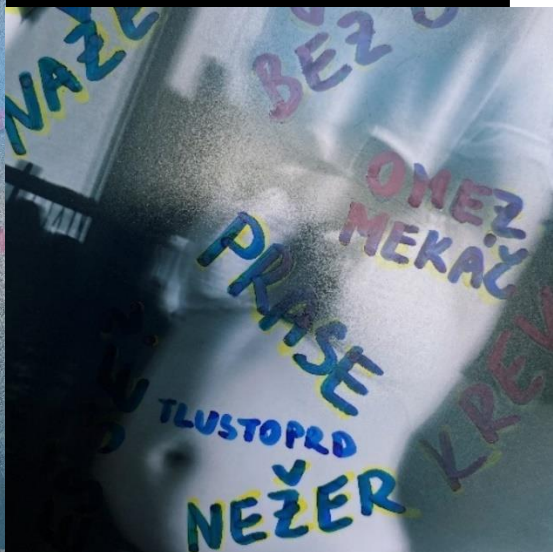
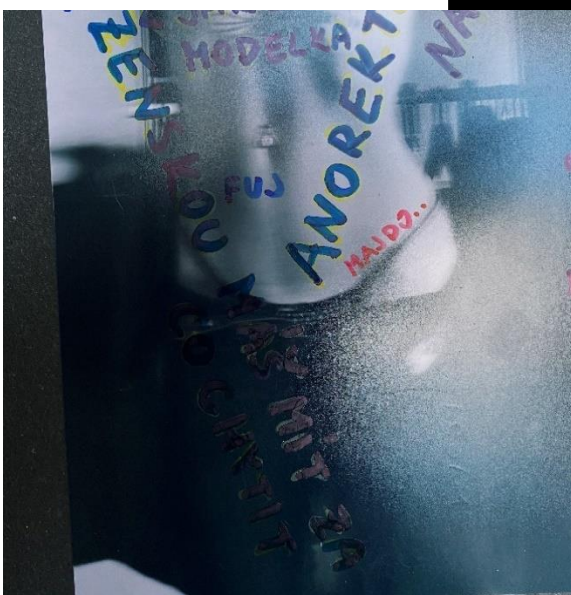
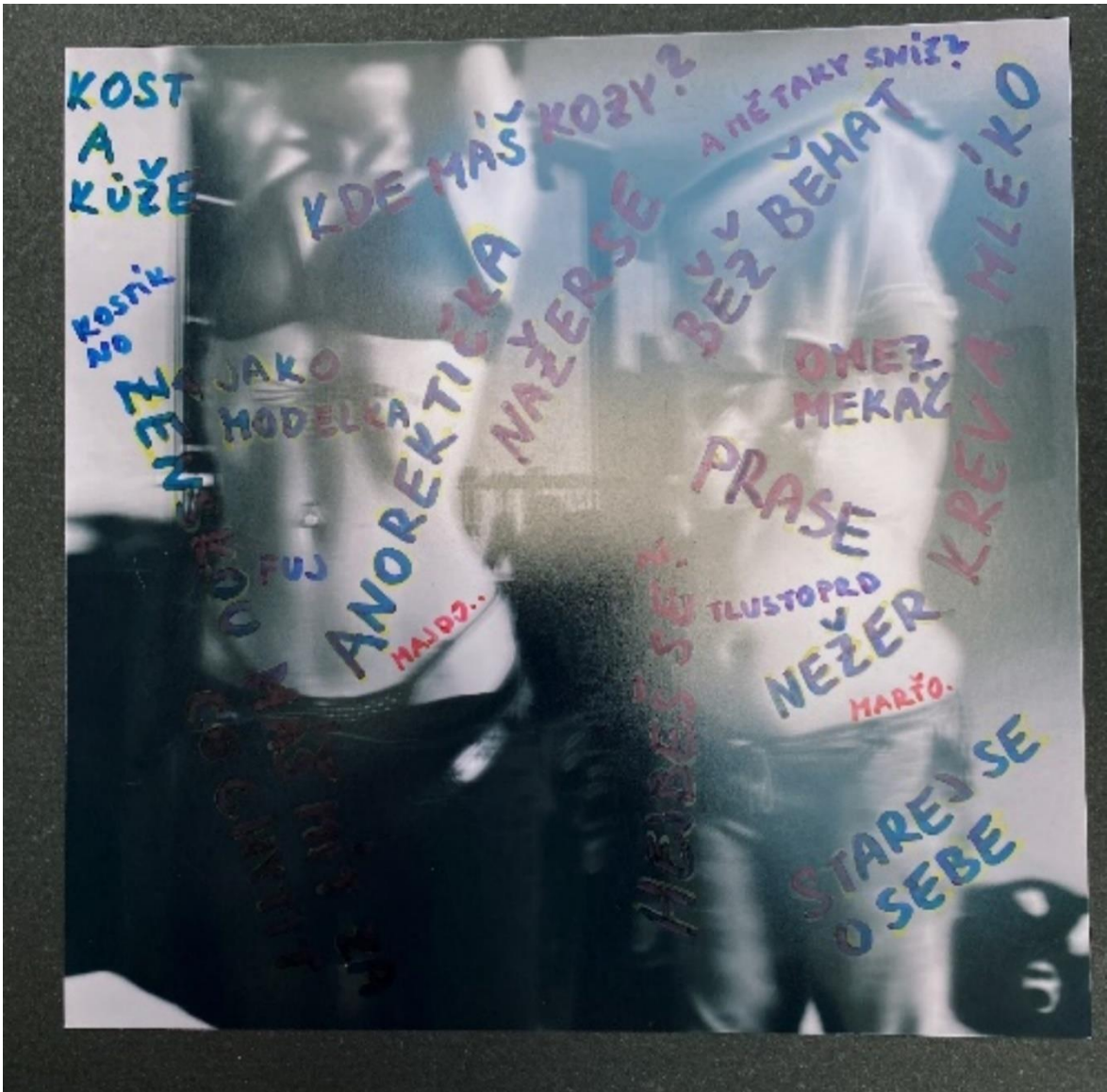
„Myslím, že bodyshaming je špatný jak u plnoštíhlých, tak hubených žen. Slova jako anorektička, kostík, dachau, fuj a podobně jsem slychala před, v době i nyní, při léčení své mentální anorexie. Mé kamarádky, které jsou hubené, jsou často smutné z podobných připomínek – některé jednoduše přibrat nemohou, ať sní cokoliv. U mě to mělo opačný efekt

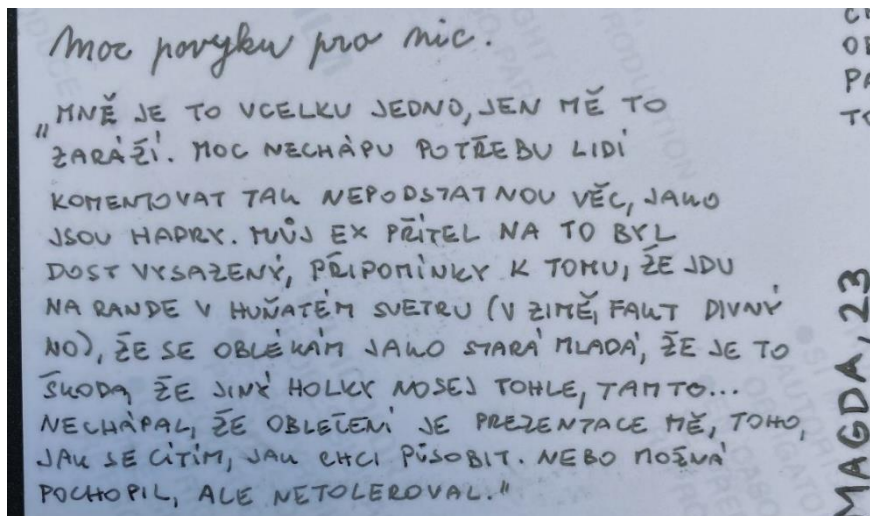

– čím víc lidí komentovali mé hubnutí, tím více mě to, skrze ANU nutilo hubnout – dostát těm slovům, co mi říkali, mít velikost 4,2,0... nebýt nic. Zdali to věděli, když mi to říkali...“

Obrázek č.91: Text výtvarná část č.9

Magda, 23 letMoc povyku pro nic

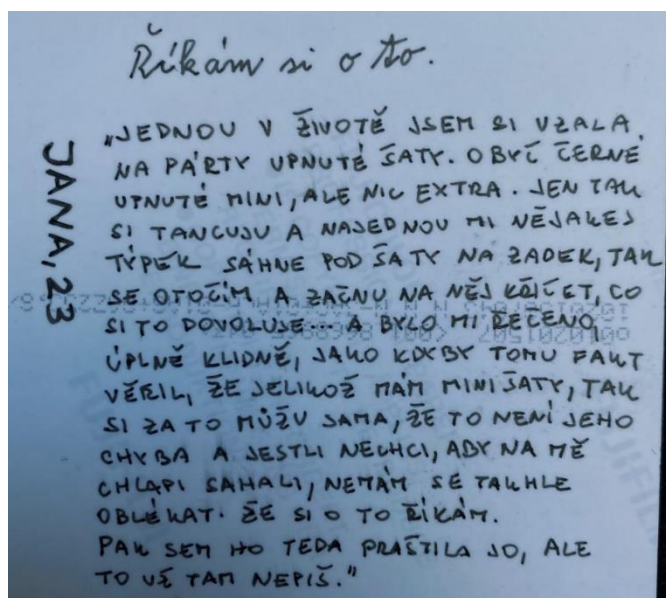
Obrázek č.94: Text výtvarná část č.10

„Mně je vcelku jedno, jen mě to zaráží. Moc nechápu potřebu lidí komentovat tak nepodstatnou věc, jako jsou hadry. Můj ex přítel na to byl dost vysazený, připomínky k tomu, že jdu na rande v huňatém

svetru (v zimě, fakt divný no), že se oblékám jako stará mladá, že je to škoda, že jiný holky nosej tohle, tamto... nechápal, že oblečení je prezentace mě, toho jak se cítím, jak chci působit. Nebo možná pochopil, ale netoleroval.“

Jana, 23 letŘíkám si o to

„Jednou v životě jsem si vzala na párty upnuté šaty. Obyč černé, upnuté mini, ale nic extra. Jen tak si tancuju a najednou mi nějaký týpek sáhne pod šaty na zadek, tak se otočím a začnu na něj křičet, co si to dovoluje... a bylo mi řečeno, úplně klidně, jako kdyby tomu fakt věřil, že jelikož mám mini šaty, tak si za to můžu sama, že to není jeho chyba a jestli nechci, aby na mě chlapi sahali, nemám se takhle oblékat. Že si o to říkám. Pak sem ho teda praštila jo, ale to už tam nepiš.“

Obrázek č.95: Text výtvarná část č.11

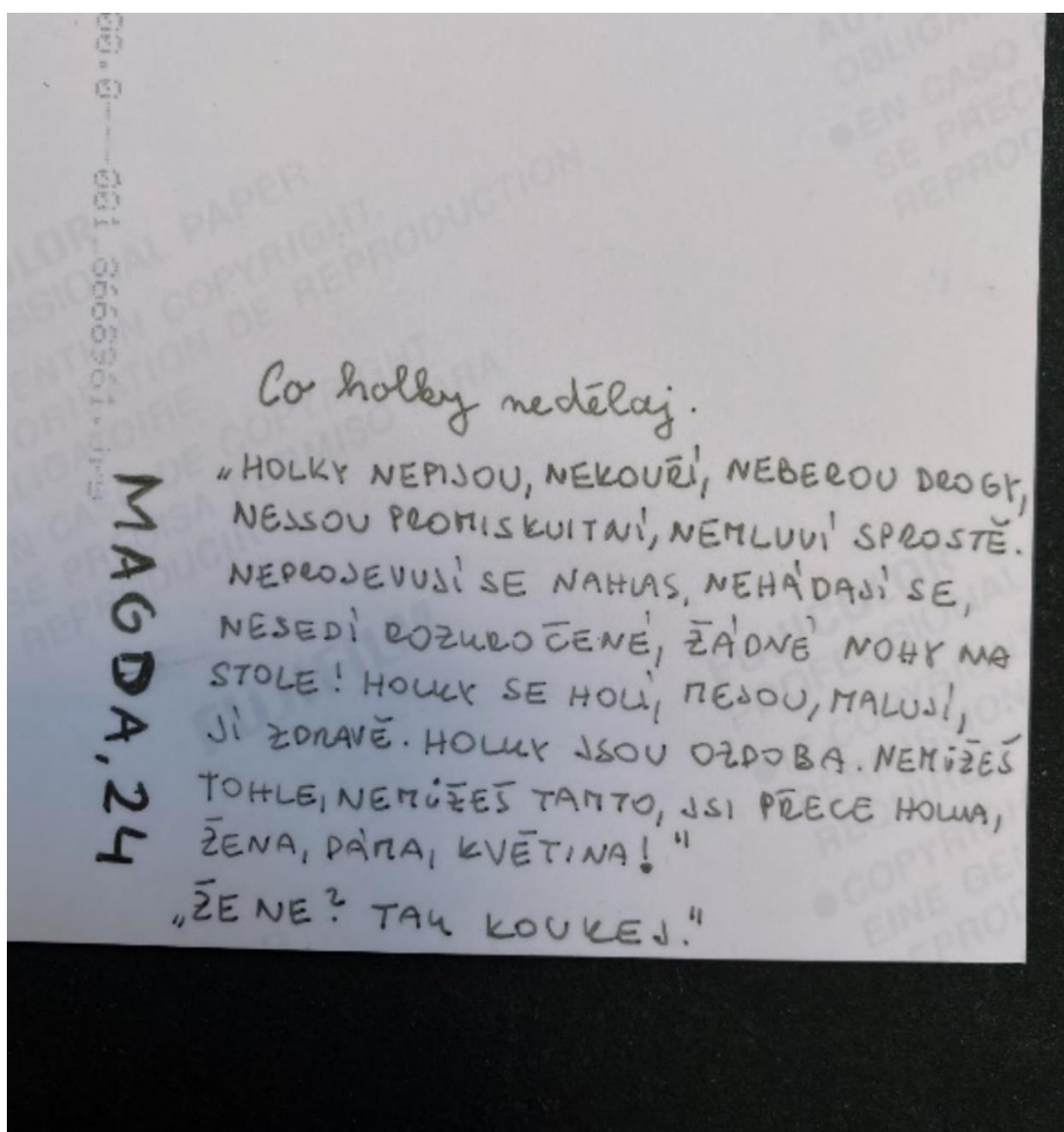
a jestli nechci, aby na mě chlapi sahali,, nemám se takhle oblékat. Že si o to říkám. Pak sem ho teda praštila jo, ale to už tam nepiš.“

Magda, 23 letCo holky nedělají

„Holky nepijou, nekouří, neberou drogy, nejsou promiskuitní, nemluví sprostě. Neprojevují se nahlas, nehádají se, nesedí rozkročené, žádné nohy na stole! Holky se holí, mejou, malují, jí zdravě. Holky jsou ozdoba. Nemůžeš tohle, tamto, jsi přece holka, žena, dáma, květina! Že ne? Tak koukej.“

Obrázek č.99: Text výtvarná část č.12

